Eesti Kunstiakadeemia

Arhitektuuriteaduskond

Sisearhitektuuri osakond

Kirke Kalamats

Sotsiaalse kanga võimendamine gaidide laagriruumi näitel

Magistritöö

Juhendajad: Tüüne-Kristin Vaikla, PhD; Kaja Pae, MA; Jaan Tiidemann, MA

Tallinn 2021

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et:

1) käesolev magistritöö on minu isikliku töö tulemus, seda ei ole kellegi teise poolt varem (kaitsmisele) esitatud;

2) kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd (teosed), olulised seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on magistritöös nõuetekohaselt viidatud;

3) luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma magistritöö repositooriumis, kus see muutub üldusele kättesaadavaks interneti vahendusel.

4) Ülaltoodust lähtudes selgitan, et: - käesoleva magistritöö koostamise ja selles sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste loomisega seotud isiklikud autoriõigused kuuluvad minule kui magistritöö autorile ja magistritööga varalisi õigusi käsutatakse vastavalt Eesti Kunstiakadeemias kehtivale korrale; - kuivõrd repositooriumis avaldatud magistritööga on võimalik tutvuda piiramatul isikute ringil, eeldan, et minu magistritööga tutvuja järgib seadusi, muid õigusakte ja häid tavasid heas usus, ausalt ja teiste isikute õigusi austavalt ning hoolivalt. Keelatud on käesoleva magistritöö ja selles sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste kopeerimine, plagieerimine ning mistahes muu autoriõigusi rikkuv kasutamine.

„___“ _____2021. a. _____

Magistritöö autori nimi ja allkiri

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele:

„___“ _____2021. a. _____

_____

Magistritöö juhendajate allkiri, akadeemiline või teaduskraad

TÄNUD

See töö valmis tänu inimestele, kes mind korduvalt suunasid ja toetasid.
Aitäh magistritöö juhendajatele Tüüne-Kristin Vaiklale, kes teemasse innustusega suhtus, Kaja Paele, kes korduvalt suunas kirjutama viisil, mis kannaks edasi sõnumit, ja Jaan Tiidemannile tema äärmiselt täpsete kommentaaride ning kannustava entusiasmi eest.
Aitäh Mailiis Jõgisele, kes vastas alati kiiretele gaidlikele küsimustele.
Aitäh Liinale ja Mariale, kes aitasid metsas toimetada isegi ilma eesmärki mõistmata.
Aitäh Avo Tragelile, kes mind kunagi töökojast hullude plaanidega ära ei saada ja aitab igal võimalikul viisil parima tulemuseni jõuda.
Aitäh Ove Uustalule lahkelt materjalide jagamise eest.
Tänan kursusekaaslasi nende toetavate sõnade ja kaasamõtlemise eest.
Ning viimaks tänan oma ema, Kairet ja Hansu, kes aitasid edasi, siis kui ise enam ei osanud.

Sisukord

EELLUGU....5
SISUKOKKUVÕTE....6
SISSEJUHATUS....7
PROBLEEMISTIK....10
1 TELKIMINE....15
1.1 Nomaadide telgid....15
1.2 Telklaagrid maailmas....21
1.3 Noorte telklaagrid Eestis....26
2 GAIDLUS....28
2.1 Gaidluse tekkimise ajalugu....28
2.2 Eesti gaidlus tänapäeval....29
3 GAIDIDE LAAGER....34
3.1 Gaidide laagri ajakava ja ruumid....34
3.2 Liikumine laagris....37
3.3 Suhtlemine laagris – tihe sotsiaalne kangas....41
3.4 Kriitika praeguse laagriruumi suhtes....45
4 DISAIN....50
4.1 Disaini lähtepunktid....50
4.2 Laose laagriala....52
4.3 Laagri ehitamine....54
4.4 Laagriala paigad....56
4.4.1 Magala....57
4.4.2 Söömisala....63
4.4.3 Metsahiis....65
4.4.4 Infopunkt....67
4.4.5 Turgutla....68
4.5 Juhendid....70
KOKKUVÕTE....73
ENGLISH SUMMARY....76
KASUTATUD ALLIKAD....79
ILLUSTRATSIOONIDE LOETELU....84

EELLUGU

Ma otsin enda kohta maailmas, otsin enda unistusi. Viimaseid on raske leida, kui pole eeskuju sellistele unelmatele nagu mina tahaksin. See magistritöö on esimene julgem samm minu enda unistuse loomise poole.

Mind on painanud küsimus, kuidas saan pakkuda midagi nii nagu keegi teine ei saa? Maailmas on 9. jaanuaril kell 13.10 7 837 821 579 inimest. Identseid inimesi ju maailmas ei ole, aga samasuguseid tegusid on lõputult. Kuidas teha erinevalt? Ma usun, et esiteks on sisearhitekt selleks ülesandeks hea valik, sest korduvaid ruume maailmas ei eksisteeri. Ruumi puudutavas ei ole olemas õigeid ja valesid vastuseid, puudub hea ruumi A ja O, selle peab (nagu unistusedki) ise looma. Täiuslikku ruumi ei ole olemas ja just see on minu jaoks kõige küllastunum intriig.

Inimene veedab terve oma elu ruumis, sellest ei ole pääsu. Kõik meie tegevused toimuvad kuskil, mistõttu on võimalik üles leida erinevate sotsiaalsete struktuuride algpunktid – seemned. Kõik saab kuskil alguse ja järelikult me saame need kohad ära märkida ruumis. Kui me leiame üles alguspunktid, saame me järgnevat ahelat ka mõjutada. Muidugi ei saa öelda, et näiteks inimese võime tajuda ja ära tunda teise perspektiivi ehk empaatia saab alguse täpselt lasteaia riietusruumis või ainult pudrukausi ees taburetil. Ometi on ka nendel konkreetsetel kohtadel oma osa keerukas ja pikas protsessis. Niisiis on sisearhitektil oluline osata planeerida tervikut silma pidades ja tuleb mõista väikese osa rolli suure süsteemi mõistes. Kuhu üks killuke teiste suhtes paigutub ning millisel viisil on võimalik nende omavahelist suhet mõjutada. Keskendumata nendele väikestele „seemnetele“ nagu pudrukauss, jääme lõpuks ilma võimalusest suunata tervikut.

Teine osa peale sisearhitektuuri, mille oma unistusele juurde liidan, on osa minu tegevusest, kuhu olen väga palju aega pühendanud ning veel rohkem vastu saanud. Olen 12 aastat osalenud gaidide liikumises, mis on noorteliikumine, mis minu hinnangul aitab noortel kujuneda just selliseks nagu võiks uus ja parem maailm välja näha. Hoolivad, usaldavad, iseseisvad ja teisi toetavad, ühise eesmärgi nimel tegutsevad – selliseid inimesi on meil praegu puudu. Meil on vaja rohkem päris kogemusi, ise tegemist ja selle läbi õppimist. Noored on tulevik ja neisse peab investeerima.

Olen kahe osa vahel, mida tean ja tunnen. Küsin, mida saan sisearhitekti ja ruumiloojana pakkuda gaidlusele ja mida gaidina pakkuda ruumivaldkonnale. Unistan sellest, et suudan leida enda erinevate osade vahel kattuvusi, nende ühisosa.

SISUKOKKUVÕTE

Polariseerunud ühiskonna tundemärgiks on inimeste vastandumine üksteisele, mille üheks põhjustajaks ja süvendajaks on sotsiaalmeedia disain. Üksteisest kaugenevad inimsuhted viivad konfliktideni füüsilises maailmas. Ühiskonna kokkutoomiseks on vaja ühiseid kogemusi, samastumistunnet ja keskkonda, kus saab koos eksisteerida. Tugeva sotsiaalse kanga loojana tutvustan gaidide laagriruumi, kus saab edukalt luua väärtuslikke inimsuhteid. Töös üritan leida laagrikeskkonnas võimalusi, kuidas võimendada sotsiaalset kangast ning läbi ruumi pakkuda liitvaid kogemusi.

Uurin lähemalt nomaadide varjualuseid, erineva eesmärgiga autonoomseid laagrikeskkondasid, kontrollil põhinevaid ja vajaduspõhiseid laagreid ning vaatan lähemalt Eesti noortelaagrite maastikku. Spetsiifilisteks olukordadeks väljatöötatud ning ajas kestma jäänud lahendused annavad märku kvaliteetsetest ideedest, mida noorte telklaagri konteksti saab nutikalt ajale ja paigale omaselt kohandada. Avan erinevate laagrite tausta ning paigutan Eesti gaidide telklaagrid üldisesse laagrite konteksti, mis toob esile telklaagri ainulaadsuse Eestis. Gaidilaagri ühise ajakava ning funktsioonide laagrialale laiali jaotumise suurimaks väärtuseks on pidev liikumine erinevate paikade vahel, tänu millele kohtutakse paljude inimestega ning vahetatakse kogemusi, tekib ühtekuuluvustunne ja tihe sotsiaalne kangas. Disainilahenduses vaatan lähemalt paikasid, mille vahel liigutakse ning planeerin ruumi, et ka paigad ise väärtuslike inimsuhete arenemisele kaasa aitaksid ning inimmõõtmele omaseid ruumikogemusi pakuksid.

SISSEJUHATUS

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimus

Magistritöös käsitlen laagriruumi, laagri kogemust ja suhtlemist ning uurin, kuidas need on omavahel seotud. Vaatlen, milliseid laagri tüpoloogiaid leidub maailmas ja kuidas on noortelaagrite olukord Eestis. Uurin, kuidas gaidlikud meetodid soodustavad noorte arengut ja kvaliteetsemat kommunikatsiooni. Vaatan teisi laagrialasid ja toetudes enda kogemusele, analüüsin liikumist ja planeeringut. Töös tegelen ühe laagriala ruumidega, analüüsin suhtlemist ja liikumist selles keskkonnas. Soovin tutvustada laagriruumi kui näidet tiheda sotsiaalse kanga loomisel ja osutada tähelepanu selle potentsiaalile luua väärtuslikke inimsuhteid. Magistritöös püüan vastata küsimusele, kuidas saab laagrikeskkond olla kasutajale veel kogemuslikum ja olemasolevaid kvaliteete ruumis võimendada.

A(s)jakohasus

Ühiskonna üheks suuremaks probleemiks on polariseerumine, mis vastandab inimesi üksteisele. Maailma tipptehnoloogia- ja sotsiaalmeediaeksperdid avaldavad dokumentaalfilmis „The Social Dilemma“ arvamust, et selle põhjustajaks on sotsiaalmeedia disain, mis oma kasutajad sõltuvust tekitavate algoritmidega üle kavaldab. Maksimaalse ekraaniaja taotlusega luuakse sisu, mis just konkreetse kasutaja maailmavaatega paremini sobib. Noortel, kes on varajases eas üles kasvanud nutitelefoniga, on suurem kalduvus sooritada enesetapp ja kannatada vaimsete probleemide all.[1] Üksteisest kaugenev ühiskond on vaid ärev algus tõsisemate probleemideni, mis käivitavad konflikte. Meil on vaja pakkuda rohkem kogemusi ja konteksti, mis liidaksid ja aitaksid leida ühiseid arusaamasid. Disainerite ja arhitektide roll muutub järjest tähtsamaks, et luua keskkond, kus erinevad huvigrupid saaksid koos toimida.

Allikad

Töös olen kasutanud laagrite teemat käsitlevaid raamatuid, publikatsioone, filme, uurimusi. Nomaadide varjualuste tüüpide tausta ja struktuure on avanud telgientusiasti Torvald Faegre raamat

1 J. Orlowski, (režissöör). (2020). The Social Dilemma [dokumentaaldraama]. USA: Exposure Labs.

„Tents – Architecture of the Nomads“.[2] Laagrite tüpoloogiat on aidanud analüüsida arhitekti ja kirjaniku Charlie Hailey raamat „Camps: a guide to 21st century space“[3], mille abil sain paremini noortelaagrit paigutada üldisesse konteksti ning leida huvitavaid jooni teisest laagriskaala otsast, kus laagrid on inimeste eluviisiks või koduks kujunenud. Julia Slateri arhitektuuriteesis „Urban Systems of the Refugee Camp“[4] sisalduvad märkamised seoses planeeringuga avasid ruudustiksüsteemil põhineva hiidlaagri valupunkte. Märkimist väärt on intervjuu ajateenistuse läbinud noormehega, kes jagas kaitseväe laagrite arhitektuurseid märkamisi.[5]

Eesti laagrimaastiku tausta on aidanud uurida laagrite kodulehed ja Noorsootööseadus.[6] Statistiliste andmete jaoks oli oluliseks allikaks Eesti Noorsootöö Keskuse koduleht, mis on koondanud Eesti noortelaagrite info ühte kohta. Gaidluse avamisel oli suureks abiks kogukas ja väärtuslik „Gaidide käsiraamat“, mille autoriteks on gaider Tiia Lillemaa ja nooremgaider Ingrid Pukk.

Konteksti on aidanud mõtestada Ila Beka ja Louise Lemoine arhitektuurifilm „Moryiama-San“, mis andis inspiratsiooni ja avas uksed esimestele disainikontseptsioonidele. Minu mõtteid toetas Roman Jakobsoni kommunikatsioonimudel, mis aitas avada laagri suhtlusmudeli väljapaistvaid külgi. Marc Leschelieri loeng Artishoki biennaali raames aitas luua seoseid materjalide kasutuse ja kontseptsiooni vahel. Ja Tõnu Õnnepalu ilukirjanduslik teos „Aaker“ võimaldas teemasse emotsionaalselt paremini sisse elada, toetades mu mõtteid eemaloleku ja kokkukasvamise osas, mis innustas jätkata teekonda veel tundmatus suunas.

Meetod

Töö koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast, mille koostamisel olen kombineerinud erinevaid meetodeid. Teoreetilise osa koostamisel toetun üldistele ja konkreetseid juhtumiuuringuid avavatele raamatutele, uuringutele, internetiartiklitele, dokumentaalvideotele. Üldist tausta on aidanud mõtestada filmid, ilukirjanduslikud teosed ja loengud. Praktiline osa toetub teoreetilisele ja intuitiivsele laagrialade analüüsile ning enda isiklikule kogemusele. Mitmed maketi- ja prototüübikatsetused on aidanud avada uusi võimalusi praktilisel poolel.

---

2 T. Faegre,1979. Tents – Architecture of the Nomads. Anchor Books: New York.

3 C. Hailey, Camps: a guide to 21st century space. Spain: The MIT Press, 2009.

4 J. Slater, Urban Systems of the Refugee Camp. – Architecture Thesis Prep.: School of Architecture Dissertations and Theses, XII 2014, https://surface.syr.edu/architecture_tpreps/272 (vaadatud 1. I 2021).

5 J. Vaik, suuline vestlus autoriga, 14. XII 2021. Märkmed autori valduses.

6 Noorsootööseadus, 2010 – Riigi Teataja, https://www.riigiteataja.ee/akt/13340694 (vaadatud 12.XI 2020).

Disain

Oma töös lahendan Laose laagriala näitel ühe telklaagri võtmeruumid, mis esinevad igas sellises laagris. Need on magala väravad, pesula, kätepesukohad, välikäimlad, söömisala, infopunkt, turgutla ja metsahiis. Laagriala planeering lähtub laagri suurusest, ajast ja tegevustest. Oma lahenduse loomisel olen silmas pidanud jalakäija teekonda, mis kohast kohta kulgeb, ning mida disainitavad paigad ise rikastada võiksid, et pakkuda rohkem kogemusi ja kokkusaamisi. Laagrisse tulnud erinevad inimesed saavad hakata tugevat sotsiaalset kangast kuduma tänu pidepunktidele, mida pakub ruum. Erinevad vaatepunktid ruumis, mis pakuvad meile erinevaid nägemise ja tajumise viise, aitavad luua seoseid empaatilise mõtlemisega. Laagriala paigad mängivad osalejatele ootamatute ning ebatavaliste vaatenurkadega, et pakkuda erinevale kollektiivile samastumise võimalusi. Selleks on üheks oluliseks vahendiks vertikaalsed visuaalsed ruumieraldajad, mis on oma ajutise vormiga efektiivseteks ruumi olemuse muutjateks. Väliruumis olen ruumide loomisel tähelepanu pööranud elementidele, mis kõnelevad paiga olemusest inimestega läbi isikliku seose siseruumiga.

Ülevaade uurimusest

Enne teoreetilise osa algust avan probleemistiku oma silmade läbi. Magistritöö teoreetiline osa koosneb kolmest peatükist. Esimene vaatleb telkimist kui nähtust, arhetüüpseid nomaadide telke, telkimise kultuuri maailmas, erinevaid telklaagri tüpoloogiaid ja näiteid, Eesti noortelaagri maastikku. Teises peatükis tutvustan juhtumiuuringuna gaidlust, selle tekkimislugu, struktuuri, väärtuseid, meetodeid ja tegevust. Kolmandas peatükis avan gaidilaagri olemust, programmi ja keskkonda, tutvustan erinevate laagrialade planeeringuid. Lisaks analüüsin suhtlemist ja liikumist laagris ning toon välja murekohad seniste ruumilahenduste juures. Neljandas peatükis avan disaini lähtepunkte, tutvustan Laose laagriala, laagriala püstitamise protsessi, disainilahendusi ning juhendeid ehitamiseks.

PROBLEEMISTIK

Arvan, et maailm vajab rohkem kogemusi, mis liidavad. Hetkel leiame end olukorras, kus kõik inimesed seisavad kas ühes või teises leeris, mitte kunagi keskel ja koos. Sellist asja tihti isegi enam ei eksisteeri nagu keskel või ühisosa. Kas armastatakse või vihatakse peeti. Ollakse tasulise kõrghariduse poolt või vastu. Sisuliselt täiesti erinevad, kuid meelestuselt samasugused. Põhimõttelised seisukohad eetilistes küsimustes on üle kandunud valikutesse, kus rolli mängib isiklik eelistus või maitse. Inimeste soov olla kõigutamatus positsioonis on võimendunud kõikides küsimustes. Kategooriline liigitamine ühest seinast teise ehk absoluutne nõustumine või vastuseis on polariseerunud ühiskonna tundemärgid. Inimesed, kes on end nii kõvasti ühel pool vastu seina surunud, isegi ei taha näha, mis toimub teisel pool. Ei ulata nägema ja keelduvad nägemast. Tõnis Saartsi 2020. aasta Vikerkaare artiklis „Popularism, polariseerumine ja neoliberalismi mõranemine", räägib riikide sees toimuvast rahva lõhenemisest, kus inimeste väärtused, infokanalite tarbimine ning elukogemus on üksteisest lahku kasvanud, mistõttu on see meie ühiskonna järgmiste kümnendite suurim väljakutse.[7] Me näeme seda näiteks Ameerika Ühendriikide 2020. aasta möödunud presidendi valimistel. Ühes kõige jälgitumas ja mõjukamas riigis, USA-s hääletas 159,633,396 inimest, mis moodustab 66,7%[8] valimisealistest kodanikest. Valimistulemused jagunesid väga võrdselt: 51,3% Joe Bidenile ja 46,8% Donald Trumpile. See näitlikustab ilmekalt, kuivõrd suured rahvamassid võivad ühes küsimuses võrdselt erinevalt jaguneda. Samuti ka 2021. 6. jaanuaril Joe Bideni ametisse kinnitamisel toimunud mässukatse[9] on vaid üks paljudest ärevatest probleemidest, milleni selline polariseeritus viia võib. 2020. aastal ilmunud uuringus riikidevaheliste suundumuste kohta afektiivses polarisatsioonis leiti, et üheksast demokraatlikust suurriigist viies on viimase 40 aastaga toimunud tõus poliitilises polarisatsioonis.[10]

Inimeste jäigad arusaamad ja tugevad kallutatud vaated ei teki aga kõikides küsimustes, vaid mõningatel konkreetsetel juhtudel. Toomas Lott avab oma artiklis „Kuuldused eksperdi surmast" ühiskonna tendentsi inimese elu ja vaateid puudutavates küsimustes (kliima soojenemine,

7 T. Saarts, Populism, polariseerumine ja neoliberalismi mõranemine. – Vikerkaar 2020, 11.

8 J. M. Lindsay, The 2020 Election by the Numbers. 2020 – Council on Foreign Relations 15. XII 2021, https://www.cfr.org/blog/2020-election-numbers (vaadatud 10. I 2021).

9 A. Krjukov, USA presidendivalimiste kinnitamisel tungisid Trumpi toetajad Kapitooliumi. – ERR 7. I 2021, https://www.err.ee/1229851/usa-presidendivalimiste-kinnitamisel-tungisid-trumpi-toetajad-kapitooliumi (vaadatud 10. I 2021).

10 L. Boxell, M. Gentzkow, J. M. Shapiro, Cross-Country Trends in Affective Polarization I.2020, https://www.nber.org/papers/w26669 (vaadatud 4.III.2021).

vaktsiinivastased jne) mitte usaldada eksperte. Artiklist järeldub, et üldiselt ei saa öelda, et ühiskonnas enam eksperte ei usaldataks, küll aga kui ekspertide hinnangud lähevad vastuollu kellegi soovide, hirmude ja väärtustega, rakendatakse „episteemilisi topeltstandardeid“ ning kaldutakse subjektiivsusesse, et eitada ekspertide ühismeelt. Selliste teemade kommunikeerimine meedias näitlikustab, et see pöörab meie tähelepanu enesemääratlusega seotud küsimustele („feministid“, „marksistid“, „veganid“) ja panevad meid unustama, et teemaga seonduvad küsimused ei puutu kuuluvuse väljendamise valdkonda. Lott kirjutab: „Erinevalt heast argumenteerimisoskusest saab kultiveerides selliseid hoiakuid nagu intellektuaalne alandlikkus (võime oma eksimusi tähele panna, tunnistada ja ette aimata), avatud mõtlemine (võime ja soov oma uskumusi muuta), episteemiline vaprus (suutlikkus uskuda teisiti kui ümbritsevad inimesed) mahendada kultuurilise tunnetuse osakaalu meie mõtlemises.“[11] Justnimelt eelnevate hoiakute puudust pean empaatia defitsiidi all silmas.

Polariseerumisprobleemi tausta avab 2020. aastal ilmunud dokumentaalfilm „The Social Dilemma“, milles tehnoloogia ja sotsiaalmeedia eksperdid avavad sotsiaalmeedia kasutamise mõju tagajärgesid ühiskonnale. Sotsiaalmeedia disain, mis kogub massiliselt andmeid ning tegeleb kasutaja jälgimisega, tekitab sõltuvust, võimaldab manipuleerimist poliitikas ning valeuudiste levimist. Kasutajatele söödetakse uudiseid, mis vaid nende vaadetega haakuvad ja neile võiks meeldida, mistõttu ei rikastu inimesed vaadetega, mis pole neile omased ning ei teki nn „infokümblust“. On näha ka otsest seost noorte varajases eas sotsiaalmeedia kasutamise ning vaimse tervise probleemide kasvu vahel. Ilma nutitelefonis oleva sotsiaalmeediata üles kasvanud noorte enesetappude protsent on Ameerika Ühendriikide noorte seas stabiilselt tunduvalt madalam olnud, kui ta on praegu.[12] (ill 1)

11 T. Lott, Kuuldused eksperdi surmast. – Vikerkaar 2020, 02.

12 J. Orlowski, (režissöör). (2020). The Social Dilemma [dokumentaaldraama]. USA: Exposure Labs.

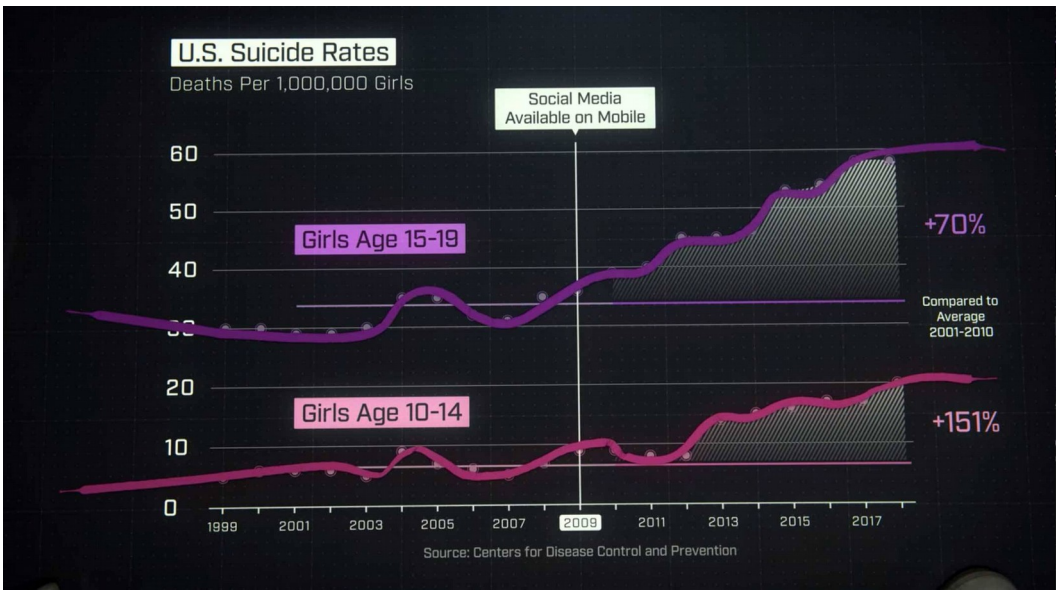

Pilt 1. Graafik USA noorte enesetappudest seses sotsiaalmeedia kättesaadavusest telefonis. Kuvatõmmis filmist „The Social Dilemma“.

Järjest enam kolime kollektiivruumist virtuaal- ja individuaalmaailma, kus on väärarusaam, et oleme ühendatud ja seotud, kuid tegelikult järjest rohkem eraldi. Sotsiaalvõrgustikes küll suhtlevad, jagavad ja loovad päris inimesed, kuid unustatakse, et erinevalt päris maailmast saavad nad filtreerida ja seega kujundada kogu oma kuvandit. Järjest raskem on end asetada teise inimese vaatepunkti, kui sotsiaalmeedias tekib moonutatud arusaam sellest, milline ta elu tegelikult olla võib. Virtuaalvõrgustikud soosivad enda heade hetkede jagamist, kus kasutajad moodustavad portfoolio vaid nende hea poolega elust, mida alateadlikult ja ekslikult peetakse kogu tõeks. Selline kirjeldatud jagamine aga ei kujuta inimesi realistlikult ja röövib meid päris kogemustest, mis võiksid meid ühendada.

Meie planeedil on suures koguses puudu empaatiast. Psühholoog Voldemar Pinn eristab tavakasutuses empaatia kahte tähendust. Üks neist on võime ära tajuda ja tunda teise emotsioonid. Teine tähendab, et tuntakse ära teise emotsioonid ja tajutakse neid enda omadena.[13] Magistritöö raames pean silmas teist tähendust, kus inimese enda emotsioonid on juhindunud teise inimese omadest. Sellist liiki empaatiat teatakse ka kui kaasatundvat empaatiat, mille puhul võib teoks saada ka abistav käitumine.[14] Ainult ise kujutledes või lausa läbi elades kaasinimese emotsioone, oleme lähemal mõistmisele, mida teine inimene mõtleb, arvab, tunneb. Järgmine oluline samm on ka

13 V. Pinn, „Empaatia" – Looming 1977, nr 4, lk 649–650.

14 H. Garnett, 2018. Developing empathy in the early years. A guide for practitioners. Jessica Kingsley Publishers: Philadelphia, lk 17.

empaatiast juhinduda ning juhtida soovitud muutusi. See on omadus, millel on võimalus taasluua platvorm, kus inimesed saavad kokku tulla ja milleski nõustuda. Veidi järele anda oma raudkindlate arvamuste osas, tulla keskteele ja mitte olla pimestatud teise leeri vastasseisust. Pealtnäha turvaline ja kõrvaltvaatav apaatne eluviis on ohtlik. Kui inimestel kaob võime teistest aru saada, on see suur ohumärk.

Uuring, mis algas 1979. aastal ning milles osales umbes 14 000 tudengit, näitas muudatusi USA noorte empaatias 21. sajandi esimesel kümnendil. Selgus, et sellesse vanusegruppi kuuluvad üliõpilased ei ole sama empaatilised, kui oldi 1980. ja 1990. aastatel. Eriti tugevat tõusu nartsissismis täheldati 2004. aastal. Teises uuringus selgus, et 1979. ja 2009. aasta vahel oli 48 protsendiline langus oskuses tajuda teiste tundeid.[15] Põhjuste üle küll spekuleeritakse, kuid on selge, et uue sajandi alguses on terve generatsiooni empaatiavõime langenud. Juba praegu näeme selle polariseerunud ja distantsi hoidva lõhestunud ühiskonna tagamaid. Ameerika Ühendriikide poliitilise polarisatsiooni uuring leidis, et tervelt 50% vabariiklastest ei sooviks, et nende laps abiellub demokraadiga ja peaaegu kolmandik demokraatidest vastasid teise poole kohta sama.[16] Poliitiline polarisatsioon on isiklik. Selle takistuse ületamiseks peame me investeerima inimsuhetesse.

Empaatia on üks sellistest inimomadustest, mis levib inimeselt inimesele ja seda saab õppida vaid suheldes, ise kogedes. Empaatia on üks kõige inimlikumaid omadusi üldse ning selle rakendamine tähendab piiri ületamist individuaalse ja kollektiivse vahel. Astuda samm edasi individuaalselt „mina“ tasandilt ning samastuda endast erineva kollektiiviga on suur väärtus. On raske leida viisi, kuidas empaatiat massidesse „süstida“. Empaatia levib ühelt inimeselt teisele, kuid aeglaselt, kuna see nõuab meie olemuse tasapisist muutumist. Empaatia peab levima meie endi seas, seda peab ise õppima, harjutama ja edasi õpetama. Tegemist on täielikult rohujuure tasandil leviva omadusega, millest kasvavad välja viljakad väärtused. Usun, et seetõttu peab tegelema sellega ka „sina-mina“ inimmõõtmelisel skaalal mõne konkreetse olukorra näol, mida on võimalik päriselt mõjutada.

Selle magistritöö raames soovin uurimise alla võtta ühe fenomeni väikeses noorteliikumises, mis minu hinnangul on heaks näiteks noortes empaatia ja ettevõtlikkuse kujundamisel. Noorteliikumise nimi on gaidlus. Gaidluse missiooniks on kujundada hoolivaid ja keskkonnasõbralikke, iseseisvaid ja vastutustundlikke ühiskonnaliikmeid. Gaidluses osalevaid liikmeid kutsutakse gaidideks. Olen olnud gaid 12 aastat ning usun, et tänu väga paljudele eriilmelistele kogemustele gaidluses, on

15 H. Garnett, 2018. Developing empathy in the early years..., lk 21, 22.

16 Political Polarization in the American Public, 2014. – Pew Research Center https://www.pewresearch.org/politics/2014/06/12/political-polarization-in-the-american-public/ (vaadatud 4.III.2021).

minus tunduvalt arenenud just need kvaliteedid, mida kõige rohkem endas hindan. Suurim erinevus kõikide teiste huviringidega ongi kogemused, mida gaidlus pakub. Tavaliselt tegelevad noored huviharidusega, millel on oma kindel valdkond ja eesmärk. Näiteks korvpallitrennis tegeletakse ainult selle ala spordiga ja kunstiringis tegeletakse kunsti puutuvaga. Gaidlus aga näeb ja arendab iga noort tervikuna ning pakub laia ampluaa tegevusi. Noor saab ise leida selle, milles ta on hea ja proovida uusi asju, mida varem teinud pole.

Gaidluse üks huvitavamaid ruumilisi fenomene on laager, kus noored saavad kollektiivse elu kogemused, mis jäävad neid edaspidi eduelamusena toetama. See on võimalus välja astuda süvenenud eraklikust elust tihedasse sotsiaalsesse struktuuri ja tekitada erinevate inimeste vahel ühendavad osad. Laagriruumi jagatud kontekst annab osalejatele ühise pinnase ja mõistmise. Rikkalikud väärtused, mis esinevad telklaagri linnakus, annavad hea põhjuse uurida seost selle ruumi ja inimsuhete vahel. Tavaelus jagavad päeva tükkideks pikad vahemaad töö, kodu, trenni ja poe vahel, kuid laagris on distantsid viidud minimaalseks ning päev kulgeb samasuguses rütmis teisega. Tekkinud tihe sotsiaalne kangas on väärtus, mida saab tihedamaks punuda sisearhitektuurile omase mastaabitunnetuse ja oskusega näha sotsiaalseid suhteid ja ruumi kui tervikut. Usun, et läbimõeldud ja süsteemselt ümbermõtestatud laagrilinnaku ruumiga on võimalik neid omadusi veel võimendada. Sellise näite toel samu meetodeid kasutades on võimalik ringi mõelda teisigi ühise koosolemise ja loomise struktuure. Näiteks miks peab Riigikogu just sellises koolipingi-laadses poliitilises saalis pidama võitlust oma polariseerunud vaadete eest, kui ehk tuleks neilegi kasuks veeta aega ühiselt metsas elades, koos kasvades ja üksteist ning keskkonda paremini mõistes?

Magistritöö teoreetilises osas räägin kõigepealt telkimisest kui sellisest, siis nomaadide telkidest, telklaagritest maailmas ja noortelaagritest Eestis. Järgmiseks tutvustan gaidlust kui liikumist, räägin selle ajaloost ja kujunemisest ning väärtustest ja tegevustest. Kolmandas peatükis räägin gaidide telklaagrist, selle programmist ja ruumist, liikumisest ja suhtlemisest. Neljandas peatükk keskendub disainile.

1 TELKIMINE

Telk tähendab Eesti keele seletava sõnaraamatu järgi (tugedele pingutatav ja vaiadega maa külge kinnitatav) kerge kinnine varjualune. Telkimist peetakse telgi üles seadmiseks, telklaagrisse asumiseks; telgis elamiseks, telklaagris olemiseks. Telkimise olemuseks on võimalus peatuda ja elada ajutiselt paigas, kus muidu elamine võimalik ei ole. Telkimine annab võimaluse minna toast välja, me võime vaadata seda kui iseseisvuse ja võimaluste sümbolit. Eesti keeles tekkinud väljendit „telgitagune“ kasutatakse kui avalikkuse eest varjatult või salajas toimuvat. See kujundlik keelend viitab telgile kui varjavale salakohale: kus on ka telk, seal on varjatud asjaajamine. Telk justkui publikule presenteeritud ja kujundatud sündmustik, mis varjab selle taga käivat korralduslikku poolt, mida ei ole kombeks avaldada. Minu jaoks viitab see telgile kui ajutisele ruumile, millega käib juba ajalooliselt kaasas aktiivne korraldamine ja sebimine, praegu tuntud ja eriti kasutatud noorte seas kui *hustle* (inglise k).

1.1 Nomaadide telgid

Telkimise kui eluviisi puhul tasub vaadata nomaade, kes on rändrahvas ilma püsiva elupaigata ning kes sõltuvad regulaarsest migratsioonist. Nomaadid liiguvad koos kõikide oma asjade, pereliikmete ning loomadega ja on viimastest väga sõltuvad.[17] Rändrahva jaoks on liikumine oluline, et säilitada teatud tunnustega keskkond nagu soe kliima ja tingimused karjale.[18] Erinevates maailma osades leidub erinevaid nomadismi vorme, kuid kõiki neid alasid iseloomustab kuiv ala ja veepuudus. Seetõttu liiguvad rändrahvaga ka just need karjaloomad, kes on hästi kohanenud kuivadele tingimustele, nagu põhjapõder, kaamel, jakk, piison ja hobune.[19] Erinevad karjaloomad seavad ka tingimused sellele, milliseid varjualuseid on võimalik edasi kanda ja milliseid mitte. Näiteks kaamel suudab kanda kuni 250 kg, mistõttu Araabia mustad telgid on muutunud väga suurteks.[20] Kaasaegsete telkide mõõdud ja kaal on samuti õiges suhtes sellega, mida üks inimene suudab kanda ja üles seada, suuremate telkide puhul arvestatakse autotranspordiga.

17 Nomadism, Nomadic Society and Culture, 2020 – Science Encyclopedia, [www] https://science.jrank.org/pages/10492/Nomadism-Nomadic-Society-Culture.html (vaadatud 12. XI 2020).

18 A. Allik, Liikumata rändamine: Jaapani keskaegsete erakute nomaadlikust eluviisist. – SISU-LINE 2016, nr 3, lk 10.

19 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 4, 5.

20 G. Clarke, (2020). Berber Tents and Looms from the Sahara Desert [dokumentaalvideo]. Suurbritannia: The Institute of Nomad Architecture.

Torvald Faegre märgib oma 1979. aasta maailma nomaadide telkide printsiipdisaine koondavas raamatus, et nomaadide arhitektid on naised, kuna nemad teevad telkide katte ja meeste töö on valmistada konstruktsioon.[21] Arvan, et selles peitub vaid pool tõde, sest suures osas telkides vormub telgikate dominantse konstruktsiooni järgi. Näiteks koonusekujuliste telkide puhul on arhitektid selgelt mehed, kelle järgi peavad naised keeruka lõike tegema ning loomanahkasid vastavalt kokku õmblema. Lisaks telgi valmistamise tööjaotusele valitseb telgi sees alati selge piir mehe ja naise poole vahel. Tihti on naiste osa telgis sees suurem, kuna nende tööd toimuvad rohkem siseruumis ja mehed veedavad aega väljas. Väikese ruumi tõttu peab kõik olema hästi organiseeritud, ka on väga selgelt ära jaotatud iste- ja magamiskohad. Ukse vastas olev koht, mis paikneb tagaseina ja lõkke vahel on kõige parem ja tähtsam koht.[22]

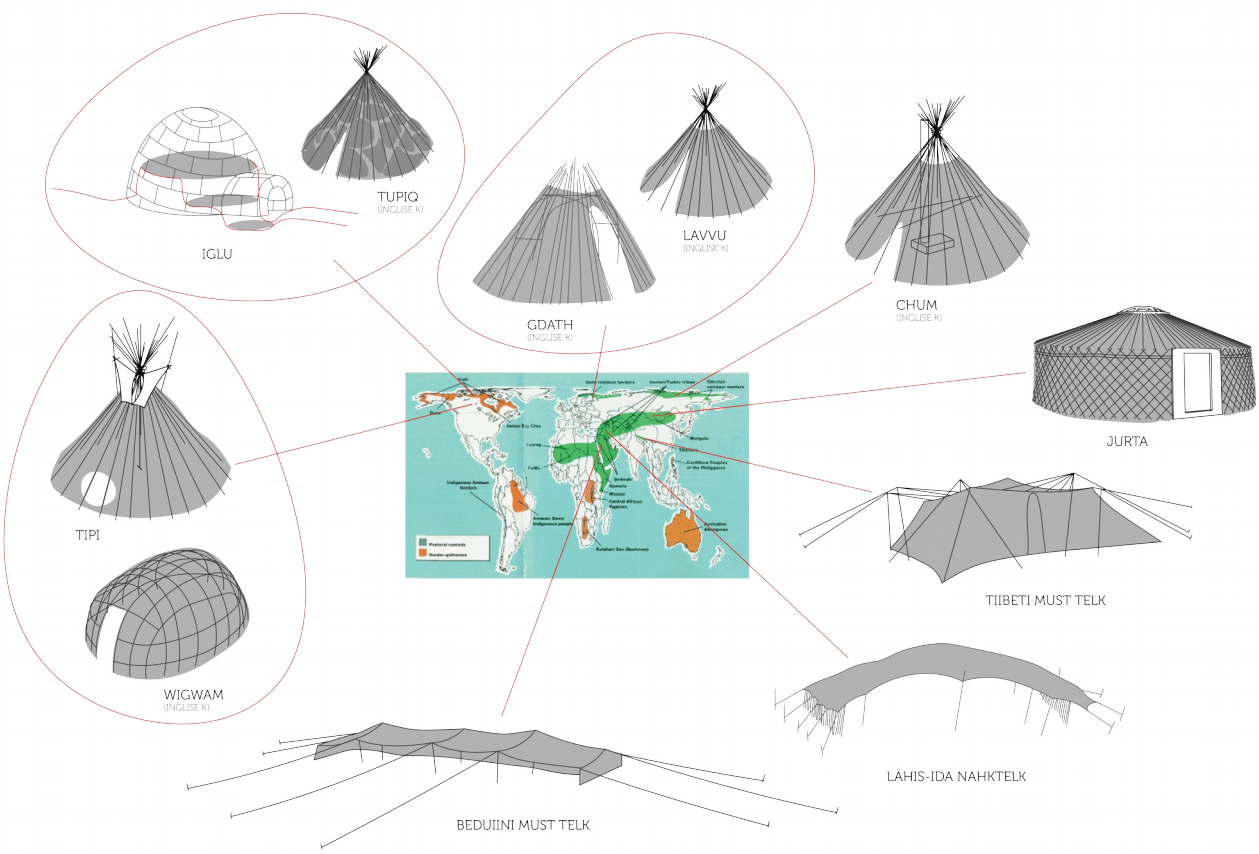

Pilt 2. Nomaadide telgid maailmas. Autori illustratsioon.

Nomaadirahvaid asub paljudes erinevates maailma piirkondades ning nende eluviis põhineb sajanditepikkusel traditsioonide ja oskuste edasipärandamisel, mistõttu vaadatakse telkimise ja

21 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 7.

22 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 7, 8.

rändava elustiili puhul just nende poole. Karjakasvatusega tegelevad nomaadid asuvad Araabiamaades, Punase mere ääres, Kesk-Aasias, Tiibetis, Siberi piirkondades, Põhja-Skandinaavias. Põhja-Ameerika, Gröönimaa, Amazonase, Austraalia ja üksikutel Aafrika aladel asuvad nomaadid tegelevad jahtimise ja korilusega.[23] Vaatan lähemalt põhilisi eristatavaid varjualuse tüüpe, mis esinevad põhjapoolkera nomaadide seas. (ill 2)

Suur osa erinevatest nomaadlikest varjualusetüüpidest on koonusekujulised. Ometi on ka kõigil neil oma iseärasused. Esimene kooniline telk, mis hiljem levis saamidele ja Põhja-Ameerikasse, on pärit põhjapõdrakarjastelt Siberist. See koosneb kolmjalast, mis on omavahel kinni seotud ning millele lisatakse pulkasid, mis loob koonusekujulise struktuuri. Põhjapõdranahkadest õmmeldud kate tõmmatakse struktuurile peale nii, et üles jääks suitsule väljapääsemiseks auk.[24] Sarnane Siberi telgile on saamide *Lavvu* (inglise k), mille püstitamiseks aga nööri tarvis ei lähe. Kolmjala pulkade otsad on kaheharulised, mis võimaldab need üksteisele toetada lisaabita. Saamide teine telk *Gdath* (inglise k) on välimuselt sarnane, kuid postide otsad ei puutu kokku. Struktuuri all on neljast painutatud toikast kokkupandud kaarjas struktuur, mille najale laotatakse püstised seinapulgad.[25] Siberi *Chum* (inglise k) telgile sarnanev koonustelk on ka *Inuit* (inglise k) hõimudel soojematel aegadel, kui nad iglus ei ela. *Tupiq* (inglise k) telgikate on valmistatud hülgenahkadest, kuid ta on ainuke koonusekujuline telk, millel ei ole suitsuava. Nimelt kasutasid *Inuit* inimesed soojuse saamiseks hülgerasva, mida põletati voolukivist tehtud anumas, ja see ei tekitanud nii palju suitsu kui puidu põletamisel.[26] Eriline lahendus suitsu eemaldamiseks on veel indiaanlaste telgil Tipil, kus on üleval osas eraldi suitsuklapid. Nende suunda saab reguleerida pikkade keppidega, mis maha ulatuvad.[27]

Teiste telgitüüpide seast silmapaistev on jurta, mis on levinud suurel alal, mis ulatub Kaspia mere äärest Lõuna-Venemaalt Mongooliast läbi ja üles Siberisse välja. See on kõige levinum Mongoolias, kus isegi praegu enam kui pool kogu elanikkonnast elavad jurtas, mis moodustavad ka suurtes linnades terveid kvartaleid.[28] Jurta koosneb pajupuust tehtud konstruktsioonist ja vildist kattest. Erinevalt teistest telkidest on sel telgitüübil eraldi seinaosa, katuseosa ja uks. Konstruktsioon ei vaja

23 G. Cowan, Nomadology in Architecture. Ephemerality, Movement and Collaboration.: University of Adelaide, XI 2002, https://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/bitstream/2440/37830/10/02whole.pdf (vaadatud 12. III 2021), lk 9.

24 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 108, 110.

25 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 119.

26 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 126.

27 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 154.

28 Caryl-Sue, Yurt. – National Geographic 12. VII 2017, https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/yurt/#:~:text=Yurts%20are%20still%20most%20often,90%25%20of%20the%20rural%20population. (vaadatud 13. III 2021).

maha pingutamist, mis on plussiks jäätunud tundraaladel. Selle äratuntav aerodünaamiline vorm laseb rohkel tuulel lihtsalt mööda libiseda.[29] Seinad koosnevad diagonaalis üksteise külge kinnitatud peentest pajupulkadest, mille peale kinnitatakse painutatud katusekonstruktsioon. Kõige üleval asub ümmargune kroon, mille sisse kinnituvad kokku kõik katusepulgad ja mis töötab ka suitsuavana. Kogu konstruktsiooni ümber pinguldatakse lint, mis hoiab jõudusid koos.[30] Kroon on kõige keerulisem ja auväärsem osa jurtast, mida pärandatakse edasi järeltulevatele põlvedele.[31] Eraldiseisva osana ukseraam, mis on üks keerulisemaid osasid, annab kinnitust, et isegi mobiilsete ruumide puhul võib rõhutada ja välja tõsta neid osasid, mida eriliselt väärtustatakse.

Arhetüüpsete telkide näiteid leiab Araabia nomaadide loomakarvadest tehtud kangastelkidest, mille kuni 50-meetri pikkused struktuurid püstitatakse tühermaale ning mis püsivad püstitatult kuid.[32] Araabia mustade telkide kuju sõltub eelkõige kangast ning nende konstruktsioon peab suutma kangast pingutada või hoida täpselt õige nurga alt. Telk hoiab end püsti tänu pingele, mida kangas maha pingutamisel võimaldab ning mille tugi koondub mõndadesse üksikutesse postidesse.[33] Selliste telkide arhitektid on tõepoolest naised, kes disainivad ja teevad keeruka kujuga vastupidava kanga. Must telk on telgitüüp, mis on suutnud levida kõige laialdasemalt ning kohaneda erinevate ilmastikutingimustega.[34] Kõrbe madal ja laialdaselt varju pakkuv kuju on Tiibeti mägedes muutunud lookleva katuse ja seintega ämblikulaadseks telgiks, et tulla toime vihmaveega. Seda hoiavad püsti postid, mis on kõrgemad kui telk ise ja jääb mulje, et see ripub taevast. Kuigi isegi Tiibeti nomaadid tunnistavad, et Mongoolia jurta sobiks nende ilmastikutingimustega paremini, ei ole neil selleks vajalikke puutööoskusi ning nad tunnevad suuremat sidet kodumaise musta telgiga.[35]

Põhja-Aafrika Maroko nomaadid kasutavad musti telke, mis on tehtud karvadest ja villast. Seda tüüpi eristab teistest esiletungivalt tugev katusejoon, mis tekib telgi keskse posti toetusraamist.[36] Telgid püstitatakse keset tühja kõrbemaastikku, kus horisonti hakkab moonutama värelevalt kuum kõrbeõhk. Keset laia välja kerkiv tume ja kummastava vormiga telk mõjub äärmiselt dominantse ja kindla joonega, pakkudes turvalist varjualust. Ruumiliselt huvitav olukord on telgi ääre all, mis on maast umbes meetri kõrgusel ning mida pingutavad väljaspoole rihmad, kuid toetavad seestpoolt

29 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 79, 81.

30 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 84, 85.

31 Caryl-Sue, Yurt. – National Geographic.

32 S. Boulay, 2003. Living under the Crescent Moon – Domestic Culture in the Arab World. Vitra Design Museum: Weil am Rhein, lk 22, 32.

33 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 12, 13.

34 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 9, 10.

35 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 59.

36 S. Boulay, 2003. Living under the Crescent Moon..., lk 28–31.

postid. (ill 3) Kui kohe su pea kohal ja taga on raske varjualune, mis varjab sind päikese kõrvetava kuumuse eest, kuid avarus ja vaade kõrbele on siiski otse su peopeal, siis on võimalik, et just seal tekib ülima turvatunde ja tasakaalu koht. Tasakaal telgi madala ja kaitsva mahu ning kõrbe lõputuse vahel pakub huvitava kombinatsiooni, seda võiks kutsuda räästa-efektiks. (ill 4)

Pilt 3. Fotod Maroko nomaaditelgist. Carl Vogt albumist, u 1881.–1886. a.

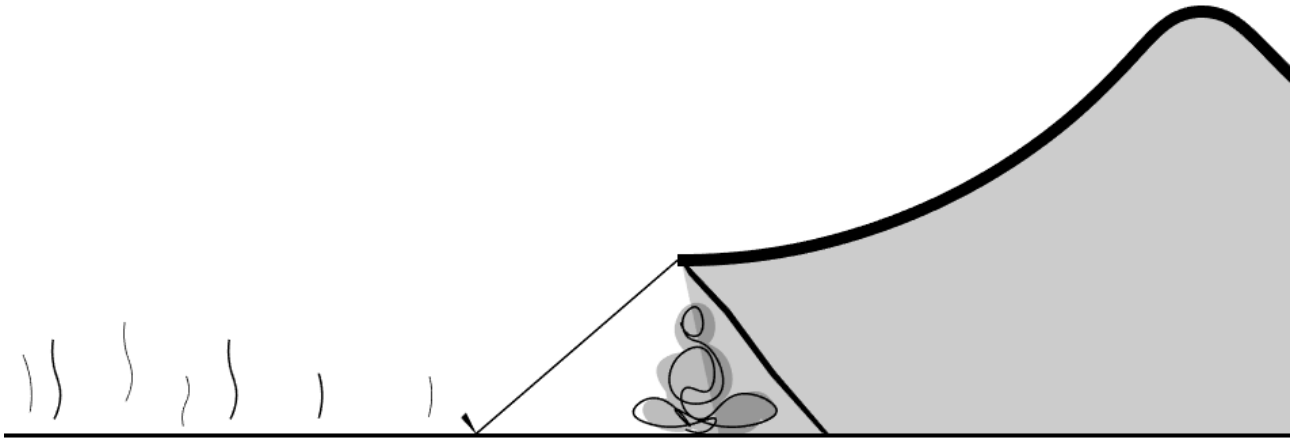

Pilt 4. Telgi ääre all. Autori illustratsioon.

Nomaadide elustiili iseloomustab rändamine, mistõttu on telgid lahutamatu osa sellest. Siiski märgib Faegre, et telk pole nomaadile niivõrd kodu vaid varjualune. Suurema osa ajast veedab ta õues – kõrbes, stepis või tundras. Just telgi haprus ja side väliruumiga pakub nomaadidele turvatunnet ning suletud siseruumid võivad tekitada hirmu. Nomaadide telgid koosnevad konstruktsioonist ja kattest ning kuigi paljud hõimud kannavad endaga kaasas kogu varustust, on osade telkide konstruktsioon liigutamiseks liialt tülikas ning see tehakse kohapeal saadavast materjalist.[37] Näiteks Tiibeti nomaadid valmistavad alati uues kohas savist ja sõnnikust ahju, mis asub telgi keskel toidu valmistamiseks.[38] (ill 5) Kõiki telke iseloomustab sama vormi kordamine ehk kunagi ei panda samadest tükkidest telki kokku erineval viisil nii et tekiks teistsugune vorm. Vahel

37 T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads, lk 7.

küll suvisel ja talvisel ajal kas lisatakse või võetakse ära telgikatte kihte temperatuuri reguleerimiseks, kuid muus osas jääb teguviis samaks. Samuti ei ole ühelgi telgil võrdne suhe telgi katte ja konstruktsiooni vahel. Alati üks dikteerib teise vormi ja telgi püstitaja peab need kokku panema samal viisil. Ei ole telki, mis pakub nii konstruktsiooni kui katte, mis jätab püstitajale vaba valiku neid oma vajaduse järgi kohandada.

Pilt 5. Tiibeti nomaadid ahju valmistamas. Kuvatõmmis videost „Drokpa Nomads – Tibetan Black Tent".

Nomaadi telkide püstipanek käib enamasti 15 minuti kuni 3 tunniga. Püstitamine põhineb läbimõeldud vilunud liigutustel, kus kogu rühm teab püstitamise samme, nende järjekorda ja oma ülesandeid. Näiteks Siberi *Chum* (inglise k) telke püstitavad nomaadid uuesti iga nelja päeva tagant.[39] See on tekitanud omavahelised kokkulepped, mis väljenduvad nende liigutustes sõnatu vilumusega. Üks väljapaistev osa varjualuse püstitamisel on esimese asjana kogu telgi sisemuse ehk siseruumi laiali laotamine. See tähendab põrandalaudade maha laotamist, ahju paika sättimist, kõikide asjade „tuppa paigutamist". (ill 6) Alles siis kui siseruum on valmis, hakatakse püstitama koonilise telgi talasid, sest hiljem asju telki tassida on tülikas ja vaevarikas. See telk näitlikustab, et varjualused pakuvad sellist tüüpi vormi, mida vajab meie siseruum või inimmõõtmeline ruum. Telk moodustub ümber meie eluruumi, mitte eluruum ei istuta end telgi sisse.

38 G. Clarke, (2017). Drokpa Nomads – Tibetan Black Tent [dokumentaalvideo]. Suurbritannia: The Institute of Nomad Architecture.

39 G. Clarke, (2021). Warmest Tent on Earth – Pitching in the Siberian Arctic Winter – Ненецкая палатка чум [dokumentaalvideo]. Suurbritannia: The Institute of Nomad Architecture.

Pilt 6. Siberi nomaadid telki konstruktsiooni püstitamas. Kuvatõmmis videost „Warmest Tent on Earth – Pitching in the Siberian Arctic Winter...“.

1.2 Telklaagrid maailmas

Ingliskeelsed sõnad *camping, campsite, campground*, tähendavad eesti keeles telkimist ja laagriala. Ameerika kultuuris peetakse sellise tegevuse all silmas väga struktureeritud maa-alasid, kus pakutakse telkimise teenust koos maa-ala ja vajaliku infrastruktuuriga, mis telkimise võimalikult mugavaks teeks. Tihti isegi ei ööbita telgis, vaid haagiselamus. Populaarsust on kogunud ka *glamping* (inglise k.) eestikeelse tuletusega *glämping*, mis tähendab glamuurset telkimist. Vaba aja korras hobitelkimine on maailma eri piirkondades erineva iseloomuga ja minu arvates peegeldab ka suhtumist kohalikku looduskeskkonda. Looduses viibimine distantsi hoides on justkui looduse teenuse või toote tarbimine. Koos kogu oma igapäevasega teise keskkonda liikumine ja samade harjumuste jätkamine, röövib potentsiaali uueks kogemuseks ja konteksti vahetamiseks.

Charlie Hailey on oma raamatus “Camps: a guide to 21st century space“ välja toonud, et meie igapäevases maailmas on laagrid rohkem päevakorras kui kunagi varem, ning usub, et laagrikultuur järgib ja peegeldab meie kaasaegse elu kriitilisi muutusi.[40] Ta liigitab laagrid nende olemuse järgi

40 C. Hailey, Camps: a guide to 21st century space, lk 1–4.

kolme kriteeriumi alusel: autonoomsus, kontroll ja vajadus. Autonoomsed laagrid põhinevad vabal tahtel ja isereguleerival struktuuril, sinna kuuluvad näiteks protestilaagrid, linnalaagrid, festivalid, ka gaidide ja skautide suvelaagrid.[41] Kontrolliga laagrite alla käivad strateegilised laagrid, mida reguleerivad juhtivad jõusüsteemid nagu militaarlaagrid ja terroristide laagrid. Vajaduslaagrid põhinevad abil, mis reageerivad hädaolukordadele, sinna alla käivad sõjapõgenike laagrid, kodutute laagrid, kliimapõgenike laagrid, katastroofide laagrid jne.[42]

Autonoomsete laagrite seas on märkimist väärt suurim ja mõjukaim festival-sündmus Ameerika Ühendriikides, *The Burning Man*, kus juba 30 aastat moodustatakse kaheks kuuks Nevada kõrbesse planeeritud linn Black Rock City 20 000 osalejaga. Festival, mis soovib kogukondlike jõupingutustega tegeleda eneseväljendamisega, on kahjuks aastate jooksul saanud rikaste valgete inimeste ja eliidi sihtkohaks, kes ürituse eesmärgi poole pürgimises ei osale.[43] Black Rock City linnal on välja kujunenud kindel planeering, mille järgi saavad keset tühermaad suur arv osalejaid ühtemoodi linnas orienteeruda. (ill 7) Ümber keskmise osa on tänavad jaotatud 15 kraadi kaupa, mis said endale nime kellaaja järgi. Keskmest eemale nihkuvad tänavad kannavad nime vastavalt teema järgi. Nii sai näiteks 2004. aastal, mil teema oli *The Vault of Time,* kokku leppida kohtumise 6.00 Marsi ristmikul.[44] See on näide, kuidas paindumatut ruudustiku-süsteemi on üritatud panna suhtlema päris maailmaga, et inimmõõtmelisel skaalal oleks võimalik selles süsteemis orienteeruda. Päikesekella efektiga see siiski päris elus ei tööta ja kellaajad päikese liikumisega ei klapi, mistõttu on mööda lastud võimalus panna koht ja aeg omavahel suhtlema.

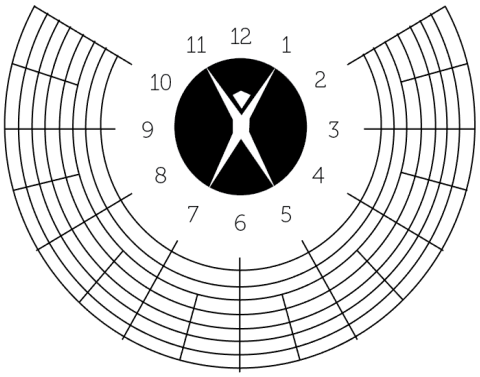

Pilt 7. Black Rock City linnaplaani skeem aastast 1999. Autori illustratsioon.

41 C. Hailey, Camps: a guide to 21st century space, lk 13–14.

42 C. Hailey, Camps: a guide to 21st century space, lk 15.

43 A. Marshall, What the Controlled Chaos of Burning Man Reveals About Cities, 2017 – Wired, https://www.wired.com/story/burning-man-reveals-chaos-cities/ (vaadatud 12. XI 2020).

44 R. Garrett, Designing Black Rock City. – Burning Man Journal 20. IV 2010, https://journal.burningman.org/2010/04/black-rock-city/building-brc/designing-black-rock-city/ (vaadatud 1. I 2021).

Autonoomsete laagrite alla käivad ka gaidide ja skautide laagrid. Mõningates rahvusvahelistes laagrites osaleb väga suur inimhulk: 2018. aastal Hollandis toimunud Roverway tõi kokku peamiselt Euroopast 4500 inimest[45] ja 2019. aasta Maailma Jamboree USA-s tõi kokku 47 000 inimest.[46] Sellistele suurtele laagritele enamasti otsitakse ruumiliselt sobivad platsid või metsatukad, kuhu tuuakse ajutiselt kohale kõik vajalik. Sellisel viisil korraldatakse ka väikseid laagreid, kui organisatsioonil puudub enda kindel laagriala. Püsilaagrialad üle maailma on enamasti üles ehitatud printsiibile pakkuda siseruume erinevateks telkimisega seonduvateks tegevusteks ehk pesuruume, tualette, hoiuruume, toidu valmistamise ruume ja metsamajasid ööbimiseks. Näiteks Inglismaa Londoni ja Lõuna-Inglismaa piirkonnas ainuti on 8 laagriala, mis pakuvad selliseid ruume. Heyswood laagriala on 10 hektarit suur ning seal on 16 laagriplatsi ja 5 abihoonet, mis pakuvad majutust, toitlustamise ja tegevuste läbiviimise võimalust.[47] (ill 8) Laagrialade kujundajad on keskendunud abihoonete ehitamisele ning poolavatud või ajutisi laagriruume ei eksisteeri. Laagrialadele ehitatakse harjumuspäraselt majasid, mis ei ole dialoogis laagri enda olemuse ja tegevustega.

Pilt 8. Vasakul hoone ööbimiseks, pesemiseks, elektri ja vee kasutamiseks. Paremal tegevuskeskus suuremale hulgale inimestele. Kuvatõmmis Heyswood laagriala kodulehelt.

Kontrolliga laagrite puhul saab näite tuua metsalaagrist, millel on samuti kindel struktuur. Eesti militaarlaagrites on metsas ööbimiseks kasutusel kolmnurklaager, millel on eelkõige kaitse-eesmärk. Laagri püstitamiseks kulub umbes 15 minutit ning kõikidel ajateenijatel peab olema

45 WAGGGS, Highlights – Roverway 2018, 2018 –.World Association of Girl Guides and Girl Scouts, https://www.wagggs.org/en/blog/Roverway2018/#:~:text=Highlights%3A%20Roverway%202018,4%2C500%20people%20are%20taking%20part. (vaadatud 16. III 2021).

46 World Scout Jamboree, 2021 – Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/World_Scout_Jamboree (vaadatud 16. III 2021).

47 About Us, 2021 – Girlguiding London & South East England, https://www.girlguidinglaser.org.uk/who-we-are/about-us (vaadatud 16. III 2021).

loogika selge. Laager on ühele rühmale, mis koosneb kolmest jaost, igas jaos 10 inimest. Laagri püstitamine käib hanereas, üks läheb ees ning kõnnib läbi kolmnurga trajektoori, märgistab selle nööriga. Igale küljele, mis võib olla 30–50 meetrit pikk, jääb üks jagu võrdsete vahedega, ööbitakse telkmantli all. (ill 9) Keskele jäävad rühmajuhid. Liikumine laagris toimub ainult ühes suunas ja mööda nööri. Nööri sees peaksid võrdsete vahedega olema sõlmed, mille järgi pimedas orienteeruda.[48] Selline laagriformaat on allutatud kaitsele ja ülimale distsipliinile ning toimib vaid siis, kui kõik järgivad seatud reegleid, mis kõigile võrdselt kehtivad. Laager on üles ehitatud piirile, mis tõmmatakse ning mis eraldab selgelt „meie-nemad“. Ometi välja töötatud loogika päris elus täiuslikult ei toimi, kuna öösel metsas ühe hooga tehtud kolmnurk ei tule kunagi võrdhaarne ning seetõttu on ka kolmnurga külgede nööri sõlmesid mööda liikumine võimatu.[49]

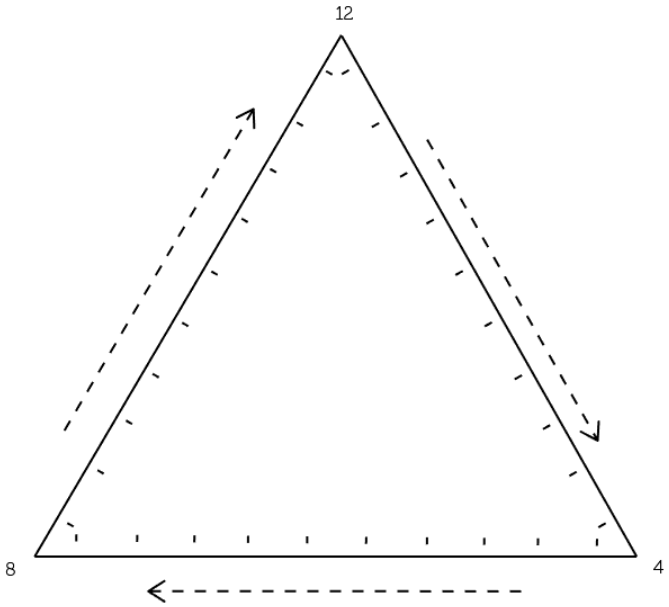

Pilt 9. Kolmnurklaagri skeem. Autori illustratsioon.

Hailey toob välja, et kriisilaagrite varjatud eelduseks on kõikide kodanike ühene arusaam telkimisest ja oskused selleks valmistuda. See tähendab, et ka laagriruum peab olema universaalselt loetav ja tuttav kõigile.[50] Julia Slateri Syracuse Ülikooli arhitektuuri lõputöö „Urban Systems of the Refugee Camp“ võtab näitena Zaatari põgenikelaagri Jordaanias, kus elab 80 000 põgenikku.[51] Sotsiaalsema kogukonna loomiseks on osaliselt kasutatud nn kobarplaneeringut, mis ei põhine

48 J. Vaik, suuline vestlus autoriga, 14. XII 2021. Märkmed autori valduses.

49 J. Vaik, suuline vestlus autoriga, 14. XII 2021. Märkmed autori valduses.

50 C. Hailey, Camps: a guide to 21st century space, lk 2.

51 J. Slater, Urban Systems of the Refugee Camp, lk 11.

ruudustikul ja aitab paremini maastikuga integreeruda, jälgib kujult rohkem puuvõra hargnemist. Linna keskele on toodud ühised kogukondlikud hooned nagu kontorid, tervishoid, turg, rahvamajad. (ill 10) Ülejäänud osa nagu vesi, koolid, pesulad, latriinid, on linna peale laiali jagatud.[52] Ometi on suurem osa linnakust ruudustik, mis on küll ülalpidavale organisatsioonile haldamist hõlbustav, kuid inimeste kogukondlikke suhteid kahjustav. Range ja paindumatu planeering ei anna küllaldaselt võimalusi kohalikul kontekstil loomulikul viisil tekkida. Linnuvaates tõmmatud sirged jooned ja loodud piirkonnad tõmbavad piirid liikumisele, kuigi tegelikult peaksid piirid sündima liikumisest, kirjutab oma essees antropoloog Tim Ingold.[53]

Pilt 10. Zaatari põgenikelaagri plaan. Autor Julia Slater.

Autonoomseid laagreid eristab kontrolliga laagritest ja vajaduslaagritest vaba tahe. Teatud suurusega grupp inimesi soovib vahetada keskkonda mingil kindlal eesmärgil. Motiiviks laagritesse koguneda on sarnased vaated, elustiilid või ühised hobid ja huvid. Samuti toovad neid kokku erinevad aastaajad või kindlad asukohad. Laager toetab teatud kindlat mõtte- ja elustiili, kogu ümbritsev kontekst on üks ühtne tervik, nii programm, ruum kui teised osalejad. Selline kogemus on väärtuslikum ja meeldejäävam kui suur osa ülejäänud igapäevasest elust ning sellele saab toetuda ka hiljem. Laagrikogemus lõikab välja tüki päris maailmast ning loob midagi uut ja erinevat ehk lõikab elule suurema ja parema tüki juurde.

52 J. Slater, Urban Systems of the Refugee Camp, lk 19.

53 T. Ingold, Being Alive: Essays on Movement, Knowledge and Description. London, New York: Routledge, 2011, lk 147–149.

1.3 Noorte telklaagrid Eestis

Laagreid leidub väga palju erinevaid, millel on eri eesmärk ja programm, sellest tulenevad erinevad vajadused ruumis. Spetsiifilisi oskusi arendavad noortelaagrid nagu spordi-, tantsu-, laulmis-, näitlemislaagrid, leiavad aset enamasti ööbimisega siseruumides, kuna laagri sisuks on keskenduda konkreetse oskuse arendamisele. Laagriformaat on vaid vajalik, et võimaldada noortele organiseeritud aktiivse koolivälise aja veetmist, laagri tegevusprogrammi kaudu noori arendada, teadmisi ja positiivseid harjumusi kujundada.[54] Teisisõnu on laager organiseeritud koolivälise aja sisustamine, Noorsootööseaduse sõnul järjepidevalt mitmekesise tervistava ja arendava puhkuse teenuse pakkumine,[55] mistõttu ei ole laagri toimumise koht muus osas oluline peale selle, et see koolis ei toimuks. Levinud sihtkohtadeks on puhkekeskused, huvikeskused, spordikeskused, ka mõisad või muud välja ehitatud hoonekompleksid, mis teatud hulka inimesi majutada ja toitlustada suudavad.[56] Vaid paar püsilaagritest toimuvad välja ehitatud keskkonnas, mille põhiliseks eesmärgiks aastaringi on noortelaagrite majutamine. Sellised on näiteks Kullo Karepa Noortelaager (Lääne-Viru mk) ja Mäe-Kääraku Noortelaager (Võru mk).[57,58]

Eesti Vabariigi Noorsootöö seadus liigitab laagrid kaheks: noorte püsilaagrid ja noorte projektlaagrid. Püsilaagri ühe vahetuse pikkus on vähemalt kuus ööpäeva ja tegutseb aastas üle 60 päeva. Projektlaagri ühe vahetuse pikkus on vähemalt kuus ööpäeva ja mis tegutseb aastas kuni 60 päeva.[59] Liigitus võimaldab määratleda laagrid, mille keskkonnale saab karmimad tervisekaitsenõuded seada. Vastavalt sotsiaalministri 23.03.2012 määrusele number 7 „Tervisekaitsenõuded noorte püsilaagritele“ peavad laagris olema näiteks sobivad ja ohutud hooned ja sisustus, iga lapse kohta 4 m^2, igal lapsel oma voodi, duširuumis üks dušš 12 noore kohta, eluruumide temperatuur peab olema vähemalt 19 kraadi.[60] Selliseid tingimusi telklaagris võimaldada ei saa, mistõttu on maksimaalne telklaagri pikkus Eesti noortelaagrites viis ööd.

---

54 KutiMuti noortelaagri põhimäärus, 2020. – KutiMuti laager, http://www.kutimuti.ee/nlimaarus.htm (vaadatud 12. XI 2020).

55 Noorsootööseadus, 2010 – Riigi Teataja.

56 Laagrid, 2020 – Eesti Noorsootöö Keskus 2020, https://entk.ee/noorsootoo/noorsootoo/laagrid/ (vaadatud 12. XI 2020).

57 Kullo Karepa Noortelaager, 2020. – Tallinna Huvikeskus „Kullo“, http://www.kullo.ee/Kullo_Karepa_Noortelaager (vaadatud 12. XI 2020).

58 Uue Peedu ja Mäe-Kääraku, 2020. – Peedu Noortelaager, https://www.peedu.ee/ (vaadatud 12. XI 2020).

59 Noorsootööseadus, 2010 – Riigi Teataja.

60 Tervisekaitsenõuded noorte püsilaagrile, 2012. – Riigi Teataja, https://www.riigiteataja.ee/akt/129032012009 (vaadatud 12. XI 2020).

Eesti Haridusinfosüsteemi andmetel on 2021. aasta alguse seisuga Eestis 20-l asutusel tegevusluba noortelaagrite korraldamiseks ning tegevusloaga projektlaagreid on kokku 27.[61] Nendest 25-l on üheks märgitud sisuks sportlik ja 22-l tervistav. Selle trendi põhjustajaks on Haridus- ja Noorteameti projekt „Noorte tervistav ja arendav puhkus“, mille raames saavad riiklikku toetust noortelaagris viibimiseks igal aastal umbes 30 000 noort, projektile on eraldatud 1 400 000 eurot.[62] Aastal 2020 oli registreeritud projektlaagreid 127, 2019. aastal 144, 2018. aastal 139.[63] 2020. aastal toimus kõige rohkem püsi- ja projektlaagreid Otepää vallas, kus oli 12 erinevat laagrit. (ill 11) Spordipiirkond tagab ka populaarse sihtkoha, kuna kõik 12-st laagrist on suunatud spordile.[64] Tugeva spordilaagri kultuuri kõrval pakutakse noortele ka keeleõpet, keskkonnateadlikkust ja kultuurhariduslikku sisu.[65] Siiski võib öelda, et Eesti laagrimaastikul domineerivad tervislik-sportliku sisuga laagrid, mis kujundab selles suunas ka Eesti noortelaagri stereotüüpi. Telklaagri formaat ei ole Eestis väga levinud, kuna teadmised edukalt väliruumis elamiseks ja tingimuste tagamiseks kipuvad kaduma. Keerukuste ja komplikatsioonide vältimiseks on eelistatuim laagriformaat tubane.

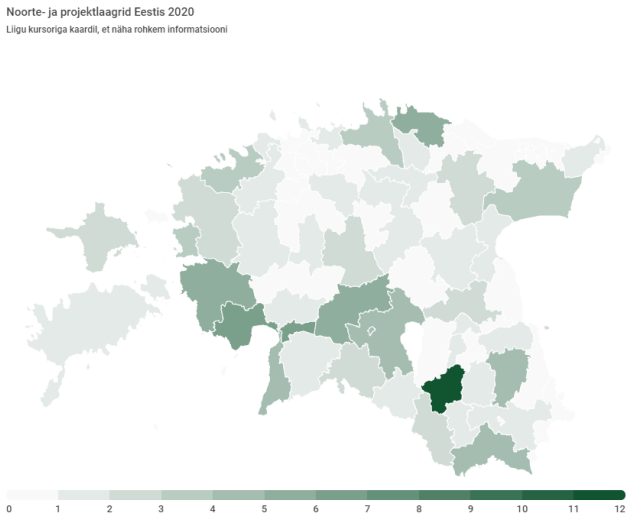

Pilt 11. Noorte- ja projektlaagrid Eestis 2020. Kuvatõmmis ENTK kodulehelt.

61 Tegevusloaga noortelaagrid, 2020. – ENTK, https://entk.ee/wp-content/uploads/2019/12/P%C3%BCsilaagrite-kontaktid-2020.pdf (vaadatud 1. I 2021).

62 Laagrid, 2020 – Eesti Noorsootöö Keskus 2020.

63 Tegevuslubade otsing, 2021. – Eesti Hariduse Infosüsteem, https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppekava/TegevuslubaOtsi.faces (vaadatud 1. I 2021).

64 Laagrid, 2020 – Eesti Noorsootöö Keskus 2020.

65 Tegevusloaga noortelaagrid, 2020. – ENTK.

2 GAIDLUS

2.1 Gaidluse tekkimise ajalugu

Gaidlik liikumine sai alguse 20. sajandi esimesel poolel ning on tihedalt seotud skautluse algusega. Robert Baden-Powell (edaspidi BP) (sünd 22.02.1857) oli skautluse rajaja Inglismaal. Oma sõjaväe karjääri jooksul, kus ta kasutas oma oskusi joonistamises ning rakendades luurajatena noori poisse mõistis ta, et noortele võib usaldada vastutusrikkaid ülesandeid. Sealt tekkis temas soov anda oma kogemusi ning teadmisi veelgi enam noorte heaks kasutusse. Tema arvates oli poistele vaja vaba aja sisustamiseks tegevust, kus nad endid ise kontrolliksid, kasvataksid ja juhiksid ning käsiraamatut, kust nad vaba aja veetmiseks ideid leiaksid. BP kirjutas käsiraamatu „Scouting for Boys“ (tõlkes „Skautlus poistele“), mis oli väga menukas üle riigi. 1907. aastal tegi ta esimese skaudilaagri ning 1910. aastaks oli skautlik organisatsioon loodud.[66]

Samal ajal oli Baden-Powelli poistele kirjutatud käsiraamat põnevaks lugemiseks ka tüdrukutele, kes soovisid samuti liikumises osaleda ja uusi asju õppida. Sel ajal peeti tütarlastele sobivaks enne abiellumist vaid käsitööd, kunsti ja muusikat. Ometi ei lubanud BP tüdrukutel skautideks astuda, vaid proovis tekitada uut liikumist sinna kõrvale, mille võttis üle 1918. aastal Roberti abikaasa Olave Baden-Powell. Mõeldi välja sõna *„guide“*, mis tähendas tõlkes „juhti“. Sama nime all olid tuntud Inglismaa sõdurid, kes võitlesid Põhja- ja Lääne-Indias ning kes pidid olema valmis igal silmapilgul võitlusesse astuma.[67]

Esimesed teated gaidlusest Eestis on pärit 1919. aastast, mil Tallinnas loodi esimene gaidirühm ning järgmiseks aastaks loodi iseseisev malev Tallinnas. Järgmise kahekümne aasta jooksul kasvas liikumise tegevus jõudsalt üle Eesti ning liikmeskonna nimekirjas oli ühel hetkel üle 14 000 nime. 1932. aastal loodi Kodutütarde organisatsioon Naiskodukaitse alla ja samal ajal ka Noorkotkad. Mõlemad kasutavad gaidlikku ja skautlikku meetodit ning on isamaalised Kaitseliidu organisatsioonid, mille liikmelisus on kindlaks määratud ea ja sooga.[68]

66 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat. Tartu: Paar OÜ, 2009, lk 35–36.

67 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 36–38.

68 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 53.

1940. aastal suleti võimuvahetuse käigus kõik skautlikud ja gaidlikud noorteorganisatsioonid.[69] Samal ajal tekkis ka pioneeriliikumine, mille eesmärgiks oli aidata kaasa noorsoo kasvamisele kommunistliku partei vaimus.[70] Suur osa nende kommetest olid laenatud skautlikult ja gaidlikult liikumiselt. Peale gaidiorganisatsiooni likvideerimist jäid osa liikmetest tegutsema varjatult ning saadi kokku kodudes, looduses või koolimaja keldris.[71] See on näide sellest, kuidas gaidlus ei ela vaid organisatsiooni kujul, vaid on inimestele elustiiliks. Inimesi ühendavad väärtused ja maailmavaated, mis käivad nendega kaasas päevast päeva. Nõukogude võimuga pagesid paljud gaidid välismaale, kus asutati ka gaidiüksused: Saksamaal, Rootsis, Taanis, Inglismaal, USAs, Kanadas, Austraalias, Argentiinas, Brasiilias. 1999. aastal liideti kaks taasiseseisvunud Eestis tegutsenud gaidide organisatsiooni ühiseks Eesti Gaidide Liiduks, mis tegutseb siiamaani. Taasiseseisvunud organisatsioonis said liikumisega ühineda ka poisid. Eestis sai gaidlus 100 aasta vanuseks 2020. aastal.[72]

2.2 Eesti gaidlus tänapäeval

Gaidlus on rahvusvaheline noorteliikumine, kuhu kuulub 2021. aastal 10 miljonit gaidi. Gaidide rahvusvaheline katusorganisatsioon on WAGGGS (*World Association of Girl Guides and Girl Scouts*). See on maailma suurim vabatahtlik liikumine tüdrukutele ja noortele naistele.[73] Eestis on umbes 700 gaidi ja gaidide organisatsioon Eestis kannab nime Eesti Gaidide Liit. Eestis võivad gaidlusega liituda nii tüdrukud kui poisid, viimased moodustavad liikmeskonnast 1/3.[74] Gaidid on igas vanuses inimesed, sest kehtib ütlus „kord gaid, alati gaid“[75], mis tähendab, et olles korra andnud oma gaiditõotuse, oled gaid elu lõpuni. See tähendab eelkõige gaidlike väärtuste ja hoiakute endas kandmist, mitte kohustust järjepidevalt gaidliku liikumise tegevustes osaleda.

Gaidlusel on oma väljakujunenud struktuur ja reeglid. Noorte liikmelisust määrab enamasti nende vanus: kuni kuueaastaseid liikmeid nimetatakse õrnakesteks ja tatsajateks, 6–11-aastaseid tüdrukuid hellakesteks ja poisse hundukesteks, 12–15-aastaseid gaidideks ja 16–26–aastaseid vanemgaidideks.

69 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 63.

70 Pioneerid, 2021 – Estonica, http://www.estonica.org/et/Pioneerid/ (vaadatud 1. I 2021).

71 T. Lillemaa, Kes on gaidid? Tartu: Paar Oü, 2020, lk 15.

72 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 66, 71.

73 Who We Are, 2021 – WAGGGS, https://www.wagggs.org/en/about-us/who-we-are/ (vaadatud 1. I 2021).

74 EGL aasta kokkuvõte (sisedokument), 2020. – Eesti Gaidide Liit.

75 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 9.

Gaidlusega saab liituda ja/või liikmeks jääda ka vanemas eas.[76] Gaidide väärtused võtavad hästi kokku 8 gaidiseadust, mis lühidalt suunavad inimesi olema paremad.

1. Gaid on aus ja usaldav

2. Gaid täidab kohust oma jumala, isamaa, vanemate ja juhtide ees.

3. Gaid on abivalmis ja sõbralik.

4. Gaid on viisakas ja vastutulelik.

5. Gaid on looduse ja loomade sõber.

6. Gaid on rõõmsameelne ega karda raskusi.

7. Gaid on töökas, kokkuhoidlik ja visa.

8. Gaid on puhas mõttes, sõnas ja teos. [77]

Tegevus toimub salgasüsteemis iganädalaste kokkusaamiste ehk koonduste vormis. Salgas on umbes 5–10 liiget ning nendega teeb tegevusi salgajuht. Saadakse kokku kindlaks määratud ajal korra nädalas 1–1.5 tunniks koondustel ehk koosolekutel, millel on omad reeglid.[78] Tegevused toimuvad järguprogrammi põhjal, kus leidub oskusi ja teadmisi seitsmes kategoorias: gaidlus; laager; Eesti ja maailm; igapäevaoskused; tervis ja ohutus; loodus ja keskkond; pere, sõbrad ja suhtlemine.[79] (ill 12) Õppimine käib läbi tegevuse ja seda nimetatakse gaidlikuks meetodiks. Õppimine ei seostu laste jaoks kooliga, kuna lapsed saavad ise kaasa rääkida, arutada, mängida, proovida, meisterdada. Laste jaoks on gaidluse maailm oma reeglite ja traditsioonidega põnev, kuna tegevused on vaheldusrikkad ja toimuvad koos sõpradega.

76 T. Lillemaa, Kes on gaidid, lk 3.

77 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 5.

78 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 109.

79 Eesti Gaidide Liidu järgukava, 2013. – Eesti Gaidide Liit.

TERVIS, OHUTUS		LOODUS JA KESKKOND		PERE, SÕBRAD, SUHTLEMINE	
Teab, mis on sõltuvus ja kuidas see tekib	On külastanud hooldekogu, rehabilitatsioonikeskust vms kohta	Tunneb 10 erinevat ravimtaime. Teab, kuidas ja mille puhul neid kasutada.	On käinud rabamatkal	Teab, millised iseloomujooned on olulised suhetes teistega.	Oskab välja tuua kolm erinevust tema ja kellegi teise(nt kirjasõbra, sõbra) isiksuslikes iseärasustes (hoiakud, arusaamiseks, maailmavaade, suhtumised jt)
Teab, mis on suhtesõltuvus, kasiinosõltuvus, adrenaliinisõltuvus ja nende tekkimise põhjusi		Teab, millised loodusmärgid näitavad ilmakaari ja kuidas. Teab, et need ei pruugi olla täpsed ja oskab kontrollida.	Oskab orienteeruda loodusmärkide järgi või oskab määrata ilmakaari kompassi, kella ja voodusmärkide järgi.	Oskab selgitada, mis on empaatiavõime, kuulamisoskus, mina-teade, miks ei pea kõigile meeldima ja miks peab julgema olla SINA ISE	Oskab seada omale saavutatavaid eesmärke erinevatel aladel (kool, kodu, gaidisalk) ning koostada selle teostamiseks vajaliku plaani
Teab, kuidas käituda purjus või uimasti mõju all oleva inimesega	Oskab peatada verejooksu ninast ja haavadest	Teab 3 erineva olmekeemia vahendi mõju looduslikule veele.	Oskab taevast leida ja nimetada 3 tähtkuju ja 3 tähte.	Teab, mis on liialdatud abivalmidus ja mis on õpitud abitus	On koostanud oma sugupuu vähemalt 3 põlve ulatuses ja seletanud seda salgale

Pilt 12. Väljavõte gaidide järgukava II järgust. Umbes 13–14–aastastele.

Kui laps kasvab suuremaks, on tal mitmeid erinevaid võimalusi gaidlikus liikumises endale uue rolli leidmiseks. Gaidluses on võimalik arendada end kui juhti ning piirkonniti tõusta järjest kõrgemale tasemele. Võib alustada ja juhtida uut rühma või aidata olemasolevat juhti abijuhina. Saab aidata erinevate ürituste korraldamisega või olla abiks mõne juhatuse töörühma liikmena üht konkreetset valdkonda arendades. Alates 18. eluaastast on võimalik kandideerida juhatuse liikmeks ning juhtida tervet organisatsiooni. Samuti saab edasi liikuda maailmaorganisatsiooni juhatuse liikmeks ja olla rahvusvaheliselt juhtivas positsioonis. (ill 13) Gaidlus pakub noortele hea redeli tõusta kohaliku tasandi juhist rahvusvaheliseks.

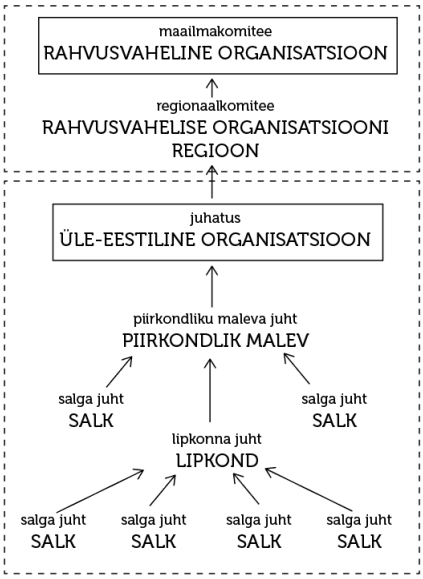

Pilt 13. Juhiredeli skeem gaidluses. Autori illustratsioon.

Lisaks iganädalastele oma rühma koondustele saadakse kokku üleriiklikes laagrites neli korda aastas ehk igal aastaajal. Sügisel, talvel ja kevadel toimuvad nädalavahetuslaagrid koolimajades ning välitegevus leiab aset tavaliselt matka näol. Suvel toimub suvelaager, mil minnakse viieks päevaks loodusesse telkima ning kogu elu toimub õues. (ill 14) Laager on lapse jaoks võimalus kõiki juba õpitud teadmisi läbi proovida ja samas igal käigul juurde õppida. Välitegevus on osa meetodist noorte kujundamisel. Laagrid, matkad, lõkkeõhtud, maastiku– ja linnamängud – tegevused väljaspool kodu ja kooli arendavad noorte iseseisvust ja loodusearmastust. Loodusega kooskõlas elamine ja tegutsemine on olnud alati osa gaidlusest.[80] Rõhku ei panda mitte ainult looduses ellujäämisele, vaid seal edukalt elamisele. Looduses viibimisega kaasnevad kohustused ja tuleb käituda vastutustundlikult, mida noored välitegevuses õpivad ja kogevad kiiresti.[81]

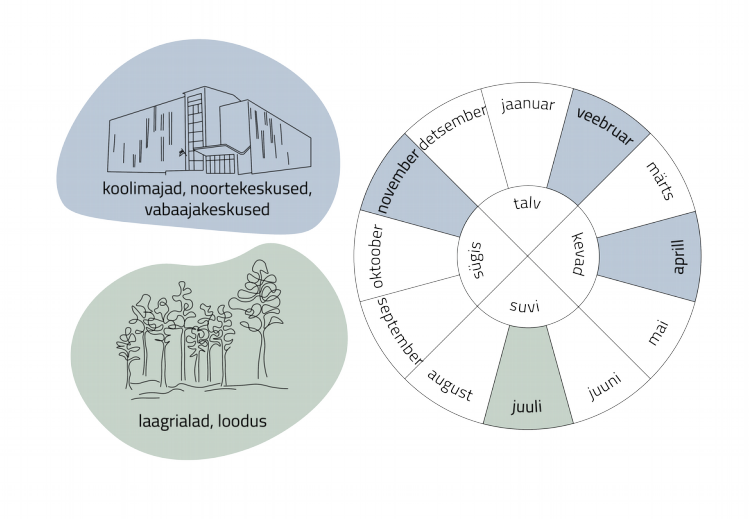

Pilt 14. Tubased ja õuetegevused gaidiaastas. Autori illustratsioon.

Gaidluses osalemine on lapse jaoks väga soodne. Kehtib ainult aastamaks, mis on 10 eurot aastas ning tänu millele saab teistesse laagritesse soodsa hinnaga. Koondustel osalemine ei maksa ning juhid teevad tööd vabatahtlikult. Nädalavahetuse laagrid maksavad 7 eurot ja suvelaagrid 25, suurlaagrid alates 50 eurost ja välismaal toimuvad laagrid maksavad veel rohkem vastavalt sihtriigile. Ometi on ka viimased välismaa kogemuse saamiseks soodsad võimalused. Mitte ükski juht ega vabatahtlik ei saa raha oma panustatud aja eest, mistõttu pole inimeste vahel mingeid rahalisi suhteid.

80 T. Lillemaa, Kes on gaidid, lk 13.

81 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 7.

Oma töös kasutan edaspidi mõistet laager, mille all pean silmas gaidide telklaagrit. Mõiste laagriala all pean silmas gaidide telklaagri alalist toimumispaika.

3 GAIDIDE LAAGER

Lastega on gaidilaagris käidud üle 100 aasta. Selle aja jooksul on välja kujunenud ja edasi õpetatud teadmised ja viisid laagri pidamiseks, ülesehitamiseks, struktureerimiseks, laagriehitiste ehitamiseks, programmiks. Suur osa sellest, kuidas me tänapäeval laagrit korraldame, tuleb sellest, kuidas varem alati tehtud on. Toetudes üksteise mälestustele, kogemustele ning arhiivimaterjalidele, üleskirjutatud õpetustele, loome uues kohas samal süsteemil põhineva laagri, kuna teatakse, et selline viis töötab. Mõned üksikud muutused on ajaga tekkinud seoses väiksema skaala, tehnoloogia arengu, uute materjalide ja vanade teadmiste osalise kadumisega. Keegi aga otseselt seda formaati ruumis arendanud ei ole, toetutakse traditsioonidele ja ajaloole. Telklaagri ruumi tüpoloogia varasemast uurimisest ja analüüsimisest andmed puuduvad.

3.1 Gaidide laagri ajakava ja ruumid

Gaidide laager toimub kuni viis ööpäeva ja sellest võib osa võtta erinevas suurusjärgus inimesi: 100–1000. Sellel skaalal väiksemad laagrid on igaaastased suvelaagrid ainult oma organisatsioonile ning suuremad kuni 1000-le inimesele on mitmete noorteorganisatsoonide koostöös, kutsutud on ka välismaalased. Laagrid, kus on vähem kui 100 osavõtjat, toimuvad enamasti valitud seltskonnaga (näiteks teatud piirkonna rühmad) ning ei ole üleriigilised. Aastatel 2018–2020 on suvelaagris osalenud keskmiselt umbes 140 inimest.[82] Lisaks korraldatakse üle nelja aasta suurlaagreid, kuhu on traditsiooniliselt oodatud umbes 400–500 inimest.

Laagril on alati olemas kindel päevakava, mille järgi kõik laagrielanikud elavad. (ill 15) (ill 16) Päevakava kõige olulisemad punktid on söögiajad, mis ülejäänud päeva osadeks jaotavad. Laagrihommikutel toimub lipuheiskamine ja hommikuvõimlemine. Hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi vahel on enamasti töötoad, võistlused, mängud erinevatel tegevusväljadel. Korra laagri jooksul toimub matk laagrialalt välja, siis on lõuna matkal. Õhtud täidetakse erinevate tegevustega. Tavaline on koguneda lõkke ümber, rääkida lõkkenalju, mängida mänge, süüa lõkkemagustoite, laulda, arutleda. Samuti toimub laagri jooksul tavaliselt lastele disko või laat, rahvusvahelistes laagrites rahvuste õhtu. Õhtul toimub ka lipu langetamine. Laager avatakse ja lõpetatakse tavaliselt

82 EGL liikmeskonna tabelid 2018–2020 (sisedokument), 2021. – Eesti Gaidide Liit.

tseremooniaga, mis on pidulik ning millel on ette- või tahavaatav eesmärk. Seal tutvustatakse laagri teemat, korraldajaid, laagrilaulu ja reegleid. Lõputseremoonial toimub lastele auhindade jagamine ja korraldajate tänamine. Laagri jooksul toimub ka uute hellakeste-hundukeste lubaduse ja gaidide tõotuse andmine, mis on vaikne ja pühalik tseremoonia, mis viiakse läbi metsakirikus (või metsahiies). Ajaloost jäänud traditsioon laagri ajal ka jumalateenistus läbi viia on kadunud, kuid jätnud meile kombe rajada metsa paik, kus kõik võivad vaikuses olla iseendaga ning leida see, mis just nende jaoks on püha.

LAUPÄEV 27.07

8.00 ÄRATUS JA HOMMIKUVÕIMLEMINE

8.30 HOMMIKUSÖÖK

9.30 NÄPUOSAVUSE TÖÖTOAD

13.00 LÕUNA

14.00 VÄRVISÕDA EHK LIPUMÄNG

15.00 TAASKASUTUSE JA TÄNAVAKUNSTI TÖÖTOAD

16.30 OODE

KUNSTINÄITUSTE ÜLESPANEK JA GALERIIDE TUUR

19.00 ÕHTUSÖÖK

20.00 ETTEVALMISTUSED LÕKKEÕHTUKS

21.30 LÕPULÕKE

Pilt 15. Päevakava gaidide 2019. aasta suvelaagrist Suur Maalritöö Saarisool Pärnumaal.

	TEISIPÄEV 14. juuli	KOLMAPÄEV 15. juuli	NELJAPÄEV 16. juuli	REEDE 17. juuli	LAUPÄEV 18. juuli	LAUPÄEV Külaliste Päev	PÜHAPÄEV 19. juuli
7.00		Lipuheiskamine	Lipuheiskamine	Lipuheiskamine	Lipuheiskamine		Lipuheiskamine
7.30			Salgajuhtide hommikuvõimlemine				
7.45		All-laagrite hommikuvõimlemine		Hommikudisko	All-laagrite hommikuvõimlemine		
8.00		Hommikusöök	Hommikusöök	Hommikusöök	Hommikusöök		Hommikusöök
9.00						Saabumine	
9.30		Avamine	Salgajuhtide infotund	Salgajuhtide infotund	Salgajuhtide infotund		
10.00	Saabumine ja all-laagrite ülesehitamine			Matk			Pakkimine
10.30			Programm		Laat	Laat	
11.00		Programm					Golden Shower
12.00							Lõpetamine
13.00			Lõuna		Lõuna	Lõuna laagrilistega	
13.30		Lõuna					
14.00							
14.30			Vaba aeg		Vaba aeg		Snäkk kaasa, lahkumine
15.00						Programm	
16.00		Programm	Programm		Laat		
17.00				Vaba aeg			
18.00	Salgajuhtide infotund	Salgajuhtide infotund, oode	Salgajuhtide infotund, oode	Salgajuhtide infotund, oode	Salgajuhtide infotund, oode	Oode	
18.30	Vaba aeg	Õhtusöök	Vaba aeg	Vaba aeg	Vaba aeg	Programm	
19.00							
19.30	Õhtusöök	Vaikuse rada	Õhtusöök	Õhtusöök	Tehtud õhtusöögi söömine	Piaulik õhtusöök	
20.00							
21.00	All-laagrite lõkkeõhtud	Lõkkeõhtu	Kino	Rahvuste õhtu	Lõkkeõhtu	Lõkkeõhtu	
22.00					Disko		
23.00	Öörahu, lipu langetamine	Öörahu, lipu langetamine	Öörahu, lipu langetamine	Öörahu, lipu langetamine			
00.00					Öörahu, lipu langetamine		

Pilt 16. Aastaks 2020 planeeritud suurlaager Kodu Lävel (jäi ära pandeemia tõttu) nädala ajakava kavand. Teisipäevane päev laagris oli planeeritud saabumiseks ning ei lähe laagri pikkuse osas arvesse.

Laagrialal on konkreetsed piirid, mille sees tegevus toimub. Laagrialalt väljumine toimub vaid konkreetse tegevuse puhul etteplaneeritud alal nagu matk või öömäng. Laagrialal on kõik kohad, kus päevakava punktid toimuvad, üle ala laiali jaotatud. On kasutatud „kobarplaneerimist“, kus funktsioonid ja paigad on leidnud endale koha vastavalt logistilistele ja infrastruktuuri võimalustele. Keskel on põhilised ühised ruumid nagu söökla, staap, info, pesula, lipuväljak, lõkkekoht ja kaugemale on viidud veel pesulaid, välikäimlaid jne. Nende paikade valikul on määravaks looduslikud eripärad, ligipääsetavus ning ka traditsioonid. Näiteks sööklatelk vajab lagedat ja tugevat pinnast, mis suure vihmaga poriseks ei tallataks; perede all-laager vajab metsas kohta, mis on eemal kärast, et väikesed lapsed saaksid magada, aga samas ei peaks väga pikka maad kõndima; WC-d peavad olema lähedal, aga samas piisavalt kaugel, et leviv hais kedagi ei segaks; metsahiis on eemal metsa sees vaikses kohas.

Laagriala ruumid jaotan mõtteliselt viieks: magala, söökla, sanruumid, avalikud ruumid ja eriruumid.

! Magala on suur ala, kus osalejad koos oma juhtidega telgivad. Selleks, et paremini suurt ala struktureerida ja hallata, on loodud all-laagrid ehk jaotus väiksemateks üksusteks. Näiteks võib olla laagris neli all-laagrit. Igas all-laagris on üks ühine lõkkeplats koos sõjaväetelgiga, kus saab märja

ilma korral riideid kuivatada. Igal rühmal on ka oma ühine varjualune, kus salgavarustust hoida ja koguneda koosolekuks. Kõik lapsed magavad oma telkides, grupi suurus võib olla 2–4, suuremad telgid on ka 5–10 lapsele.

! Söömisega seotud alad on köök, kus süüa valmistatakse ning mis asub eemal liigse uudishimu vältimiseks ning toiduhügieeni ja töödistsipliini säilitamiseks. Söömisala ja toidu jagamine toimuvad lähestikku ja suures telgis. Peale söömist saab nõusid pesta ajutise valamu juures.

! Sanruumide alla kuuluvad välikäimlad, mida tellitakse ajutiselt juurde. Lisaks on magalate lähedal pesulad, kus on kraanikausid hammaste pesuks ja mõned külma veega dušid. Sauna kasutatakse graafiku alusel, et lapsed saaksid end ka paar korda laagri jooksul sooja veega pesta.

! Avalike ruumide alla käivad ujumisala; lipuväljak tseremooniateks, kogunemisteks ja ühisteks tegevusteks; lava; infotelk, kuhu saab terve laagri vältel küsimustega pöörduda.

! Eriruumidesse pääsevad vaid teatud inimesed või ei ole lastel sinna asja. Sellised ruumid on parkla; turgutla, kus saab korraks laagrimelu tsentrist eemale astuda ja end turgutada; staabiruum ainult laagri juhtkonnale; metsahiis, kus saab läbi viia pühasid tseremooniaid väiksema seltskonnaga, näiteks tõotuse andmine.

3.2 Liikumine laagris

Laagrit iseloomustab eelkõige liikumine. Tavapärases elus liigendab päeva kohtade vaheline liikumine, mis võtab palju aega ning juhuslike kokkusattumiste tõenäosus on üsna madal. Laagris on aga need pikad vahemaad kaotatud, mis tähendab, et on võimalik palju rohkem rännata erinevate paikade vahel ja seeläbi toimuvad spontaansed mõttevahetused. Seda võib võrrelda punutisega, kus eri nöörijupid on kui päeva eri osad, mis saavad ajutiselt kokku tihedaks läbipõimunud struktuuriks. (ill 17) Tekib küllastunud, rikkalik keskkond. Tavapärane päeva struktuur, mis on kui sarnased tükid üksteisele järgnevas reas, on nüüd kõikide ühine pusle, mis hargneb igas suunas. Muidu tavapärases rütmis toimuvad sotsiaalsed sidemed on laagrikeskkonnas kootud ülitihedaks sotsiaalseks kangaks, mis väljendub pideva kogemuste, teadmiste, muljete, tunnete, arvamuste, info vahetamises.

Pilt 17. Päeva eri osad laagris kokku põimunud. Autori meedium.

Kõik funktsioonid on üle laagriala laiali jaotatud, mis tagab laagrielanike pideva liikumise erinevate kohtade vahel. Iga osaleja võtab päeva alguses endaga kaasa teatud hulga isiklikke asju, kuna ta valmistub päeva veetma ringi liikudes. Tänu tihedale ruumiolukorrale on liiklejale võrreldes igapäevaga avatud rohkem võimalusi oma marsruuti käigupealt muuta. Ühine ajakava ja funktsioonide laagrialale laiali laotumine avab rohkem võimalusi juhuslikeks kohtumisteks. Kõige tihedam ja rikkalikum infovahetus toimubki teel olles, see on nii lähte- kui sihtpunkt. Seda mõtet toetab antropoloog Tim Ingold, kes oma essees ütleb, et me mitte ei ela ühes kohas, vaid pigem „teel ühest kohast teise". Iga koht on võrgustik ja koha piiritleb liikumine, mitte piirid, mille oleme seadnud liikumisele. Me asustame, liigume mööda radasid kohast kohta ning oleme kogu aeg kohal. Samas okupeerimine on piirkondlik ehk me liigume üle ala ning oleme seega kõikjal.[83] Selline okupeeriv kohadefinitsioon ei vasta tegelikkusele ning on liialt üldine, ei kirjelda reaalsust õiglaselt. Laagriala on sellest selge näide, kus sihtkohad ei ole kindlate piiridega defineeritud ning alati ollakse kohal. Iga paik on teel mõnda teise paika ja teel olemine kujundab selle koha meie jaoks tervikuks.

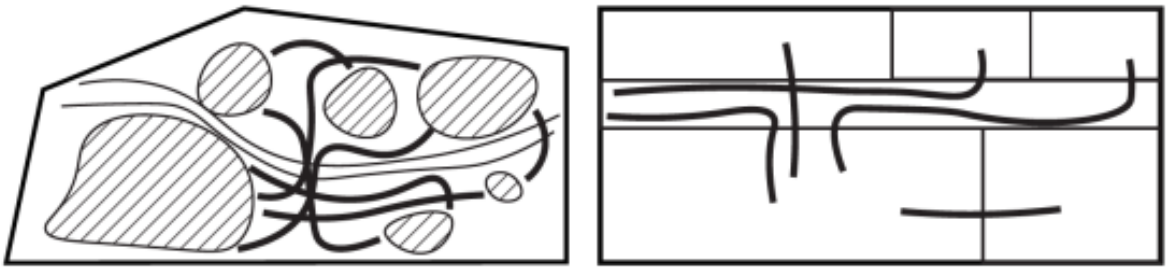

Pilt 18. Võrdlus ajutise laagriruumi ja planeeritud siseruumi liikumise osas. Autori illustratsioon.

83 T. Ingold, Being Alive: Essays on Movement, Knowledge and Description, lk 147–149.

Laagriala hektiline planeering lubab liikumisel palju rohkem voolata kui planeeritud siseruumis. Teede ristumised on äärmiselt oluline kvaliteet, mis muidu puudub paljudes hoolikalt läbimõeldud ruumides, kus tegelikkuses sotsiaalne suhtlus kooritakse range planeeringuga. Näiteks messiruumid, kus kõige tähtsamaks peetakse turvalisust ja võimalikult sujuvat logistikat. (ill 18) Selline võimalikult sujuv ja ilma konfliktita ruum ei pane meid üksteisega suhtlema. Kasutajad on selles ruumis kui toidukaubad kassalindil ning sellisena nähakse ka messikülastajaid, kes ei saa ühtegi lisaväärtust või kontakti sel messil liikudes, kuna kõik on neile liiga selgelt serveeritud.

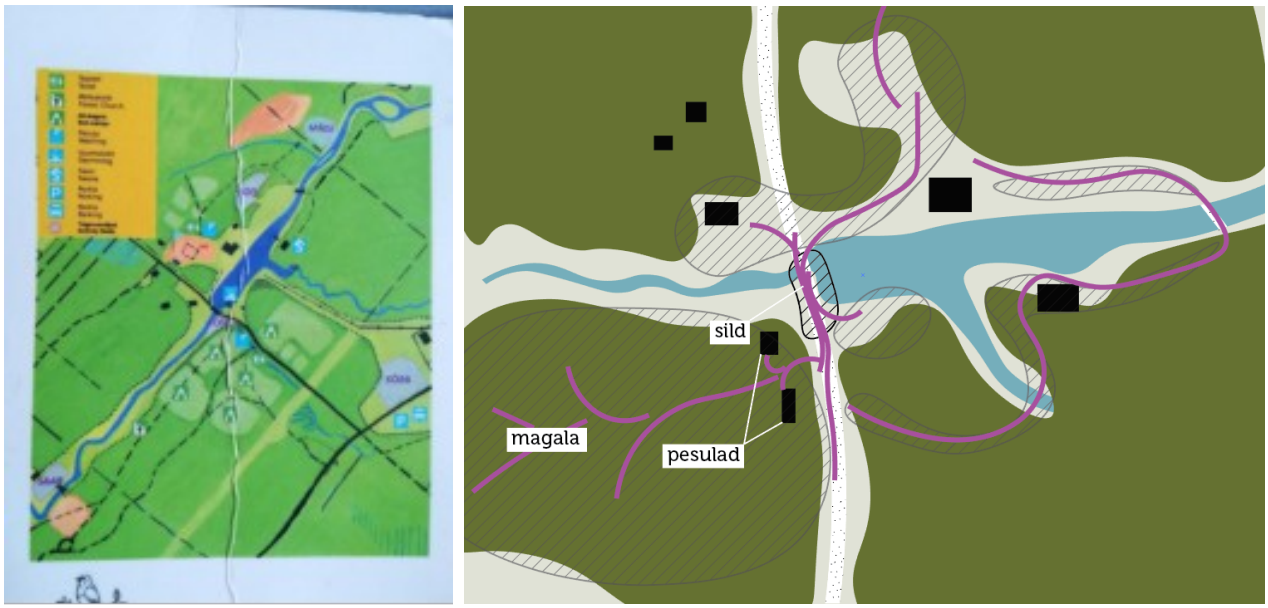

Pilt 19. 2017. aasta skautide suurlaager Seiklusratas. Vasakul foto laagriraamatu kaardist, paremal autori liikumisanalüüs.

Skautide laagriala asub Järvamaal Tagametsas. Maa-ala jaotab neljaks kruusatee ja jõe lõikumine. (ill 19) Üle jõe läheb kaks silda. Üks kesksel kohal asuv sild, mille äärest saab ka ujuma minna ning mis ühendab suurt peaväljakut ja telkimisala, on üheks kõige levinumaks liikumissõlmeks. Seal kohtab juhuslikult kõige rohkem inimesi, kuna kõik laagrielanikud on sunnitud seda ühendajat kasutama. Magalad asuvad kaardil vasakul all nurgas, mis metsa minnes hargnevad ühele ja teisele poole ja mille keskne ühine tee soodustab elanike omavahelist suhtlemist. Kruusateelt magalatesse keerates, on teest veidi eemal kaks pesulat, mis on poollahtised. Põranda ja katusega pesulates on seinteks kohati sissetungivad rohelised põõsaoksad ja kaob piir sise- ja väliruumi vahel.

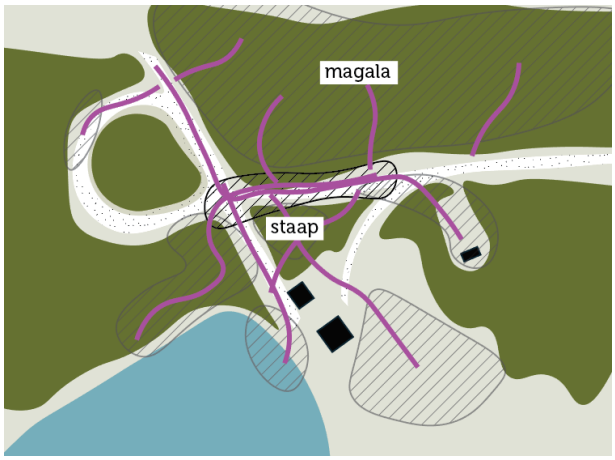

Pilt 20. 2019. aasta Lätis toimunud Baltimaade Jamboree laager. Vasakul foto laagriraamatu kaardist, paremal autori liikumisanalüüs.

Lätis toimunud Baltimaade Jamboree maa-ala jaotas tükkideks samuti keskne kruusatee. (ill 20) Erinevalt Tagametsa laagrialast, käis seal erinevatesse magalatesse minemine kruusatee äärest, mille ümber all-laagrid end seadnud olid. Nii ei pidanud laagrielanikud teistest all-laagritest mööduma, vaid said suunduda otse enda magalasse. Üsna lai keskne kruusatee, mis kulges sirgjooneliselt ja keset laagrit, kustutas metsa kaootilise liikumise efekti ning tekitas pigem festivali ruudustiku planeeringu. Laagri staap ja korraldusmeeskond olid kõige keskel kahe tee ääres, mis tegi lihtsamaks vajalike inimeste kiire kättesaadavuse ja rõhutas laste ja korraldajate võrdset suhet.

3.3 Suhtlemine laagris – tihe sotsiaalne kangas

Jagan inimese suhtlusvälja tinglikult kaheks: tihe ja kauge ring.

Tihedas ringis pühendatakse inimestega suhtlemisele rohkem aega. Kõik vestluses osalejad asuvad vestlusringis teadlikult ning vahetavad koos infot kas kahekesi, kolmekesi, neljakesi või enamatega. Koroonakriisil tekkinud kindlalt defineeritud mõiste „lähikontakt“ aitab seda mudelit paremini mõista. Jan Gehli mõõtkava järgi saavad alates seitsmest meetrist rakenduda kõik meeled, tajutakse üksikasju ja on võimalik tõeline vestlus. Enamasti on sotsiaalne distants määratletud 1,2–3,7 meetriga, kus saavad inimesed mugavalt ringis suhelda.[84]

Kauge ring on seotud märkamisega ja kiire spontaanse kontakti loomisega. Inimese kauge ringi sfääri läbivad teised inimesed pidevalt. Alates 50–70 meetrist suudame tuvastada läheneja isiku, kuid 22–25 meetri sees suudame tuvastada inimese emotsioone. Sellisel kaugusel saab vahetada lühikesi teateid, mitte ainult ühepoolselt kommunikeerida.[85] Kuigi Gehl väidab, et suhtlemine üle 3,7 meetri on parim kaugus formaalseks kontaktiks ja ühesuunaliseks suhtluseks[86], pean seda kehtivaks vaid igapäevakeskkonnas. Laagriruumis on kauge ringi suhtlus sama tugev kui tiheda ringi oma. (ill 21) Kauge ringi kontakti loomine võib olla seotud tuttava inimese teretamise, peanoogutuse, intsidendi märkamise ja sekkumisega või näiteks ka kiire huumorisüstiga. Samuti infovahetus või kinnituse saamine lihtsale jah/ei küsimusele on tavaline kauge ringi puhul. Laagriruumi ühised reeglid ja võrdsus annavad märku, et kõik soovivad osa võtta suhtlusest kõigiga.

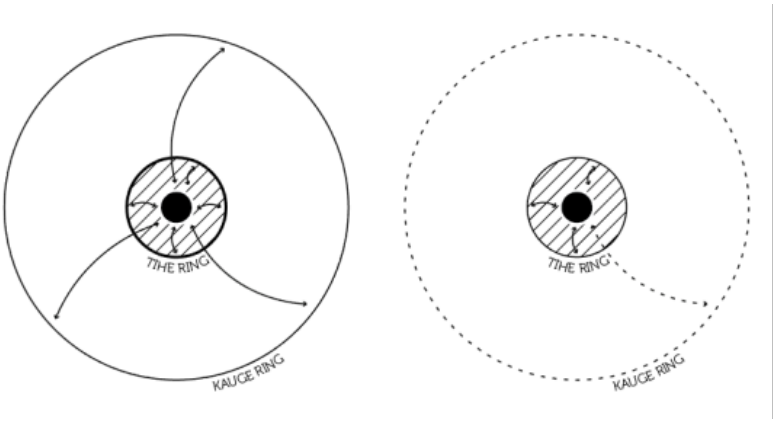

Pilt 21. Vasakul inimese suhtlusväli laagriruumis, paremal linnaruumis. Autori illustratsioon.

84 J. Gehl, Linnad inimestele. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2015, lk 34–35.

85 J. Gehl, Linnad inimestele, lk 34–35.

86. J. Gehl, Linnad inimestele, lk 47.

Laagrialal toimuvad teede ristumised ja liikumismudel soodustab suhtlemist, eriti kiiret infovahetust ilma lähikontakti astumata. Seda võib käsitleda nähtamatu palli põrgatamisena. Mõlema suhtlusringi pidev kasutamine koob sotsiaalset kangast, mis on laagriruumi suurimaks väärtuseks. Pidev kogemuste, teadmiste, muljete, tunnete, arvamuste, info vahetamine tekitab laagrielanike omavahelise sõltuvussuhte. Laagri toimimine on sõltuv sellest, kui tihedalt vahetatakse omavahel infot ning kui kiiresti on võimalik need infoahelad toimima panna. Igal inimesel on mingi kogus informatsiooni, mis on määrava olulisusega teistele. Nii on iga inimene kui üks silmus kudumis.

Laagri jooksul tekib olukordasid, kus mõned üksikud inimesed väljuvad laagrialalt ajutiselt. (ill 22) Näiteks on sage juhus sõita poodi vajalike vahendite või toidu järgi või minna mõnele inimesele järgi. Isegi paaritunnise märkamatu lahkumise korral levib info sellest laagriliste seas väga kiiresti. Kui iga inimene on mitmete infokettide üks lüli, siis nende inimeste eemaldamisel tekib koheselt lünk. Eemal oleva inimese eemalolekut peab kompenseerima, see on märgatav puudujääk. Tegemist on hea näitega, kuivõrd tihe on laagriolustiku sotsiaalne kangas ning kuidas ühe silmuse eemaldamisel hakkab mitu rida korraga hargnema.

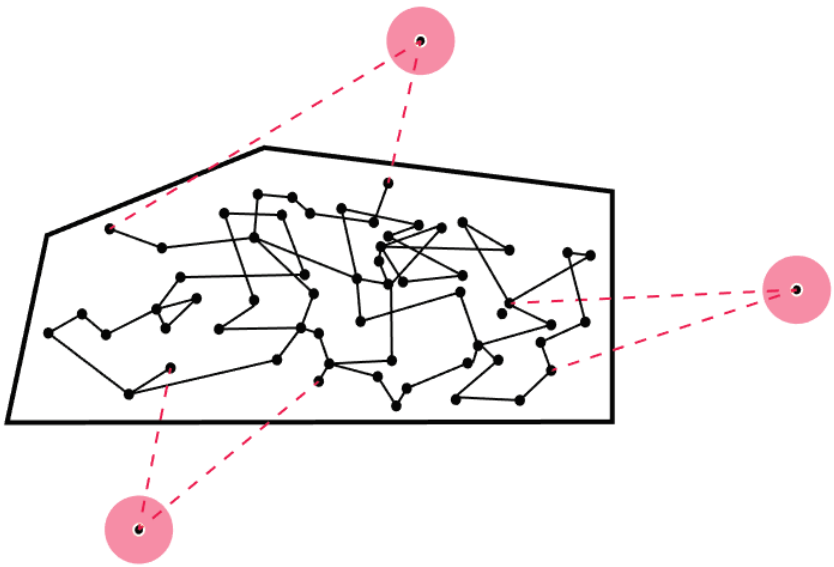

Pilt 22. Skeem laagrielanike laagrist lahkumisest. Autori illustratsioon.

Suhtlemises on gaidluses oluline võrdne roll noorte ja täiskasvanute vahel. Üle kogu maailma olenemata vanusest, positsioonist või ametist ütlevad kõik üksteisele „sina“.[87] Seetõttu on noored tihti oma eakaaslastest julgemad täiskasvanutega suheldes. Laagris tuleb samuti välja kõikide laagrielanike võrdsus, kuna kõigil on samad tingimused. Ööbitakse kõrvuti telkides, oodatakse

87 T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat, lk 107.

samamoodi lõunajärjekorras ja vihmasel päeval sumbatakse kõrvuti mudas. Nii on ka laagri korraldajad noortele lähemal ning „telgitagune“ korraldamine toimub kõigi silma all. Noorte jaoks on ettevõtlikkus ja tegutsemine loomulik, kui nad selle keskel üles kasvavad. Selline kogemuspõhine keskkond loob sidusa kogukonna, mille järjepidevus eristab neid teistest hapramatest kogukondadest. (ill 23)

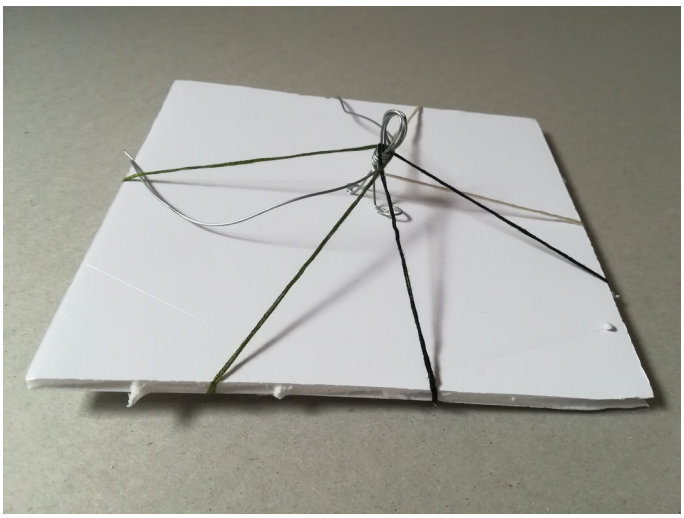

Pilt 23. Mõni kogukond ühendab tugevamini kui teised. Autori makett.

Lingvistiku ja semiootiku Roman Jakobsoni kommunikatsioonimudel näeb ette, et sõnum koosneb kuuest osast: saatja, vastuvõtja, kontekst (olukord, millele viidatakse), teade, kontakt (suhtlemiseks vajalik füüsiline kontakt ja psühholoogiline side), kood (keel, mida mõistab nii saatja kui vastuvõtja). (ill 24) Iga erinev kommunikatsioonitegur tingib ka keele erineva funktsiooni.[88] Sõnum, mis viitab saatjale on emotiivne ehk emotsioone tekitav; kontekstile viitav on referentsiaalne ehk konteksti kirjeldav; teatele viitav on poeetiline ehk märkide ilmsusele viitav; kontaktile viitav on faatiline ehk kehtestav ja pikendav; koodile viitav on metakeelne ehk kontrollib sama koodi õigsust; vastuvõtjale viitav on tungiv ja käskiv. (ill 25)

88 R. Jakobson, Linguistics and Poetics – Style in Langugage. Ed. Thomas A. Sebeok. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1960.

KONTEKST

SAATJA TEADE VASTUVÕTJA

KONTAKT

KOOD

REFERENTSIAALNE

EMOTIIVNE POEETILINE KONATIIVNE

FAATILINE

METAKEELNE

Pilt 24. Vasakul R. Jakobsoni kommunikatsioonimudeli osad. Paremal R. Jakobsoni mudel keele funktsioonidest.

Target factor and function no.	TARGET FACTOR	SOURCE FACTOR	FUNCTION
1	Context	Message	Referential
2	Addresser	Message	Emotive
3	Addressee	Message	Conative
4	Contact	Message	Phatic
5	Code	Message	Metalingual
6	Message	Message	Poetic

Pilt 25. Suhtlustegurid ja keele funktsioonid. Kuvatõmmis Theoretical Semiotics on the Web lehelt.

Laagriruumis, kus on omaette reeglid, traditsioonid ja viisid, tekib täiesti eraldiseisev neutraalne kontekst, millega nii teate saatja kui vastuvõtja suhestuvad. Lisaks tekib ka ühine kood. Kood koosneb kolmest osast: dialektist ehk keelesüsteemist; sotsiolektist ehk teatud sotsiaalse klassi dialekti kasutamisest; idiolektist ehk indiviidile omapärasest keelekasutusest.[89] Seega ei ole suhtlejatel sama koodi leidmine kerge isegi kui nad räägivad sama keelt. Inimeste polariseerumisprobleemi osa on sama keelt kõnelevate inimeste erinev arusaam sellest keelest. Aktuaalsetele sõnadele tekib palju eri tähendusi, sest need sõnad hakkavad sümboliseerima probleemi ennast kasutaja vaatenurgast. Näiteks koroonapandeemia ajal muutuvad korduvkasutatavad sõnad nagu maskid, kontaktõpe, distants, piirangud, erinevate inimeste jaoks eritähenduslikuks ja emotsionaalselt laetuks.

89 J. Hébert, The Functions of Langugage, 2011. – Theoretical Semiotics on the Web, http://www.signosemio.com/jakobson/functions-of-language.asp (vaadatud 1. I 2021).

Laagriruumis tekkiv ühine kontekst ja kood annavad võimaluse kvaliteetsemaks kommunikatsiooniks. Uus tekkinud keskkond, mis kohtleb oma kasutajaid võrdsena, annab puhta pinnase, kus saab vahetada mõtteid, arvamusi ja eriarvamusi, mis pole niivõrd läbi imbunud igapäevastest mitmetähenduslikest tõlgendustest. Ruumi võiks seda neutraalselt pinnast teadvustades ära kasutada ja tekitada inimestele uue objekti, mille osas oma tõlgendusvabadust rakendada. Paigad ja tekkinud ruumid on nagunii tarviklikud laagri heaks toimimiseks, mistõttu võiks neid ära kasutada, et osalejatel oleks lihtsam alustada vestluseid, leida uusi tutvuseid, komistada samade kogemuste otsa.

Tõnu Õnnepalu raamat „Aaker“ räägib eestlaste ja Kanada välis-eestlaste vahele tekkinud lõhest, mille on tekitanud pikkade aastate jooksul erinevatel mandritel elamine. Hoolimata samast ajaloost, keelest ja kultuurist ei ole suudetud säilitada ühismeelsust paratamatute eelarvamuste ja ettekujutluste tõttu teise kogukonna suhtes. Õnnepalu kirjutab „Rahvas kasvab välja maast ja kasvab kokku maa peal. Rahvas on alati kohalik.[90] Usun, et kuigi Õnnepalu räägib väga pikkadest vahemaadest ja kauaaegsest eemalolekust, võib seda mõtet üle kanda ka väiksemasse mastaapi. Väikeste vahemaade ja ühise ruumiga laagrikeskkonnas saab rahvas kokku kasvada paremini kui igapäevases ruumis.

3.4 Kriitika praeguse laagriruumi suhtes

Hetkel näen laagriruumi tugevusena tugevat sotsiaalset kangast, millele kogu laagri toimimine toetub. Jagatud info, spontaansed kohtumised, võrdsus, empaatia, ühine kontekst ja kood, vabatahtlik töö – kõik on osa selle kanga tekkest. Pidev laagrielanike liikumine mööda radasid ja kokkupuutepunktid üksteisega, mis tekitavad nö suhtlussõlmi, on kõige tugevam osa praeguse laagri ülesehitusest. Teel olemine on suurim väärtus.

90 T. Õnnepalu, Aaker. Tallinn: AS Pakett, 2019, lk 99.

Pilt 26. Laagri moodboard. Autori illustratsioon.

Kohad, kuhu jõutakse, ei ole minu arvates sama kvaliteetsed kui jõudmise protsess. Kasutaja seisukohast ei ole need kohad mugavad ja mõnusad, vaid mõjuvad tihti ebafunktsionaalsete, lärmakate, esteetiliselt puisete ja räpakatena. Korduvalt kasutatavad samasugused materjalid ei paku meile variantsioone kogemustest ja seostest. Ainult puitmaterjali ja kile kasutamine limiteerib meid ja ei suuda vastata iga paiga vajadusele. Selliste materjalide valikul mängib suurt rolli ruumi loomine ajutiseks ajaks, millele loodud visuaalselt rohmakad standardlahendused kahjuks kujundavad meie pikaajalist laagriilmet. (ill 26) Sellised on näiteks järgnevad ruumid:

! Messitelgid koos kokkupandava mööbliga, mille all on niiske ja pime, materjale ei ole kuhugi ladustada, ning need tahavad tuules lendu minna, laualt maha veereda, märjaks saada, kortsu minna.

! Välikäimlad, mis on enamasti niigi ebameeldivad ning isegi pidevalt hooldades kipuvad ebahügieenilistesse oludesse kalduma, mistõttu nende tihe paigutus mitmekordistab seda niigi ebameeldivat olukorda. Lisaks ei ole pika ebamugava käimlarivi ees kellelgi nauditav oma järjekorda oodata. Seda on kõik tundnud näiteks festivalidel või laulupeol. WC kasutamine seostub sellistel üritustel ikkagi ebameeldiva pikaajalise toiminguga.

! Sööklatelk, kus on varjualuse alla proovitud paigutada võimalikult suur kogus laudasid ja toole, et sööjaid mahuks vihmase ilma korral ikka maksimaalselt. Seatud piiridest ei saa väljuda, kuna telgil

on seinad. Seal on mürarikas kehva ilmaga, mustus tekib kiiresti, pingid ja lauad on kohmakad ning nende vahel liikumine tülikas. Lastele, kel on autistlikud tunnusjooned ja ärevushäired, on sööklatelgis viibimine väljakutseks. Erinevatest toidulõhnadest tekkiv nö sööklalõhn, toidujäätmed ning valjud helid ületavad neile muidu tavapärased taluvuspiirid.

! Toidu jagamine söögikorra ajal on pingeline ning peab toimuma kiiresti. Sel ajal tekib kiiresti järjekord ja tropid, kuna jagamislaua asetus ei viita, millistest kohtadest peab järjekord algama. Kiire toidujagamise korral satub toitu maha ja jagamislauale.

! Infopunkti asukoht on tavaliselt käepärasest kaugusest väljas. Infopunktis peaksid olema vastused kõikidele küsimustele. Ometi on nende tööks enamasti vaja internetti ning hoiustada suures koguses dokumente ja vahendeid, mis infopunkti asukohale piirid ette seab. Selline paik peaks olema kogu laagri südames ja olema osa laagrimelust, et pidada sammu toimuvaga.

Need on vaid mõned näidetest, kuidas laagriruumid ei ole hästi planeeritud. Erinevate ruumide ehitamise põhilisteks kriteeriumiteks on saadaolev materjal, funktsionaalsus ning võimalus kasutada juba teadaolevaid ehitusvõtteid. Tulemuse esteetiline väärtus on protsessis kõige mitteolulisem. Ruumi nähakse ainult vahendina teostada programm, ei osata näha võimalust luua tegevusi ja laagrit toetav ruum. Enamasti luuakse ruume lihtsalt vajalikud asjad hankides ja ühtekokku pannes. Söökla koosneb telgist, laudades, pinkidest. Nende asjade olemasolul saab sööklas süüa, mis oli ka eesmärk. Ometi ei tähenda see, et sööklas sööjatel oleks seal hea viibida või et see soodustaks suhtlemist.

Eesmärgiks võiks olla arendada laagrit ka ruumiliselt. Meie tugevusteks on teel olemine, ühest kohast teise liikumine, koguda seeläbi teadmisi, neid töödelda ning teel olles neid mõtteid vahetada, märgata. Võib-olla peaksime ruumide loomisel kasutama just oma tugevust, mis on läbi liikumise sotsiaalse kanga loomine. Selle asemel, et iga paiga vahel põrkuda, võiksime ka selles paigas liikuda. (ill 27)

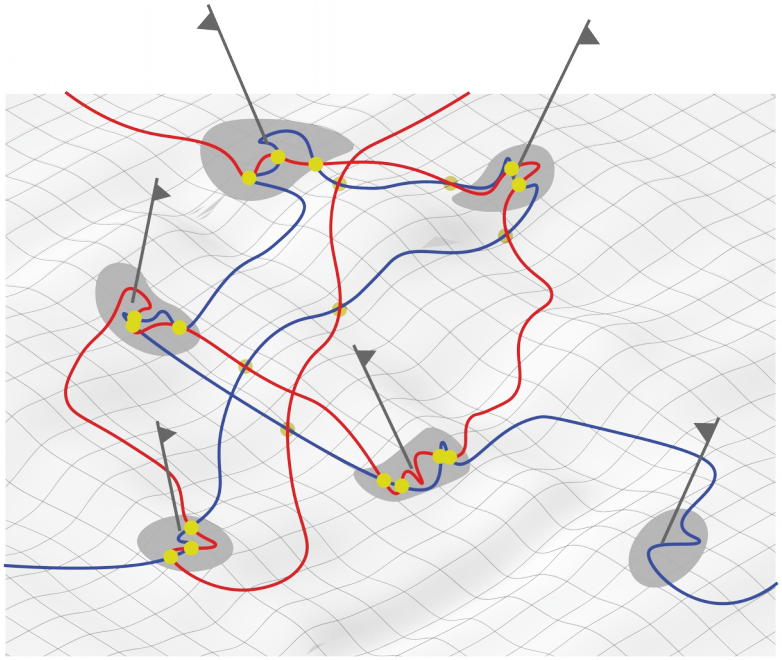

Pilt 27. Lisaks teel olemisel kogemuste saamisele võiks olla ka paigad ise kogemuste pakkujad. Autori illustratsioon.

Filmis „Moryiama-San“ tutvustatakse Mr. Moryiama elu ühes Tokyo kõige kaasaegsemas elamus, mis on elaniku enda jaoks tavaline, kuid vaataja silmis erakordne. Ryue Nishizawa lõi küla linnas. Tavapärase suurusega krundil on 10 miniatuurset hoonet, millest osa on välja renditud üürilistele, aga neli on Mr. Moryiama kasutuses.[91] Ühest majast teise liikumisel minnakse pidevalt õuest läbi, majade vahele jääv ruum on kui elutuba ning ei ole tegelikult kindlaid piire, kus lõpeb või algab vannituba ja magamistuba. (ill 28) See on imeilus kompleks, mis põhineb liikumisel ning paikade vaheldumisel ühest teiseks. Küla pakub variatsiooni erineva olemusega kohtadest. Moryiama kompleksis on koondunud majad, mis omavahel planeeritult koos tööle hakkavad ning koos kannavad edasi hoolikalt kujundatud tervikut. Suuremas laagri kontekstis võiksid kõik kohad olla avatud liikumisele ja tõugata edasi ka järgmise koha poole, mis pole seintega piiritletud tuba nagu filmis, vaid igalt poolt lähenetav paik. Väliruumi hakatakse koheselt nägema teise pilgu alt, kui selle kõrval on tükike siseruumi elemente. Kõva maapind muutub vaibaks ja kivid laudadeks, millel asju hoida.

91 I. Bêka, L. Lemoine. (režissöör). (2017). Moryiama-San [dokumentaalfilm]. France: Bêka & Partners.

Pilt 28. Kuvatõmmis filmist „Moryiama-San“.

Prantsuse arhitekt Marc Leschelier tõi välja oma Artishoki biennaali raames valminud installatsiooni tutvustaval loengul idee arhitektuurist, mis räägib ise, kuidas see on tehtud.[92] Tema plokkidest ehitatud paviljonid on robustsed ning viimistlemata, mis lubab vaatajal näha viisi, kuidas ehitis on kerkinud ning mis liigutust selle ehitamiseks on kasutatud. Näiteks Lyoni disainifestivali raames ehitatud paviljoni pealt on võimalik lugeda, et betoonplokke on kastetud mördi sisse ning üksteise otsa laotud. Selline paviljon töötab minu arvates esteetiliselt tänu selle liigutuse kordamisele, mis korrates paljastab tahtliku robustsuse mustri. Leschelieri ehitamisviisiga saab tuua paralleele ka laagriehitiste puhul, mille kuju annab selge sõnumi sellest, kuidas ta tehtud on. Nöörid, sõlmed ja lihtsate selgete materjalide kasutamine kannab endas ideed, mille vorm kõneleb selle ehitamisest ning annab võimaluse see peale vaatlust taasluua. Kõik omavahelised ühendused on eksponeeritud ausalt ja selgelt, nii et vaataja mõistab, kuidas ehitis püsti seisab. Selleks tuleks kasutada ka materjale, mis kannavad oma vormis funktsioone ja tähendusi ausalt ja nähtavalt. (ill 29)

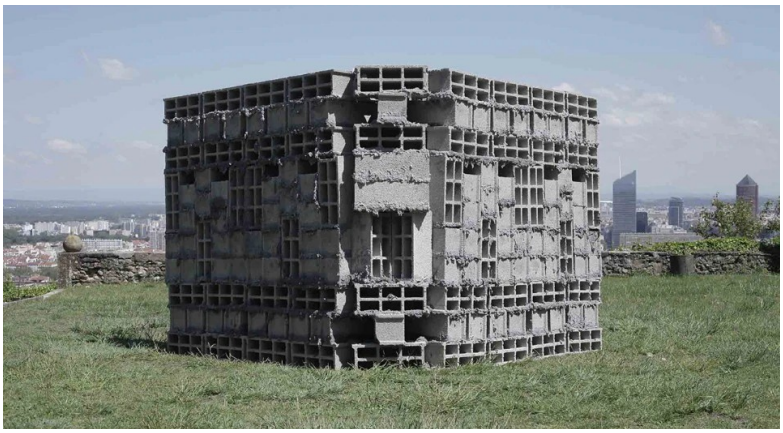

Pilt 29. Vasakul Marc Leschelieri Lyoni installatsioon Worksite III. Paremal laagriehitise nöörsõlm.

92 M. Leschelier, loeng EKKM-is, 26. XI 2020. Märkmed autori valduses.

4 DISAIN

4.1 Disaini lähtepunktid

Oma töös lahendan ühe konkreetse laagriala – Laose laagriala – näitel gaidlikel meetoditel põhineva telklaagri võtmeruumid. Valitud laager on iga nelja aasta tagant korraldatav suurlaager, kuhu on oodatud osalema umbes 400 inimest. Sellise suurusega laagri jaoks tehakse laiaulatuslikku ettevalmistustööd ning pannakse rõhku laagri ruumidele. Magistritöös lahendamiseks võtan ette võtmeruumid, mis esinevad igas sellises laagris sõltumata asukohast. Need on magala väravad, pesuruumid, kuivkäimlad, söömisala, metsahiis, infopunkt, turgutla.

Disainis lähtun kriitikast olemasolevate ruumide kohta, praeguste laagrite analüüsist selgunud väärtustest, läbitöötatud allikatest ning sisearhitektile omasest mastaabitunnetusest ja ruumi puudutavatest tähelepanekutest.

Laagriala ruumid on täielikult mõeldud jalakäijatele, mistõttu peaksid need paigad olema igast küljest lähenetavad. Paigad ei tohiks olla üles ehitatud vaid ühele poole avanevatena nagu on majad tänava ääres. Liikumist ei ole tarvis suunata. Ühe laagris osaleja päev on üks pikk teekond, mis kulgeb ühest paigast teise. Teel olevad kohad peaksid teekonda rikastama, algatama vestluseid, olema aktiivsed osad kogu laagrikogemusest ning tihendama sotsiaalset kangast. Ruumid jalakäijatele võimaldavad mitmesuunalist liikumist ning inimmõõtmele omaseid ruumikogemusi.

Klassikalises siseruumis saame me aimu ruumi funktsioonist läbi ruumis paiknevate esemete, nagu voodi annab aimu magamistoast. Laagriruumis on sellised paigad aga viidud üksteisest eemale ja need ei ole tihti selge piiriga määratletud. Järelikult ei saa kasutada ka samu ruumiloomevõtteid kui siseruumis. Looduskeskkonnas ei räägi esemed ruumist endast ega tervikust, vaid mõjuvad lihtsalt „asjadena metsas“. Seetõttu peab esimesel kohal olema selle paiga olemuse edasi andmine läbi mingi kindla elemendi ning alles teisel kohal funktsiooni täitmine vajalike esemetega. Elemendid pärinevad meie igapäevastest siseruumidest, kus teatud ruumilised situatsioonid või esemed seostuvad koheselt meie jaoks neid ümbritseva olukorraga. Selliste elementide olemus kõneleb inimesega läbi nende isikliku seose, mis mingil tasandil on kõigil sarnane. Need elemendid ka räägivad ühe laagriala samast tervikust. (ill 30)

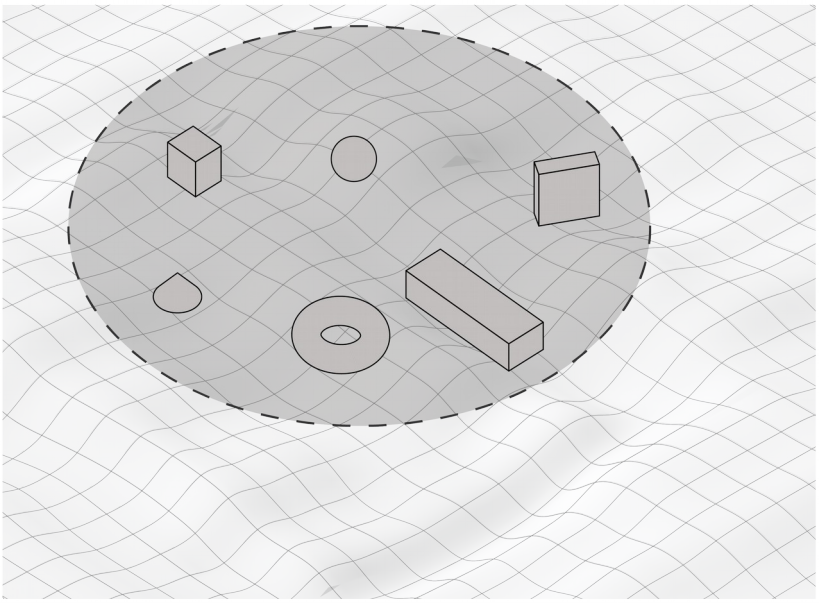

Pilt 30. Paiga teeb tervikuks tema olemuse rõhutamine. Autori illustratsioon.

Erineva tausta ja vaatepunktidega inimestele liitvate kogemuste pakkumine toimub läbi ruumi. Selleks mängib ruum meile tavapäraste vaatepunktidega, pakkudes meile erinevaid nägemise ja tajumise viise. Kui näeme asju teisiti, võime hakata ka asju teisiti mõistma. Oma 2019. aasta bakalaureusetöös „Meie lasteaed: laste empaatia arengu toetamine ruumis“ uurisin, kuidas saaks toetada lasteaialaste empaatia arengut ruumis ning aidata selle teema puhul ka õpetajate toetamisel. Koostasin empaatia programmi, mis põhines uurimusel kirjutatud allikatest, üheksal külastatud koolieelsel lasteasutusel ning intervjuudel õpetajate ja direktoritega. Vestluses hariduspsühholoog Grete Arroga selgus, et empaatia arendamine võib üle kanduda ka ruumi, kus võib näha samuti paljusid erinevaid perspektiive nagu ka empaatia olemuseks on teiste vaatepunktide nägemine. Mida rohkem vaatenurkasid pakub ruum, seda rohkem seoseid võib tekkida pedagoogide abiga ka lastel.[93] Ka laagrialal saame pakkuda variatsioone tavapärasest erinevate vaatenurkadega, kuid seoste loomine saab jääda laagrielanike hooleks. (ill 31) Ruum on abivahend sotsiaalse kanga loomiseks. Erinevate vaatepunktide nägemine annab mõista, et elu on ka seal, kus sina parasjagu ei ole ning sina pole maailma keskpunkt.

93 K. Kalamats, Meie lasteaed: laste empaatia arengu toetamine ruumis. Bakalaureusetöö. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri osakond, 2019. Kättesaadav Eesti Kunstiakadeemia raamatukogus.

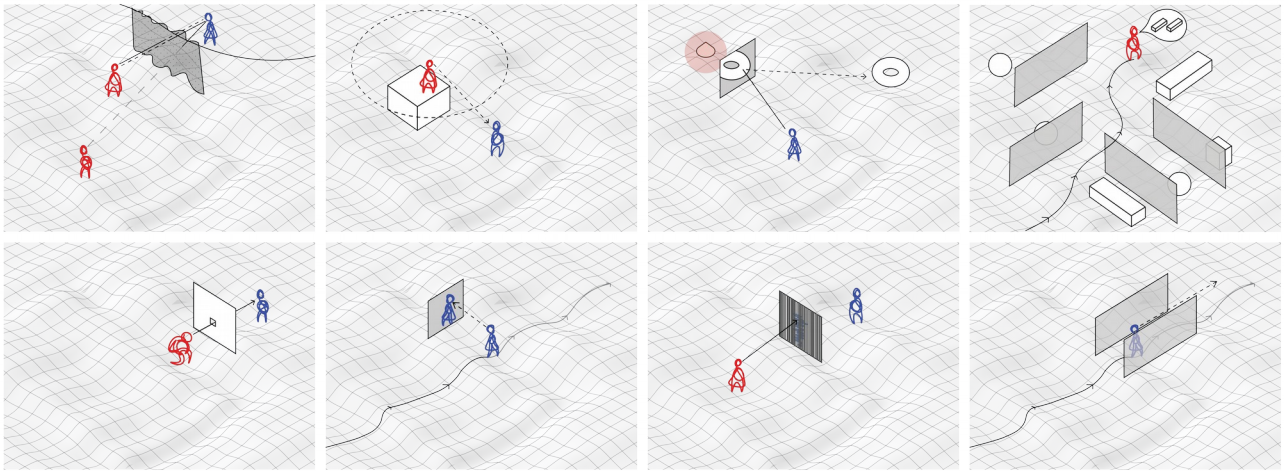

Pilt 31. Erinevate vaatepunktide pakkumise viisid. Autori illustratsioon.

Saksa arhitekt ja kunstikriitik Gottfried Semper üritas oma 1851. aastal avaldatud raamatus *„The Four Elements of Architecture“* avada arhitektuuri põhielemente antropoloogia vaatepunktist. Ta jagas arhitektuuri algselt neljaks elemendiks, milleks on küttekolle, katus, küngas ja ümbris. Viimast pidas ta kõige olulisemaks, millele omistas üldse kõige olulisema rolli kunstiajaloos olles kogu seinade ja ka plaani arengu esimeseks lüliks. Kunagi kasutati varjualustel vertikaalsete eraldajate loomiseks vaipseinasid, mille punumine oli lihtsalt leviv oskus. Vaipseinad asendusid päris seintega alles siis, kui neile tekkis teisejärguline funktsioon, näiteks toetada katust. Isegi siis jäid ruumi keskele ruumieraldajateks lihtsalt liikuvad seinad, eriti nähtav on see Hiina arhitektuuris.[94] Visuaalsete ruumieraldajatena on tekstiilist ruumijagajad kõige efektiivsem ja lihtsam viis ruumi olemust muuta. Tekstiil võib vaadet varjata, suunata, hägustada, moonutada, lähemale või kaugemale viia või millelegi tähelepanu juhtida.

4.2 Laose laagriala

Eesti Gaidide Liit sai 2019. aasta juunis endale oma laagriala Raplamaal Koikse külas, see kannab Laose kinnistu järgi nime Laose laagriala. (ill 32) Laagriala on 4,4 hektarit suur ja asub Jalase maastikukaitsealal. Matkarada Jalase rabajärveni asub mööda teed minnes 3,7 km kaugusel ja põlluäärt mööda lõigates 2 km. Laose Laagriala asub Jalase külakeskusest 1,4 km kaugusel. Lähim

94 G. Semper, The Four Elements of Architecture. Cambridge: Cambridge University Press, 1851, lk 102–104.

pood asub Raplas 12 km ehk 13-minutilise autosõidu kaugusel. Lähim ehituspood asub samuti Raplas. Kõige lihtsam viis Laose laagrialale tulla on autoga, kuna transpordiühendus lähimate bussipeatustega ei suuda konkureerida päriselu kiire rütmiga. Bussi või rongiga Raplasse tulemine ja sealt edasi autoga liikumine on väljakujunenud meetod Laosele tulemiseks. (ill 33) Üle Eesti kokku sõitmine annab laia valiku erinevatest materjalidest ja vahenditest, mida on võimalik kohale transportida, kuna laagriala poole liigub pagasi- ja salongiruum nagunii.

Pilt 32. Laose laagriala asukoht Eestis. Autori illustratsioon.

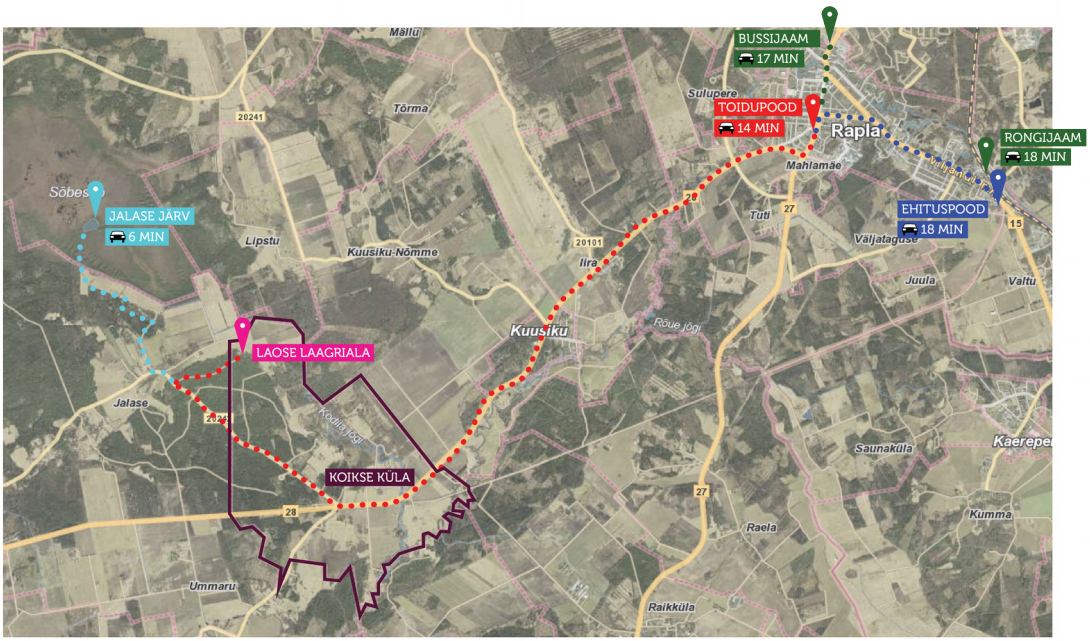

Pilt 33. Laose laagriala asukoht Raplamaal. Autori illustratsioon.

Enamus laagriala maa-alast on kaetud metsaga, mille vahelt läheb väike metsatee, mis on autoga läbitav ja viib suurema asfalteeritud teeni, mis asub umbes 1 km kaugusel. Põhjasuunda jäävad suured põllud, ülejäänud ala on ümbritsetud RMK-le kuuluva vana metsaga. Laagriala keskel õuealal asub vana rehielamu tüüpi elumaja, saun ja kelder. Lähima naabri õueala asub 500 meetri kaugusel ning on metsaga varjatud. Ümbruskonna naabritega suheldes selgus, et Laose krundil oli 70-ndatel olnud kohalik paekivi karjäär, mis veeti tühjaks ning tänaseks seda alles ei ole. Kogu maa-ala asub lubjakivi levialal, mis ka osades paikades paljanduvad. (ill 34)

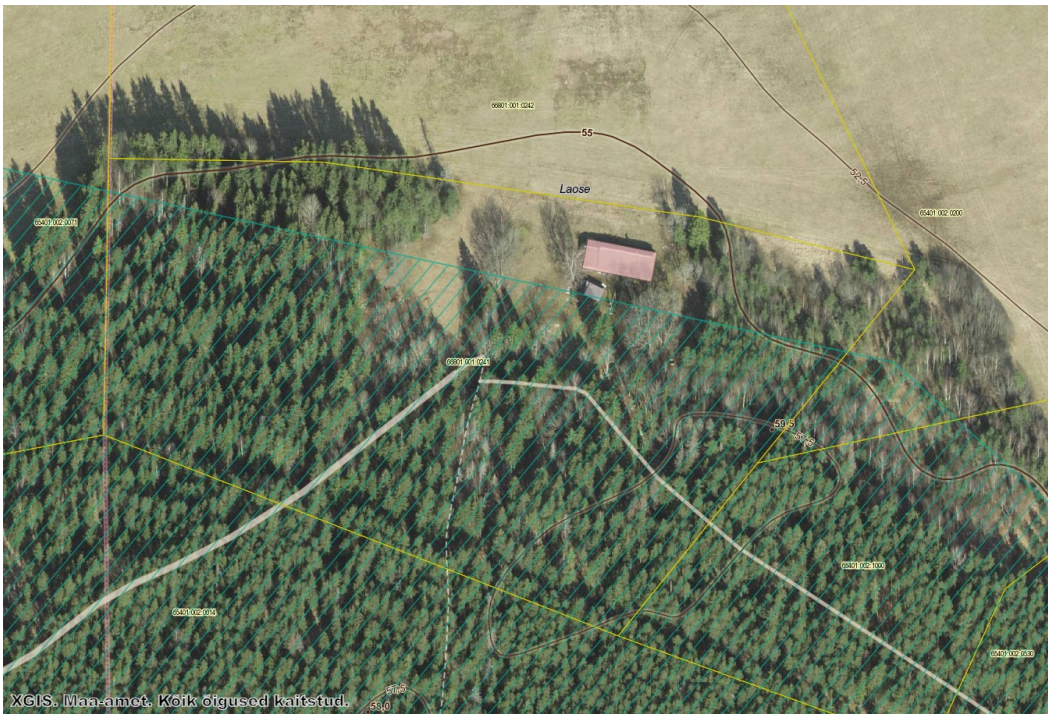

Pilt 34. Laose laagriala krunt. Kuvatõmmis Maa-ameti geoportaali kaardirakendusest. Rohekas viirutus tähistab lubjakivi leviala.

4.3 Laagri ehitamine

Laagriehitiste püstitamine toimub vahetult enne laagri algust. Selleks planeeritakse eellaager, mille jooksul toimub laagriplatsi ettevalmistamine, laagriehitiste ehitamine ja laagri tegevust puudutavad koosolekud, proovid. Eellaager kestab tavaliselt kolm päeva. Ettevalmistustöödest võtavad osa inimesed, kes tavaliselt ka kogu laagri kaasa teevad ja kohapeal viibivad. Need on 16+ ealised vanemgaidid ehk IST-d (*International Service Team*, kes osalevad laagris nö läbiviijatena)

gaidijuhid ja väljaspoolt organisatsiooni vabatahtlikud, kes laagrisse abistama tulevad. (ill 35) Eellaagris toimub tööde jaotus, kus kõik leiavad endale sobiva ja jõukohase ülesande, kuid proovida saab ka uusi asju: toidu valmistamine, niitmine, telkide püstitamine, alade märgistamine, suunaviitade tegemine, aedade ehitamine, tegevuste läbimängimine, asjade tassimine, puude raiumine jne. Osa inimestest on kutsutud laagrisse eksperdi rollis, et nende spetsiifilisi teadmisi saaks laagri jaoks rakendada ja edasi õpetada, näiteks silla ehitus, puude langetamine, katuse parandamine, veevärgi üles seadmine. Suurem osa töödest on kõigile jõukohased ja ära õpitavad.

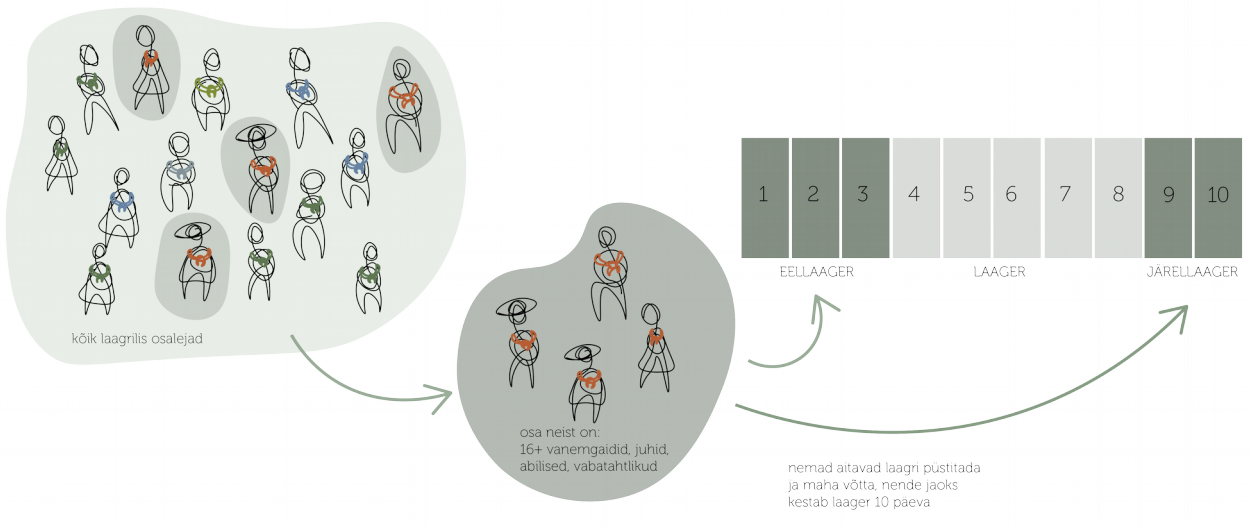

Pilt 35. Eel- ja järellaagri osalejad. Autori illustratsioon.

Lisaks eellaagrile toimub peale laagrit järellaager, mis tavaliselt kestab kaks päeva ehk lühemalt kui eellaager. Siis võetakse laager maha ning koristatakse laagriala. Enamasti kulub selleks vähem aega, kui algselt laagri püstitamiseks. Tihti ehitatakse laagri jaoks uued püsivad ehitised nagu pesulad, sillad või muud varjualused. Korralikud ja põhjalikud ehitised jäävad laagrialale püsti ootama järgmist laagrit. Neid kasutatakse jooksvalt ka väiksematel üritustel. Ajutised laagriehitised võetakse maha, kasutatud materjalid sorteeritakse ning hoiustatakse kas järgmise laagri tarbeks või muul moel taaskasutuseks. Näiteks metsa alt korjatud puitmaterjal, millest varjualuseid ehitati, tehakse küttematerjaliks ning korralikum puit ladustatakse järgmiseks ehitustööks. Samas kõik koormakiled, pikemad nöörijupid ja pesukausid lähevad vastavasse materjalide laoruumi. Laenatud vahendid tagastatakse laenajale.

Nii eel- kui järellaager on neis osalejate jaoks laagrist eraldiseisvad oodatud sotsiaalsed märgilised sündmused. Eellaagris kohtutakse laagri põhiseltskonnaga, kellega koos sündmust läbi viima

hakatakse järgmise peaaegu kahe nädala jooksul. Ülesandeid teostatakse eri tiimiliikmetega, mis on heaks meeskonnatöö proovikiviks. Eellaager on täidetud ootusärevusega ning on peaprooviks päris laagrile. Eel- ja järellaagris osalemine loob ühtekuuluvustundega täidetud õhustiku vabatahtlike abistajate vahel ning nende käte läbi püstiatud laager tekitab neis vajatud ja tahetud tunde. Noored näevad praktikas, kui suuresti sõltub laagri hea kulg nendest, mistõttu soovivad nad rohkem vastutust võtta.

4.4 Laagriala paigad

Laagri planeering koostatakse sõltuvalt laagri ajast, suurusest ja tegevustest. Asukohtade valikul on ka määravaks vee- ja elektrisüsteemide võrgustik ning autoga juurdepääsetavuse võimalus. Näiteks laagri köögile on vaja regulaarset ligipääsu, et toiduaineid juurde tuua. Tavaliselt leitakse kogu laagriala pinnale mingi rakendus, kuna inimesi on palju ning erinevaid tegevusi samuti. Juhul kui jõutakse naabritega kokkuleppele, on teistes laagrites kasutatud tegevusteks ka naabri krunti ning kui lähedal asuvad RMK alad, on ka nende aladel kooskõlastusel läbi viidud tegevusi. Ometi kujuneb ühe regulaarselt kasutatava laagriala planeering aja jooksul ning kohapeal vahetus kasutuses tulenevast kogemusest, mitte paigast eemal olles plaani vaadates otsuseid tehes. Kohtade asukohad ja piirid sünnivad liikumisest ning kohapeal tekkinud kontaktist. (ill 36)

Oma töös teen kolme sorti disainiettepanekuid: lähteülesanne laagrilistele ehitise loomiseks, aasta läbi püsivad ehitised ja laagri ajaks ajutised ehitised.

Pilt 36. Laagriala ruumid Laose Laagriala näitel. Algne planeering laagriala juhi Maria Bulaku poolt. Punasega märgitud lahendatavad võtmeruumid. Autori illustratsioon.

4.4.1 Magala

Suur osa maa-alast võtab enda alla telkla, kus ööbivad osalejad ja väiksemate laste juhid nendega. Magala jaotatakse väiksemateks all-laagriteks, mis piiritletakse lindiga ning neile valmistatakse väravad, mis iseloomustavad kõige paremini nende all-laagri nime. Nimed valitakse vastavalt laagri teemale, näiteks Tähemetsa laagris olid all-laagrid taevatähtede või rühma nime kandvad. (ill 37) All-laagri väravad on enamasti pigem kahedimensioonilised ehitised, mis märgistavad sissepääsu paika. Teen ettepaneku, et laagriliste lähteülesandeks väravatele võiks olla ehitada värav kolmedimensiooniliselt ehk väikese varjualusena. Sellisel viisil töötab värav intuitiivse peatajana all-laagrisse sisenemisel ja mööda „peatänavat“ teiste all-laagritest möödudes. Mööda „peatänavat“ ehk rada, mis viib all-laagritesse, voorib ühtelugu palju inimesi, mistõttu on see heaks paigaks, kus inimestega juhuslikult kokku sattuda ning infot vahetada. Väike varjualune töötab nii vihmase kui ka hea ilma puhul hea turvalise varjuna, mille all inimesed korraks peatuda soovivad. Madal ruum pakub võimalusi intiimsemaks olustikuks, kus inimesed saavad paremini keskenduda teineteisele

või üksteisele, see aeglustab nende pidevalt liikuvat tempot paremini kui avar metsaalune või põld, mille avarus pidevalt liikuma utsitab.

Pilt 37. All-laagri väravad Tähemetsa laagris 2009. Autori fotod.

Sissepääs magalasse on telkla peatänava alguspunkt, mida inimesed läbivad väga tihedalt. Tavaliselt ei ole see paik kuidagi eriliselt märgistatud. Järvamaal Tagametsa laagrialal peab telklasse pääsemiseks liikuma üle silla, mis töötab samuti sissepääsu märgistajana, kuid pole selle eesmärgiga planeeritud. Usun, et ühe olulise sõlmpunktina, mis kõikide laagriliste trajektoorile jääb, on see paik, mis tuleks sotsiaalse kanga ühe osana ära aktiveerida. Kasutades sama aeglustaja ja peataja motiivi, mis all-laagrite väravate puhul välja tõin, loon sinna madala varjualuse. Struktuuri puhul võtan eeskujuks nõukogudeaegse metallist vaiba kloppimiseks mõeldud struktuuri. Vaiba kloppimine on majapidamistöö, mis viitab lähedal asuvale elamurajoonile. Laagriliste magala muutub selles võrdluses justkui magamistoaks. Vaiba kloppimise puule on peale heidetud vaip, mis on peegelpinnaga polüesterplastik. (ill 38)

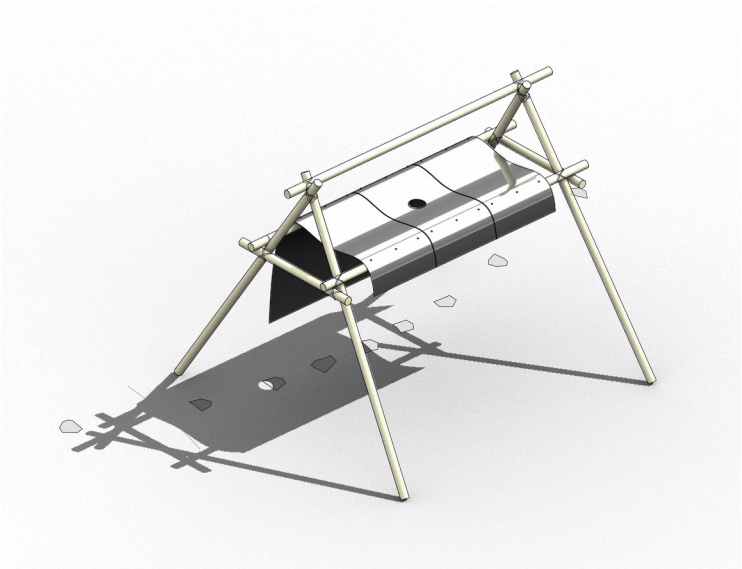

Pilt 38. Sissepääs magalasse. Autori illustratsioon.

Polüesterplastik on materjal, mis mõjub käsitledes raske kangana, mida saab igal viisil painutada, murda ja suunata. Peegelpind võtab täielikult ümbritseva vormi ja kaotab iseennast ära kõike ümbritsevat peegeldades. Peegeldujale pakub see lõputult võimalusi vaadata nii ennast kui metsa selge ja reaalsena, kui ka abstraktseid moonutusi ümbritsevast. Plastikleht võimaldab näha iseennast mitu korda ning näha korraga pea 360 kraadi. See võlumaterjal lausa palub ise metsaks muutumist, ta soovib olla kõik, mida tal palutakse ning pakub end täielikult kasutaja kätesse. Peegelpind, mis on riputatud laagriala sissepääsu juurde ning mis on sätitud nii vertikaalset kui horisontaalset liikumist peegeldama, pakub mitmeid uusi vaatenurkasid. Tihedalt läbitavas punktis mõjub ta möödakäijale iga kord ootamatu ja värskendava hetkena, mis võimaldab peegeldujal ennast selles hetkes tabada. Laagrisituatsioonis ei näe laagrilised iseennast kunagi, kui välja jätta üksikud fotod, mis üksteisest on tehtud, või kaasa võetud väike peegel, mida vahel hommikuti hämaras telgis silmitsetakse. Võimalus näha suures pildis ennast laagri keskkonnas koos käigupealt tabatud ausate situatsiooni peegeldavate emotsioonidega, on laagrilise jaoks ehe elamus, mis aitab paremini väärtustada ning talletada laagris toimunut.

Vaibamaterjali on lõigatud keskele näo-suurune auk, mis tekitab lihtsa päikesekella efekti. Maha on maakividega märgitud kellaajad vastavalt 8-tunnises vahemikus 8.00–16.00. Enamasti nooremad osalejad ei kanna endaga kaasas telefoni ning käekell ei ole telefoni olemasolul enam levinud vahend. Ometi on päevakava järgimiseks oluline teada kellaaegasid ning osata planeerida enda käike laagrialal. Ka väikesel maa-alal on palju edasi-tagasi liikumist, näiteks oma sööginõud tuleb enne sööki iga kord tuua telgi juurest ja peale söömist tagasi viia. Tänu päikesekellale pidevalt läbitavas kohas saavad lapsed kogemuspõhise oskuse, kuidas päriselt päikese järgi aega arvestada ning märgata aega teisel viisil kui numbritega. Samuti annab see hea võimaluse lastele oma omandatud teadmisi teistele eakaaslastele edasi õpetada.

The Burning Man festivali näiline laagriplaneering tõi esile kasutamata päikesekella potsentsiaali. Laager on tavapärasest erinev keskkond, kus tuleb osata ennast ümbritsevat keskkonda tõlgendada ning looduses elades on kõige mugavam asju ajada looduse rütmis. Ruumis aja möödumisele tähelepanu osutades ning sellele infole tõlkimisvõimalust pakkudes saame aega paremini planeerida ja märgata päeva kulgu ajas.

Vaiba, peegli ja kellamotiiviga joonistub välja paralleel esikuga, kustkaudu alati eluruumidesse sisenetakse.

Magala juures asuvad ka pesuruumid, kätepesukohad ja välikäimlad. Laagrites üritatakse kinni pidada noorte püsilaagritele seatud tervisekaitsenõuetest, mille kohaselt peab iga 12 noore kohta

olema tagatud 1 dušš, tualett ja kätepesukoht. Gaidide telklaagri puhul ei ole see kohustuslik, küll aga hea tava. 400 inimesega laagri puhul peaks iga mainitud paika olema 33 tükki. Küll aga ei ole mõistuspärane selleks tarbeks näiteks ehitada 33 välikäimlat, kuna ülejäänud 359 päeva aastast ei leiaks nad kasutust ning seega oleks see ressursside raiskamine. Laagri ajaks tellitakse ajutiselt lisaks teisaldatavaid välikäimlaid ning püstitatakse lisaks püsivatele pesulatele ka ajutisi kätepesukohtasid. Kasutatud hallvesi ehk majapidamisreovesi, mis ei sisalda inimeste fekaale, suunatakse tagasi maapinda, mis on varem lahti kaevatud ja täidetud kruusaga, et kindlustada selle ühtlane äravool. Laagrites kasutatakse ainult looduslikke pesuvahendeid ja seepe.

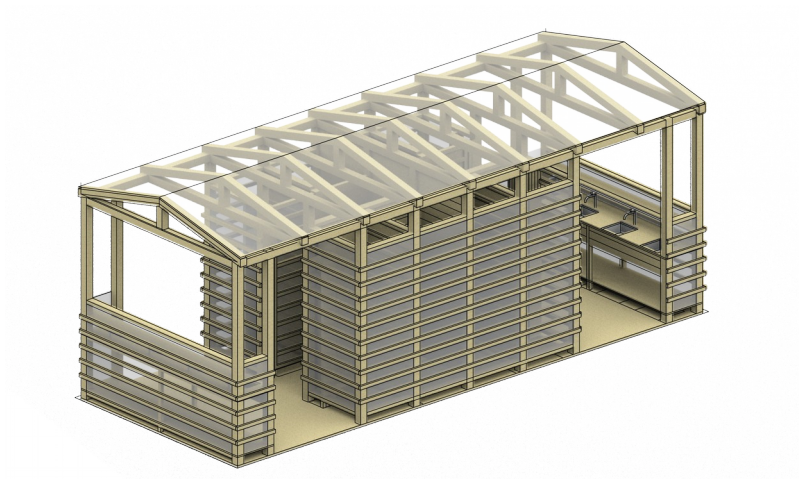

Pilt 39. Pesula. Autori illustratsioon.

Pesulaid on kaks ning mõlemad jäävad 20 m^2 piiridesse. Pesulates on eraldatud meeste ja naiste pool ning mõlemal on neli duši- ja kätepesukohta. Pesulad on planeeritud sellisel viisil, et neisse saaks siseneda neljast küljest. Tänu sellele on ka need ehitised osa teekonnast, mistahes suunast otsustatakse läheneda. Kätepesukohad on madalamate seintega, tänu millele võivad selle toimingu ajal toimuvad vestluse osapooled asuda nii väljas kui sees ning suhtlus pole piiritletud ega ümbritsevast ära lõigatud. (ill 39) Poolavatud ruum võimaldab ka lähedal asuval loodusel ja puuoksadel tungida ruumi sisse, hägustades piire sise- ja väliruumi vahel. Seinamaterjal, mis ka duširuumide kõrgetel seintel on kasutusel, on matt kihtplastik. Tänu valgust läbilaskvale materjalile ei muutu poolavatud ruum pimedaks ja niiskeks koopaks, mis eelnevate ehitatud pesuruumide puhul on sagedaseks veaks, vaid jääb valgusküllaseks inimlikuks paigaks, kus kasutajad soovivad aega veeta. (ill 40) Ebamäärased laigud, mida kihtplastik oma pinnal edasi kannab, annavad teistele järjekorras viibijatele märku duširuumis olevast inimesest. Ka seda omadust saab ära kasutada, et jätkata paremini vestluseid, kui vestluse pooleks on näiteks kaks kõrvuti dušikabiinides viibivat inimest või üks hammaste pesija ja üks kogu keha pesija. Ka katus on läbipaistvast pleksiklaasist

samuti valguse läbilaskmise eesmärgil. Pesulad on projekteeritud, et püsima jääda pikemaks ajaks, vähemalt 15. aastaks.

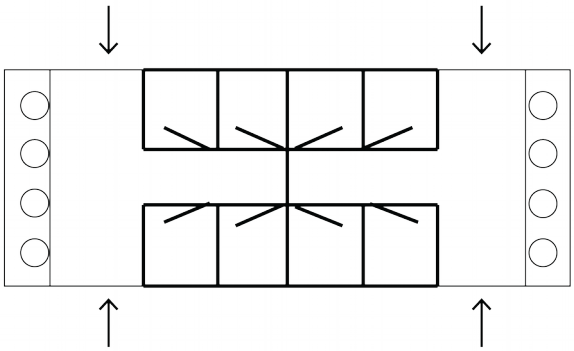

Pilt 40. Vasakul Tagametsa pesula, paremal Laose pesula plaan. Foto Tagametsa Jahilossi ja Skaudikeskuse Facebooki lehelt ja autori illustratsioon.

Pesulate vahetus läheduses asuvad ajutised kätepesukohad. Oma mahu ja kuju veidi väiksemas vormis laenavad nad kõrval olevatest pesulatest, mida märgib puitkarkass. (ill 41) Selle külge on riputatud alumiiniumlehest väänatud veerenn, mis ei toetu maapinnale. Tänu sellele ei ole vaja ehitada kohmakat ja ebatasasel maapinnal tasakaalu otsivat struktuuri, mis veerenni kandma peaks. Ühe alumiiniumlehe painutatud kuju alt liigub veetoru, mis läbi spetsiaalsete aukude on ühele ja teisele poole välja toodud. Renni laskuv vesi liigub ühest ja teisest renni otsast maha. Kätepesukohtadele on ka ehitatud terrassilaudadest põrand, et vee tekitatav muda ei hakkaks renni kasutamist segama. Segistite vahel asuvad välja painutatud riiulid mis on kraanist kõrgemal, et sinna paigutatud asjad liiga märjaks ei saaks. Riiulid võimaldavad kahel vastastikku asetseval kraanide kasutajal näha, mis teine oma riiulile asetas. Riiul on läbi kahe veerenni ühine. Alumiiniumrenni painutatud kuju tekitab peegeldustele moonutusi ning kutsub peegeldujat liikuma ja oma peegeldusega mängima. Kätepesukohtade pikem külg on eraldatud rippuva geotekstiiliga, mis on visuaalseks ruumieraldajaks. Geotekstiil liigub siinil, mis teeb eest- ja äratõmmates tuttavat häält, mis seostub hommiku ja õhtu rituaalidega. Spetsfiiline hääl metsas toob meid tagasi teise situatsiooni, mis kuulub selgelt siseruumi. Lastele võib selline hääl olla lohutuseks ning turvatunde pakkujaks. Laager võib mõjuda lastele, eriti neile, kel on autistlikud tunnusjooned, ülestimuleerivalt, kuna tegemist on intensiivse keskkonnaga. Paljudele on selline laager ka esimeseks kogemuseks kodust eemal olles, kus nad saavad harjutada oma iseseisvust. Just hommikud ja õhtud võivad sellistele lastele olla katsumuseks, kuna äkiline start päevale või üleväsimus pikast päevast on kaks kriitilist väsimuse hetke. Valik enda privaatsuse reguleerimiseks

hambapesu ajal pakub neile lohutust. Uuena on geotekstiil musta värvi, mis kaugelt vaadates läbi ei paista, kuid käesirutuse kauguselt on kanga taga olevat inimest võimalik selgelt näha. Nii pakub ka kardin võimalust suhtluseks endale lähedal asuvate inimestega, kuid eraldab kaugemal olevatest. Aja jooksul geotekstiil tuhmub ning võtab pruunika tooni. Laagrist laagrisse kasutatav kangas vananeb koos lastega ning on üheks püsivaks muutujaks, mille järgi ka liikumises püsivad lapsed saavad jälgida aja kulgu. Paralleeli võib tuua ka jurtade konstruktsiooni krooniga, mida peetakse auväärt esemeks, pärandatakse edasi põlvest-põlve ning mille järgi saab määrata jurta vanust. Ka selliseid ajas muutuvaid materjale võib pikalt edasi kasutada ning väärtustada nende ilmet igal ajahetkel, kuna neis kajastub laagri ajalugu.

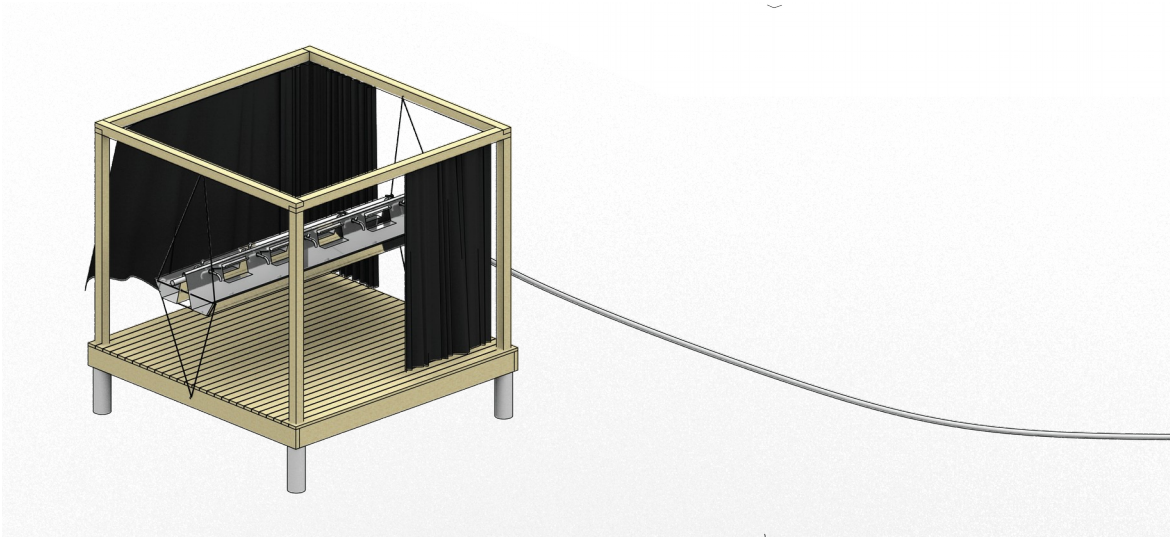

Pilt 41. Kätepesukoht. Autori illustratsioon.

Magalasse sissepääsust teisel pool asuvad ajutised välikäimlad. Tavaliselt paigutatakse välikäimlad pikas reas tee kõrvale, mis on logistika ja hoolduse mõttes mugav variant. Ometi pole see kasutajasõbralik ühelegi meelele. Laagri jooksul tekkiv räpasus võimendub veelgi, kui kõik välikäimlad ühes kohas on ning tihti eelistavad kasutajad väiksemate hädade jaoks lausa eemal asuvaid puid-põõsaid. Välikäimlatele valitud paik asub tee ja tegevusvälja vahel olevas metsatukas, mis võimaldab välikäimlaid siiski teenindada. Ometi on nad paigutatud metsa alla üksteisest distantsiga ning eri suundades, mis mõjub kasutajatele juhuslikult. (ill 42) Puude vahele on tõmmatud nöörid, millelt ripuvad kattelooridest tehtud kardinad. Viimased liiguvad nööri peal neid liigutades. Sellega on murtud tavapärase järjekorra tekkimise kord. Enam ei ole ühte kindlat kohta, kuhu tekib järjekord, kuna kõik välikäimlad avanevad eri suundadesse ja on vahedega. Tekib olukord, kus ootavad inimesed peavad omavahel astuma kontakti, et ära jagada kes milliste vetsude järjekorras seisavad. See kontakt võib olla mitteverbaalne, kuna seda võimaldavad kardinad, mida

kasutajad saavad reguleerida, et oma nö territooriumi märgistada. Kardinad pakuvad seal erinevaid suhtlusmeetodeid. Üle ala laiali jaotunud vetsud võimaldavad ka inimestel välja valida oma „lemmikvetsud“, mida külastada. Selline enda duši, kätepesukraani, WC, söömiskoha valimine on levinud viis, kuidas nii lapsed kui täiskasvanud suhestuvad laagriala ruumiga. Nad valivad välja ühe koha, mis neile kõige rohkem meeldib ning jätkavad selle kasutamist tekitades sellega isikliku suhte enda ja ruumi vahele.

Pilt 42. Välikäimlad. Autori illustratsioon.

4.4.2 Söömisala

Söömisalal on oluline sujuv liikumine ning maksimaalne funktsionaalsus, et suur inimmass võimalikult lühikese aja jooksul ära toitlustada. Inimesed liiguvad sööma tee poolt lõunast, toimub toidu jagamine, söömine, nõudepesu ning ära liikumine peamaja tagant läänesuunda. Toidu valmistamine toimub kõrvalolevas väliköögis, kus valmivad kõik toidukorrad. Lühike distants köögi ja toidu jagamise paiga vahel hõlbustab toitlustamise protsessi, kuna söögitermoseid ei pea pikka maad tassima.

Viisnurkse varjualuse ette kinnitud V-kujuline konstruktsioon jaotab oma vormiga järjekorra kaheks ning toidu jagamine toimub kahest kohast varjualuse alt. Tuuliste või vihmaste ilmastikuolude tõttu

on kogu söömisala konstruktsioon toodud allapoole 1.60 meetri peale, et vähendada külje pealt sadavat vihma. Vastavalt ruumi liikumisele tuleb enda liikumist kohandada.

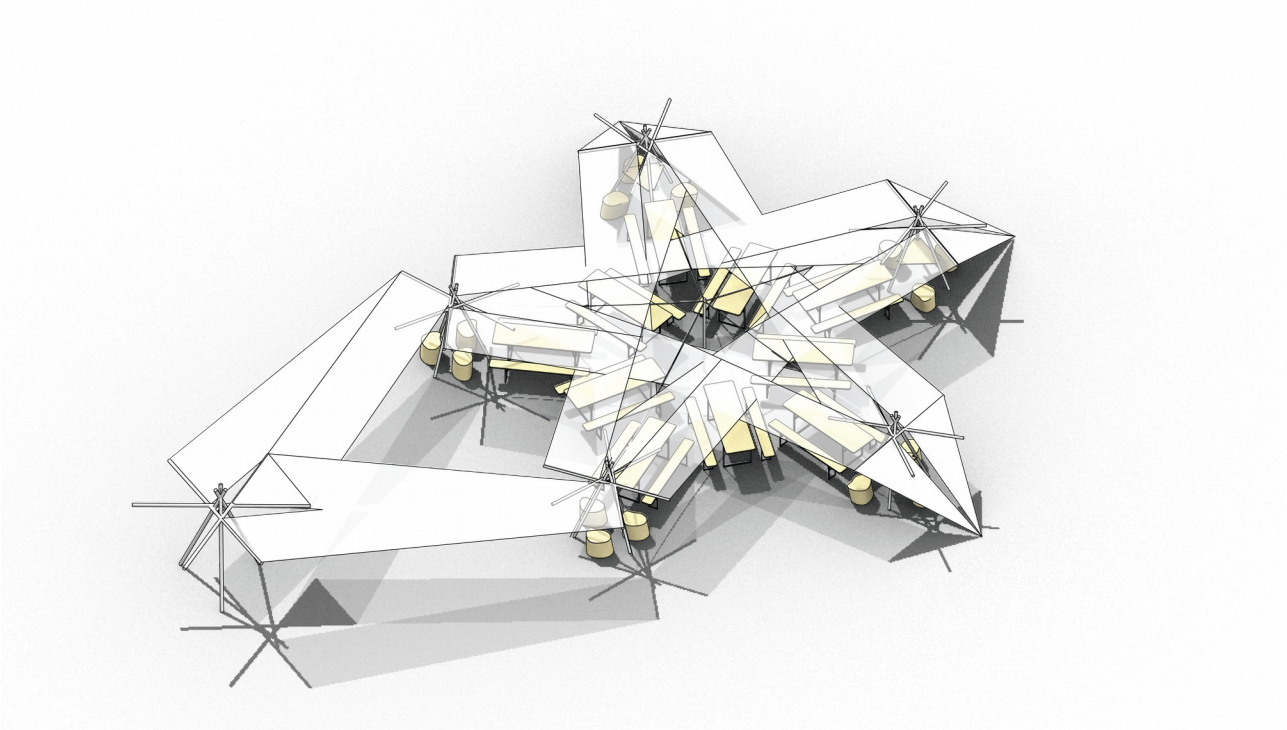

Pilt 43. Söömisala. Autori illustratsioon.

Söömisala varjualune on õhuline ilma seinteta vorm, mis ei lase häältel ega lõhnadel ruumis võimenduda seega jäädes avatuks ümbritsevale loodusele. (ill 43) Vastavalt inimeste arvule ning ilmastikuolule saab varjualust suurendada või selle vormi jätkata. Kolmjala konstruktsioonid on eraldiseisvad ning kuju sõltub nende kaugusest üksteisest. Rullis tulev kattematerjal võimaldab seda lihtsalt kolmjalgade vahele punuda. Keskele tekkiv ala on suuremate laudade jaoks ning kolmjalgade endi alla tekib võimalus kolmnurkse laua taga väiksemal seltskonnal pidada söömise ajal koosolekut. Kõige keskele asetatakse post, mis on nööridega ühendatud kõikide kolmjalgadega kattematerjali alt ning nööridega pingutatakse vihmavesi voolama ära külgedele. Varjualuse konstruktsioon ja kate on võrdsed, kummagi vorm ei määra varjualuse kuju ning erinevalt nomaadide telkidest on püstitajal võimalus seda oma vajadustele kohandada.

Madala ilma seinadeta telgi all tekib suures ulatuses räästa-efekti tänu võimalikult pikale telgiservale. Nagu Maroko musta telgi serva all, tekib ka siin maksimaalselt räästast, mille all istuda. See tekitab turvatunde ja tasakaalu, kuna ise viibid varjualuse all kattega ruumis, kuid peopesa peal on ümbritsev avarus. Kogu varjualuse vorm on selgelt seotud liikumisega ning määrab kindlaks tegevuste asukoha nagu nomaadidelgi jooksid telgi sees selged piirid ja tööjaotused, kuna

ruumi polnud üle ja kõike pidi võimalikult efektiivselt ära kasutama. Viite arhteüüpsetele telkidele ning konkreetse telgi funktsioonile teeb ka kolmjalgade kasutus, mis on koonusekujuliste telkide põhiliseks konstruktsiooniks ning kasutuses ka välitingimustes söögi tegemisel, mille abil saab poti tulele asetada.

4.4.3 Metsahiis

Gaidlusest on umbes viimase 15 aasta jooksul ära kadunud traditsioon laagri jooksul suurt jumalateenistust pidada. Ometi ei ole ära kadunud nn metsakiriku ehk metsahiie paik. Praegusel ajal teatakse seda vaikse ja püha paigana, kus kõik võivad leida sealt selle, mis nende endi jaoks püha on. Seal käiakse uusi gaiditõotuseid vastu võtmas, mis on omaette püha ja isiklik protsess ning samuti on see heaks paigaks, kus käia, et olla üksi oma mõtetega laagrikärast eemal.
Laose laagrialal on metsahiie paigaks valitud piirkonna kõige kõrgem punkt, mis on 59,5 meetrit merepinnast. Ta asub tõusva ja metsahiie kohapeal tipneval paekivi vallil. Valli serv on põhja-lõunasuunas järsk ning seal paljandub paekivi. Metsahiiele lähenetakse läbi tiheda metsa tee poolt, milleni on umbes 20 meetrit kõndimist. Ümbritsev veidi võssa kasvanud ja hooldamata mets on osa ka pühast paigast, mida võiks võimalikult vähe disainida ning väärtustada olemasolevat loomulikult looduslikku paika. Parima läbitava teekonna metsahiieni võiks märkida teepealt ühe paksu mägironimisköiega, mille sisse on tehtud teatava vahemaa tagant arv sõlmesid. Sellisel viisil teab rändaja kätt nööril hoides ja sõlmesid lugedes, kui kaugel ta sihtkohast on. Sõlmede ja nööri praktiline töövõte on laenatud kaitseväes kasutatavalt kolmnurklaagrilt, kus tegemist on pimeduses orienteerumiseks mõeldud võttega. Sõlmede köies lugemine tõmbab paralleeli ka palvehelmeste tööviisiga.

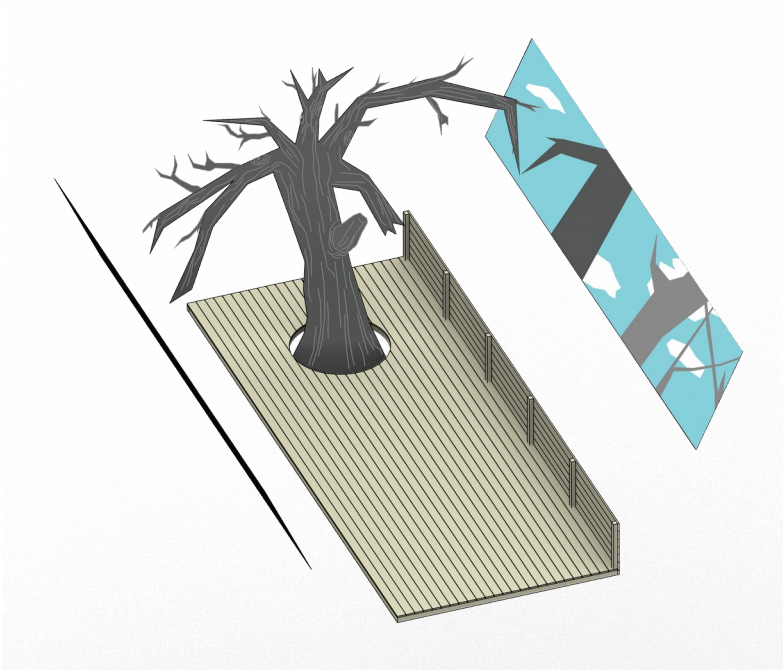

Pilt 44. Metsahiis. Autori illustratsioon.

Tihti külastatakse tõotuse vastuvõtmiseks metsahiit hämaral ajal, mistõttu tuleb ohutuse mõttes ehitada sinna üks platvorm piirdega valli serva poole. Ohutuse tagamine on esmaoluline. Hetkel on kõige kõrgemas punktis üks eriti jäme puu, millele on välk sisse löönud ilmselt kõrge asukoha tõttu. Mitmeks tükiks lagunenud puu mõjub paigas märgilisena ning platvorm ehitatakse ümber puu. (ill 44) Puu ise saab metsahiie altariks. Selleks, et võimendada metsa kohalolu ja välja tuua selle paiga olemust, võimendan üles riputatud alumiiniumplaatidega üleval asuvaid puuvõrasid ja taevast. Plaadid on riputatud sellisel viisil, et platvormil olija ei näe enda peegeldust ning plaadid on seatud veidi kumerjalt, et vältida päikesekiirte koondumist. Võimestatud koht suunab olija tähelepanu pöörama ennast ümbritsevale loodusele ja väikestele muudatustele, mis tunduvad muidu igapäevased, kuid teise nurga alt vaadatuna oluliste ja esiletõstetuna.

4.4.4 Infopunkt

Infopunkt on paik, kuhu peab olema võimalik pöörduda 24/6. Seal toimub laagrisse ja laagrist välja registreerimine, jooksev osalejate arvu haldamine, küsimustele vastamine ning üleüldise info jagamine laagri kohta. Ruumile seab see kaks olulist piirangut: peab olema ruum magamiseks ja koht, kus ohutult hoida dokumente, meeneid, tehnoloogiat. Üleüldise info jagamiseks peab see olema kohas, mis oleks loomulikult info sees ning lähedalasuva staabiruumiga seotud. Staap on laagri korraldusmeeskond, kes võtab vastu otsuseid ning korraldab laagritööd. Põhiline jooksev muutlik info tuleb nende käest, mistõttu on abiks lisaks virtuaalsele infovahetusruumile ka lähedane füüsiline ruum. Info liigub seal, kus on inimesed. Seetõttu võiks infopunktis olla suletud ruum, et majutada infopunktis ööbijaid ja hoiustada väärt esemeid; poolavatud tööruum, kus on piisavalt ruumi jooksvate tööülesannetega tegelemiseks ja info küsijatele; sotsiaalne ruum, kus võivad pikemalt peatuda inimesed, kes soovivad aega veeta info sõlmpunktis ning vestelda, jagada kogemusi, olla laagrimelu keskel.

Infopunkti ruumi võib rajada eelmainitud printsiipidel täiesti eraldiseisva hoonena. Antud laagriala kontekstis on ta võimalik paigutada vana peamaja hoone sisse, lahendades sellega ka lipuväljaku külg, mille tseremoniaalsust hetkel räämas ja laguneva maja külg vähendab. Infopunkt on planeeritud kunagise madalama laudaosa asemele, kus on võimalik säilitada esimese korruse paekivist seinad. Peamaja kõrgema osa katust tuleb pikendada, et teisele korrusele tekitada prominentsele ja ülevaatlikule kohale ruum staabile. Selle ette jääb vaba rõdupind, mida on võimalik kasutada kõigil laagris viibijatel. Seal tekib rannavalvele omane ülevaatav positsioon, kus on võimalik näha nii allkorrusel toimuvat tihedat tööd kui teises väljaku otsas toimuvat kätepesu ja telklaagrisse minekut. Alumisele korrusele jääb kolme vana majaseina vahele avatud tööruum, mille saab sisustada vajalike ladustamiskohtade, tööruumide ja logelemisruumiga. Alumine korrus pikendub madala terrassina välja ning seda on võimalik teha varjualuseks, kui pingutada rõdu piirdepostide ja terrassipostide vahele katusekile.

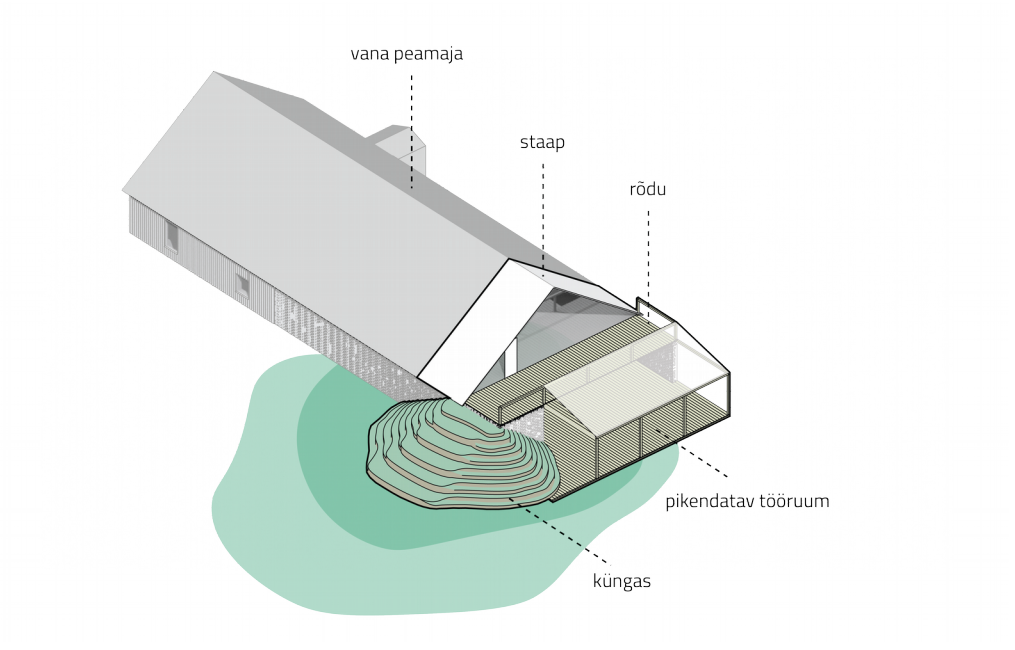

Pilt 45. Infopunkt. Autori illustratsioon.

Teisele korrusele pääsemiseks tekitatakse maja loodepoolsesse nurka küngas, mis viib teisele korrusele. (ill 45) Koha jaoks, millele lähenetakse väga paljudest eri suunadest ning mida tahetakse kasutada ka istumise ja peatumise eesmärgil, ei ole fikseeritud vormiga trepp sobilik lahendus. Küngas võimaldab kõikvõimalikke liikumise ja peatumise vorme. See kohandub kõikide sammupikkuste ja kiirustega, kuna trepiastmed ei ürita määrata kiirustaja liikumisele rütmi. Laagri pigem kiire ja korraldava tempo jaoks on küngas heaks hoovõtuergutuseks, samamoodi nagu tühi saal mõjub lastele, kes seda avarust koheselt ringijooksmisega katsetama hakkavad. Poolel künkal tekkiv lohk on heaks paigaks, kus visata pooleldi pikali ja nautida hetke, peatuda kellegagi või nautida üle põllu loojuvat päikest, mis täpselt selle koha pealt kõige paremini paistab.
Maja seina peab vastavalt kaitsma niiskuse ja termiitide eest. Künka saab ehitada kohalikest maa- ja paekividest, mida alalt väga palju leiab, kuna asutakse paekivi paljandil. Samas saab sellise vormi ehitada erinevatel maa-aladel erinevast kohalikust pinnasematerjalist.

4.4.5 Turgutla

Kohati ülestimuleerivast laagrist eemalepääsemiseks ning puhkehetkede võtmiseks on loodud eraldi paik, kuhu osalejad saavad tulla, et veeta aega väiksema seltskonnaga omaette. Varem kohvikuformaadis esinenud paigale pakun alternatiiviks välja sissesõidetava telksauna. See annab

hea võimaluse teha kiire virgutus hoides end samal ajal liikumises ning mitte end ära unustades. Uue nimega turgutlas käies saab laagrist kaugeneda ilma kaugele minemata.

Trosside abil puude vahele tekitatud varjualune tekitab ruumist ühe ajaühiku, mille jooksul saab ruumi siseneda ning sellest väljuda. Nimelt on trossidel kiigud, millele istudes saab ruumis edasi liikuda kindlat trajektoori pidi. (ill 46) Ruum ise on kolmnurga-kujuline ning ruumi sisenetakse ühte külge mööda, kõige tipus vahetatakse rada ning väljutakse teist külge mööda. Kiigule istutakse täiesti avatud ruumis ning sealt sõidetakse sisse varjualuse alla, mis on poolavatud. Peale seda sisenetakse leiliruumi, mis on kolmnurkse kujuga ning mõeldud 4–5 inimesele. Kõige lõpus toimub karabiinidel kiige teisel trossile ümber tõstmine. Sõidetakse leiliruumist välja poolavatud ruumi ning sealt vaba õhu kätte. Peale seda on valik, kas tõsta kiik ümber kolmandale kolmnurga küljele, et seal veidi aega veeta või viia kiik teekonna algusesse. Ka seal on võimalus minna uuele ringile või lahkuda tagasi laagrimelusse.

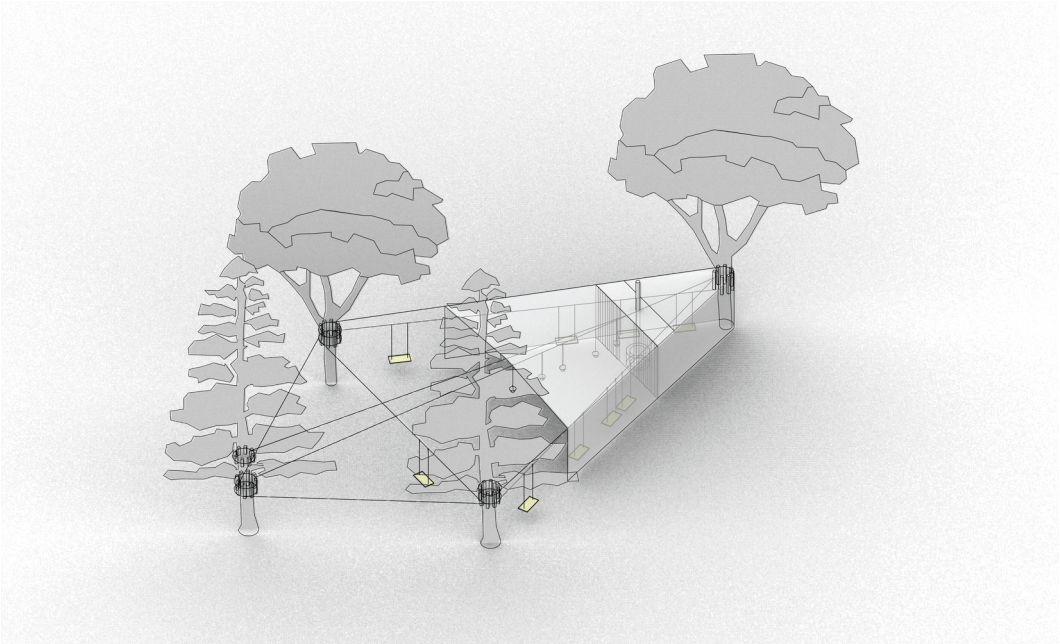

Pilt 46. Turgutla. Autori illustratsioon.

Üks ring leiliruumist läbi minnes mõjub turgutavana nii füüsiliselt kui ka sotsiaalses plaanis. Ühises ruumis, kus kõigi viibijate meeled on ärksasse olekusse viidud, on kogemuste vahetamine intiimsem, ausam ja lähedasem. Üks leil virgutab nii keha kui meeli ning annab energiat, et suunduda tagasi laagrisse turgutatuna.

Ka visuaalselt toimub kõrvaltvaatajale inimeste kaugemale minek rõhutatult kaugenevama, kuna inimesed muutuvad järjest udusemaks kuni taas selginemiseni. Uduse kilesauna sees on inimesed vaid kui pikslid maastikus, mis end täiesti ära ei lae. Nii sisenemine kui väljumine toimub aegamisi

osana teekonnast. Inimeste erinev liikumistempo nõuab omavahelist suhtlemist, kiikede ümbertõstmist või vahetamist või hoopis tempo ühtlustamist.

4.5 Juhendid

Laagri ajaks loodavate ajutiste ehitiste kohta koostan juhendid prototüüpide ehitamiseks. Trükise abil on võimalik hinnata materjalikulu, vajalikke tööriistasid või vahendeid ning järk-järgult ehitada. (ill 47, 48, 49) Varjualused erinevad teistest ehitistest just nende lühikese ja käepärase valmimis- ja demonteerimisprotsessi poolest. Varjualuste vormist ei saa rääkida ilma nende ehitusprotsessile mõtlemata – varjualuste puhul käivad vorm ja liigutus käsikäes ning liigutusi on võimalik vormilt lugeda nagu oma ehitistes tõi välja ka arhitekt Marc Leschelier. Visuaalselt loogiline valik võib ehitamise käigus muutuda ebaloogiliseks, mistõttu on sõlmed üks olulisim disainifookus, mis peab rääkima valmistamisega sama keelt. Nomaadide telkide püstitamine oleks võõrale paras peavalu ning võtaks mitmekordselt aega võimalik et täiesti valesid tulemusi saavutades. Pealtnäha seosetud materjalid aga vormuvad nomaadide vilunud liigutuste ja teadmistega telgiks äärmiselt kompaktsete sammude ja tiimitöö tulemusel, mis annab märku ka nende tihedast sotsiaalsest kangast, mis on tekkinud pikaajalise harjutamise teel. Ka noorte telklaagri püstitamisel võib olla eesmärgiks omaette läbi vilumuse saavutamise saada ühine lähendav kogemus. Ühisel telgi püstitamisel on oluline ühine arusaam ja mõtteprotsess ning esiplaanile tõuseb teise inimese mõistmine ja tunnetamine.
Väljapakutud prototüüpide ehitamiseks lahti joonistatud sammudega juhendid on esimene samm, et neid tegemise käigus edasi arendada ning läbi liigutuste ümber joonistada. Laiali laotatud ehitusprotsess annab püstitajale võimaluse protsessiga edasi mängida. Kasutajad on oodatud samm-sammult erinevaid ehitusjärke kokku liitma või lahti joonestama, sisse kandma oma parandusi ja mõtteid.

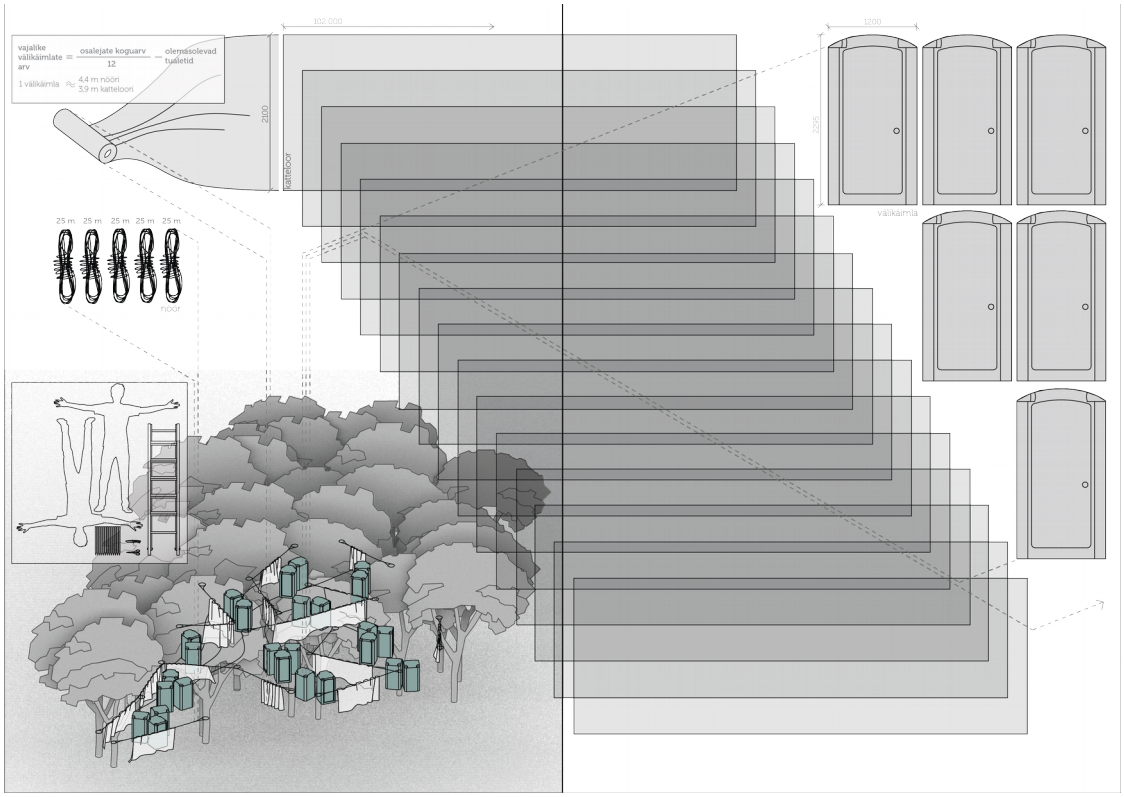

Pilt 47. Juhend välikäimlatele, lk 1-2. Autori illustratsioon.

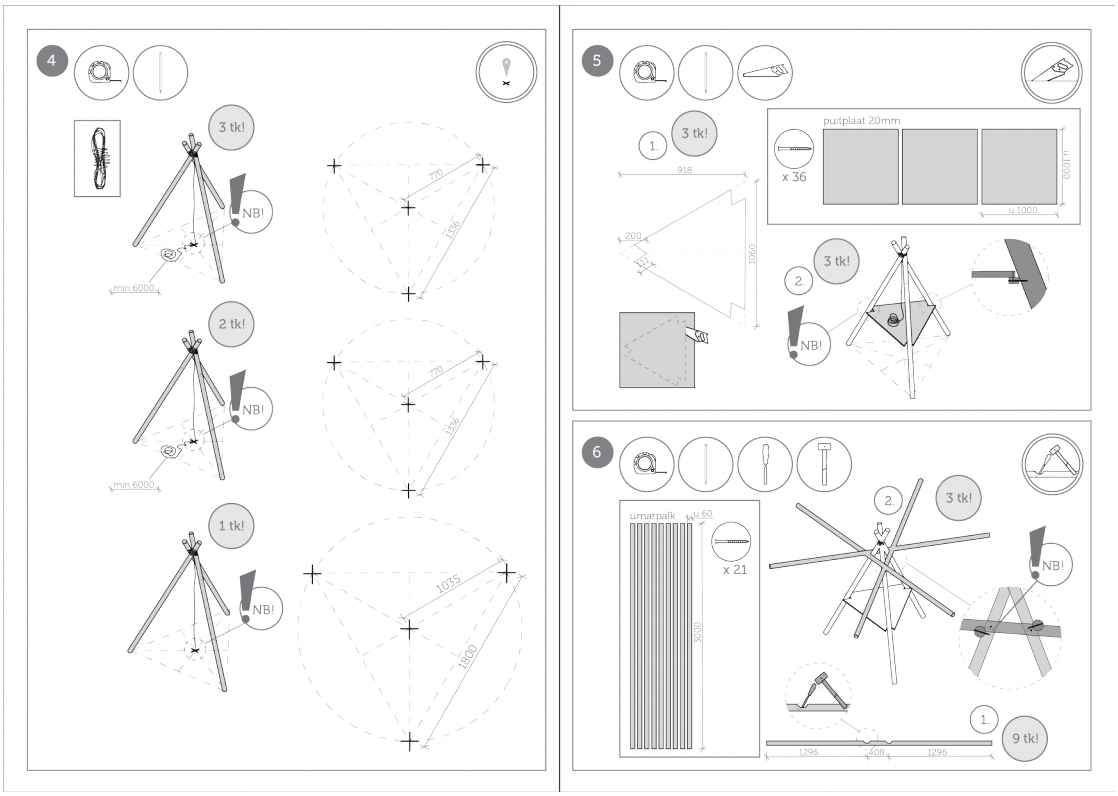

Pilt 48. Juhend söömisalale, lk 5-6. Autori illustratsioon.

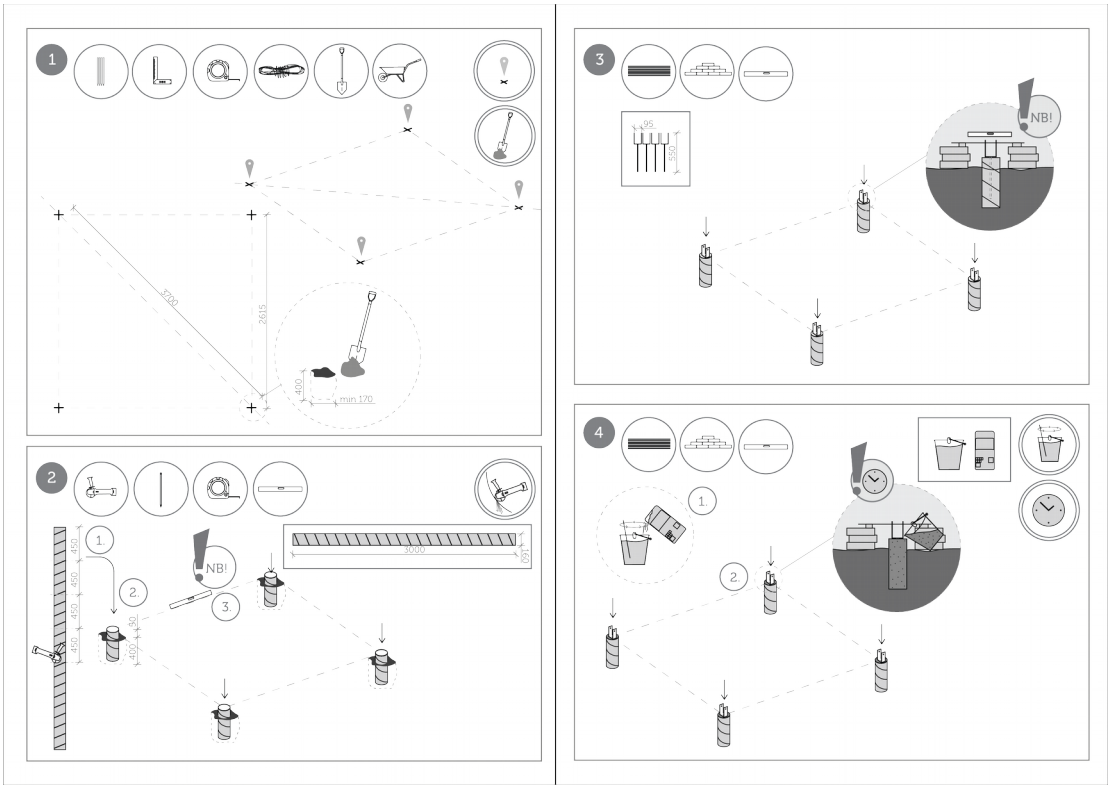

Pilt 49. Juhend kätepesukohale, lk 3-4 Autori illustratsioon.

KOKKUVÕTE

Oma töös pööran tähelepanu inimsuhete kvaliteetidele ja omadustele, mida ühiskonnana peaksime arendama. Eelkõige toon välja empaatia ehk osadustunde, teise inimese tunnetamise viisi, mis väljendub temaga samastumises, tema tunnetesse ja mõttemaailma sisseelamises. Näiline sotsiaalmeedia liigpositiivne maailm tekitab päris kogemuste defitsiidi ning kaotab sideme reaalsusega. Meie praeguste eraklike eluviiside suurimaks ohuks on polariseerumine, mis viib ärevate konfliktideni füüsilises maailmas. Leian, et teistega samastumine aitaks meil tulla ühiskonnana kokku ja tekitada pinda diskussiooniks. Pakun välja kvaliteetsete ja meeldejäävate kogemuste ning inimsuhete tugevdamiseks gaidilaagri formaadi.

Analüüsin nomaadide arhetüüpseid varjualuseid ja võrdlen omavahel levinud kuid piirkonniti eristuvaid koonusekujulise struktuuriga telke. Nomaadide varjualuste püstitamine ning rändav elustiil näitab nende vilumust ja teadmiste pagasit telkide käsitlemisel, mis toob esile telgi vormi ja püstitamise liigutuse tiheda sõltuvussuhte. Varjualune on nende tegevustele vaid piiriks ning vormiks, et tõmmata kate peale vajatud siseruumile. Kasutan Charlie Hailey loodud süsteemi ja vaatan laagreid kolme kriteeriumi alusel: autonoomsus, kontroll ja vajadus. Suur Ameerika festival *The Burning Man* kasutab meeletu rahvamassi organiseerimiseks tühjal kõrbemaastikul näilist päikesekella efekti lastes mööda võimaluse aega ruumi tõlkida ja seeläbi mõjutada ruumis orienteerumist. Militaarmaailmas kasutusel olev kolmnurklaager pakub tehnilisi lahendusi pimedas orienteerumiseks kasutades teisi meeli. Põgenikelaagrite struktuur toob näite massilisest inimelude planeerimisest suurel ruudustikul, mis koorib inimmõõtmelisel skaalal ruumist kogu kohaliku konteksti. Eeltoodud näited räägivad linnulennult planeerimise väljakutsetest ning vihjavad, et plaanil täiuslikud skeemid ei tööta ebatäiuslikus elus. Inimeste vaba liikumine keskkonnas toob esile paiga vahetu kasutamise tõttu tekkinud kvaliteete ja puudujääke, mida planeerides pole võimalik ette aimata. Kohapeal tegutsemine annab kõige paremini aimu ruumi tegelikust potentsiaalist.

Eestis on noortelaagrid ja projektlaagrid defineeritud kui järjepidevalt mitmekesise tervistava ja arendava puhkuse teenuse pakkumine. Eesti noortelaagrite maastik koosneb peamiselt sportlaagritest, kus noortel on võimalik intensiivselt tegeleda ja pühenduda oma hobile. Sellised laagrid käivad noortelaagri või projektlaagri alla, mis kestavad vähemalt kuus ööpäeva ja mille toimumiseks on vaja tegevusluba ja tingimusi nagu ööbimine siseruumides. Telklaagrid kestavad

seatud tingimuste tõttu lühemat aega ning neid esineb vähe, kuna kogemus edukalt looduses elamiseks ja tingimuste tagamiseks on kaasajal harvaesinev. Välismaal korraldatud gaidilaagridki kasutavad oma tegevustes rohkelt siseruume, mis teeb Eesti mitmekesise programmiga välitelklaagri ainulaadseks ja vähelevinud formaadiks.

Gaidlus on noorteliikumine, mille missiooniks on kujundada hoolivaid ja keskkonnasõbralikke, iseseisvaid ja vastutustundlikke ühiskonnaliikmeid. Gaidlust nähakse kui elustiili, mis tuletab meelde alati püüelda paremuse suunas. Noored saavad gaidluses osaleda salgasüsteemis, kus kord nädalas saadakse oma salgaga kokku koondustel ja õpitakse mitmekülgsete teemade kohta. Neli korda aastas toimuvad üleriigilised laagrid, millest kord aastas toimub viiepäevane suvelaager 100–400 inimesele. Välitegevuse kaudu praktiseerivad noored tubastes oludes õpitut ning arendavad oma iseseisvust ja loodusearmastust. Laagripäev on organiseeritud ning pakub võimalusi füüsilisteks ja vaimseteks harjutusteks ning väljakutseteks. 100-aastastel traditsioonidel põhinev laagri ülesehitus, planeering ja laagriehitised tuginevad varasemal kogemusel ning põlvest-põlve teadmiste edasi pärandamisel ja õpetamisel. Seost laagri ruumilise keskkonna ja inimsuhetega ei ole varem mõtestatud ega uuritud, kuna laagrit nähakse vaid meetodina programmi läbi viia.

Laagri funktsioonid jaotatakse mööda kindlaks määratud maa-ala laiali vastavalt maastikulistele iseärasustele, infrastruktuurile ja vahetule keskkonnas liikumisele. See tagab laagrielanike pideva liikumise ning teede ristumise. Mida rohkem omavahel suheldakse, seda enam ollakse osa tihedast infoahelast, mis garanteerib laagri hea toimimise. Kõige kvaliteetsem infovahetus toimub teel olles, kus kõik suhtlevad kõigiga kiirelt ja spontaanselt, kuna kõik laagrielanikud on omavahel võrdsed. Tihe liikumine paikade vahel ning teel olles võrdselt kõigi elanikega kogemuste vahetamine loob sotsiaalse kanga ka inimeste vahel, kellega igapäevaelus sellisel määral samastuda ei osata.

Laager pakub elanikele uue ja üheselt mõistetava neutraalse konteksti ja koodi, mis on Jakobsoni kommunikatsioonimudeli järgi olulised osad teate edastamisel. Sama laagrikontekst ja -kood annavad võimaluse erineva maailmavaadetega inimestel leida ühine pind, kus nad saaksid koos töötada ja näha asju samamoodi. Selleks pakub võimalust ka eel- ja järellaager, kus toimub laagri püstitamine ja maha võtmine ning mis näitlikustab noortele, kuivõrd sõltub laagri hea kulg neist.

Paljud laagriruumidest ei ole minu hinnangul hetkel hästi töötavad ning tekitavad oma kasutajatele pigem pinget ning ebamugavust. Põhjustajaks on ebafunktsionaalne mööbel, halb asetus või kehvasti valitud asukoht ülejäänud laagri suhtes. Ka laagriehitiste visuaalne külg on kaootiline, kuigi eeldused tugeva visuaalse identiteedi loomiseks on olemas. Hetkel on laagriala sisse loodud väga konkreetsed paigad, mis imiteerivad mööblit ja tahavad tekitada majasid tänava ääre. Selle

asemel peab laagriala ruum olema allutatud jala käimisele ning olema lähenetav igast küljest. Paigad ise peavad rikastama laagris olijat kogemuste, avastamiste ja kokkujuhtumistega, mitte ainult olema paigast paika põrkuv teekond, et sotsiaalne sidusus oleks veelgi suurem. Ruumid jalakäijatele võimaldavad mitmesuunalist liikumist ning inimmõõtmele omaseid ruumikogemusi. Ruum pakub uusi vaatenurkasid, mis aitavad ruumi kasutajal luua seoseid erinevate perspektiivide vahel ruumis ja suhtluses teistega. Tavapärasest erineva välja toomine, rõhutamine ning uute vaatenurkade avamine on töövahendid, mida inimmõõtmeline ruum pakub. Vertikaalsed liigutatavad ruumieraldajad ja läbipaistvusega mängivad materjalid on meetodiks, kuidas kasutajatele pakutakse ootamatuid ja ebatavalisi vaatenurkasid. Paikade terviklikkuse loomiseks rõhutatakse igas paigas ühte tuttavat elementi, millega ruumi kasutajal on isiklik seos. Leides igas paigas üles võimaluse tõugata inimesi uute kogemuste poole, tekib suuremas skaalas läbimõeldud võrgustik, millel on tugev võime inimesi kokku tuua. Projektis leian üles sotsiaalsete struktuuride algpunktid – seemned, millel on võime hakata suunama pikki sotsiaalseid ahelaid.

Disainiosas lahendan ühe konkreetse laagriala – Laose laagriala – näitel gaidlikel meetoditel põhineva telklaagri võtmeruumid. Sellised paigad esinevad igas sama formaadiga laagris, kuhu on oodatud osalema umbes 400 inimest, mis teeb väljapakutud lahendused universaalseks ning teistele sama formaati kasutavatele laagritele kohandatavaks. Võtmeruumide lahendused jaotan kolmeks: lähteülesanne laagrilistele ehitiste loomiseks, aasta läbi püsivad ehitised ja laagri ajaks ajutised ehitised. Viimaste jaoks koostan eraldi juhendid prototüüpide ehitamiseks, mille järgi on võimalik hinnata materjalikulu, vajalikke tööriistasid ning samm-sammult ehitada. Juhendid annavad märku soovist plaanid realiseerida, luua vorme käsikäes ehitamise protsessiga ning pakkuda ehitajatele osa projekteerimisprotsessis tehes juhenditesse parandusi ning kasutades seda vilumuse saavutamiseks ehitiste püstitamisel. Juhendid, tänu millele koos ehitatakse ning ettepanekuid parendatakse, on konkreetseks esimeseks sammuks sotsiaalse kanga loomisel.

ENGLISH SUMMARY

In my thesis, I bring out the qualities and features of human relations, that we should develop as a society. In particular, I bring out empathy as the sense of fellowship, the way of understanding the other person, which is expressed in identifying with them, their feelings and experiencing their world of thought. The seemingly overly positive world of social media creates a deficit of real experience and loses touch with reality. The greatest threat to our current solitary lifestyles is polarization, which leads to anxious conflicts in the physical world. I believe that identifying with others would help us come together as a society and create space for discussion. I propose a guide camp format to strengthen and create high-quality and memorable experiences and interpersonal relationships.

I analyzed nomadic archetypal shelters and compared conical tents, which are common but regionally different. The erection of nomadic shelters and the nomadic lifestyle show their skill and body of knowledge in handling tents, which highlights the close relationship between the shape of the tent and the movement of erection. The shelter is only a border and a form for their activities to pull the cover over the necessary interior space. Using a system created by Charlie Hailey, I look into a variation of camps based on three criteria: autonomy, control and necessity. The great American festival The Burning Man uses a seeming sundial effect to organize a huge crowd and misses the chance to translate time into space and influence the orientation in space. The triangular camp used in the military world offers technical solutions that allow people to use senses other than sight for orientation. The structure of the refugee camps provides an example of a large grid to plan human lives in massive scale that on human scale peels all local context from the space. The examples above speak of the challenges of planning from a bird's eye view and suggest that perfect schemes do not work in an imperfect life. The free movement of people in the environment, highlight the qualities and shortcomings of the space thanks to immediate use that a planner cannot foresee. Acting on the ground gives the best idea of the real potential of the space.

In Estonia, youth camps and project camps are defined as a consistently diverse health and development holiday service. The landscape of Estonian youth camps consists mainly of sports camps, where young people can engage intensively and dedicate themselves to their hobby. Such camps are under the youth or project camp category, which lasts for at least six days and which requires a license and conditions such as indoor accommodation. Tent camps last for a shorter time

due to the set conditions and there are few of them, as the experience of successfully living in nature and ensuring the necessary conditions is rare today. Guide camps organized abroad also use a lot of indoor space in their activities, which makes the Estonian outdoor tent camp with diverse program a unique format.

Guiding is a youth movement whose mission is to shape caring and environmentally friendly, independent and responsible members of society. Guiding is seen as a lifestyle that reminds us to always strive for the better. Young people can take part in a troop system, where they gather with their group once a week at troop meetings and learn about a range of topics. Camps take place four times a year, where guides from all over the country come together, once a year for a five-day summer camp, which about 100–400 people attend. Outdoor activities are an opportunity for young people to practice what they have learned indoors and develop their independence and love of nature. The camp day is organized and offers opportunities for physical and mental exercises and challenges. Based on 100 years of tradition, the camp's structure, planning and construction are based on past experience and the passing on and teaching of knowledge from generation to generation. The connection between the spatial environment of the camp and human relations has not been studied before, as the camp is only seen as a method to carry out the program.

The functions of the camp are distributed over the defined area in accordance to the landscape features, infrastructure and movement in the immediate environment. This ensures the constant movement of the campers and the crossing of roads. The more people communicate with each other, the more they are a part of a tight information chain that guarantees the good functioning of the camp. The highest quality information exchange takes place on the road, where everyone communicates with everyone quickly and spontaneously, because all camp residents are equal. Frequent movement between places and the exchange of experiences on the way with all residents also creates a social fabric between people with whom they cannot identify to such an extent in everyday life.

The camp offers residents a new and unambiguous neutral context and code, which, according to Jakobson's communication model, are important parts of the message. The common camp context and code allows people with different worldviews to find a common ground where they can work together and see things the same way. This is also an opportunity for pre- and post-camp, where the camp is set up and taken down together and which shows young people how much the good course of the camp depends on them.

In my opinion, many spaces in the camp are not working well at the moment and are causing tension and inconvenience to their users. This is due to non-functional furniture, poor positioning or a poorly chosen location relative to the rest of the camp. The visual side of the camp buildings is also chaotic, although the prerequisites for creating a strong visual identity exist. At the moment, places with very specific boundaries have been created in the camp area, which imitate furniture, and are placed like houses by the street. Instead, the camp space must be subject to walking and be approachable from all sides. The places themselves must enrich the person in the camp with experiences, discoveries and coincidences, not just be a journey from place to place. The spaces for pedestrians allow multidirectional movement and spatial experiences specific to the human dimension. Space offers new perspectives that help the user of space to make connections between different perspectives in space and in communication with others. Bringing something out of the ordinary, emphasizing it and opening new perspectives are the tools that human scale space offers. Vertical movable room dividers and materials that play with transparency, are a way to offer users unexpected and unusual perspectives. In order to create the integrity of the places, one familiar element is emphasized in each place, with which the user of the room has a personal connection. Finding opportunities to push people to new experiences creates a well-thought-out network on a larger scale, with a strong ability to bring people together. In the project, I find the starting points of social structures – seeds, that have the ability to begin to guide long social chains.

In the design part, I solve the key spaces of a tent camp based on the example of one specific camp area – the Laose camp area. Such sites are present in each camp of the same format, which is expected to be attended by about 400 people, making the proposed solutions universal and adaptable to other camps using the same format. I divide the solutions of the key rooms into three: the initial task for the creation of camp buildings, buildings that are permanent throughout the year and temporary buildings during the camp. For the latter, I compile separate instructions for building prototypes, according to which it is possible to estimate the material consumption, the necessary tools and build step by step. The guidelines indicate a desire to implement the plans, create space hand in hand with the construction process, and provide builders with a role in the design process by making improvements to the guidelines and using it to achieve proficiency in erecting buildings. The guidelines, which make people build together and improve the proposals, are a concrete first step in creating a social fabric.

KASUTATUD ALLIKAD

A. Allik, Liikumata rändamine: Jaapani keskaegsete erakute nomaadlikust eluviisist. – SISU-LINE 2016, nr 3, lk 10.

About Us, 2021 – Girlguiding London & South East England, https://www.girlguidinglaser.org.uk/who-we-are/about-us (vaadatud 16. III 2021).

A. Krjukov, USA presidendivalimiste kinnitamisel tungisid Trumpi toetajad Kapitooliumi. – ERR 7. I 2021, https://www.err.ee/1229851/usa-presidendivalimiste-kinnitamisel-tungisid-trumpi-toetajad-kapitooliumi (vaadatud 10. I 2021).

A. Marshall, What the Controlled Chaos of Burning Man Reveals About Cities, 2017 – Wired, https://www.wired.com/story/burning-man-reveals-chaos-cities/ (vaadatud 12. XI 2020).

B. Colomina, Friends of the Future: A Conversation with Peter Smithson. – October 2000, vol. 94 (Fall), lk 27.

C. Hailey, Camps: a guide to 21st century space. Spain: The MIT Press, 2009. lk 1–4, 13–15.

G. Clarke, (2017). Drokpa Nomads - Tibetan Black Tent [dokumentaalvideo]. Suurbritannia: The Institute of Nomad Architecture.

Clarke, Gordon. (2021). Warmest Tent on Earth - Pitching in the Siberian Arctic Winter - Ненецкая палатка чум [dokumentaalvideo]. Suurbritannia: The Institute of Nomad Architecture.

Eesti Gaidide Liidu järgukava, 2013. – Eesti Gaidide Liit.

EGL aasta kokkuvõte (sisedokument), 2020. – Eesti Gaidide Liit.

EGL liikmeskonna tabelid 2018–2020 (sisedokument), 2021. – Eesti Gaidide Liit.

Empaatia. – Vikipeedia, https://et.wikipedia.org/wiki/Empaatia (vaadatud 4. III 2021).

T. Faegre, 1979. Tents – Architecture of the Nomads. Anchor Books: New York, lk 7.

G. Cowan, Nomadology in Architecture. Ephemerality, Movement and Collaboration.: University of Adelaide, XI 2002, https://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/bitstream/2440/37830/10/02whole.pdf (vaadatud 12. III 2021), lk 9.

G. Semper, The Four Elements of Architecture. Cambridge: Cambridge University Press, 1851, lk 102–104.

I. Bêka, L. Lemoine. (režissöör). (2017). Moryiama-San [dokumentaalfilm]. France: Bêka & Partners.

J. Gehl, Linnad inimestele. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2015, lk 34–35, 47.

J. M. Lindsay, The 2020 Election by the Numbers. 2020 – Council on Foreign Relations 15. XII 2021, https://www.cfr.org/blog/2020-election-numbers (vaadatud 10. I 2021).

J. Orlowski, (režissöör). (2020). The Social Dilemma [dokumentaaldraama]. USA: Exposure Labs.

J. Slater, Urban Systems of the Refugee Camp. – Architecture Thesis Prep.: School of Architecture Dissertations and Theses, XII 2014, https://surface.syr.edu/architecture_tpreps/272 (vaadatud 1. I 2021).

J. Vaik, suuline vestlus autoriga, 14. XII 2021. Märkmed autori valduses.

K. Kalamats, Meie lasteaed: laste empaatia arengu toetamine ruumis. Bakalaureusetöö. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri osakond, 2019. Kättesaadav Eesti Kunstiakadeemia raamatukogus.

Kullo Karepa Noortelaager, 2020. – Tallinna Huvikeskus „Kullo“, http://www.kullo.ee/Kullo_Karepa_Noortelaager (vaadatud 12. XI 2020).

KutiMuti noortelaagri põhimäärus, 2020. – KutiMuti laager, http://www.kutimuti.ee/nlimaarus.htm (vaadatud 12. XI 2020).

Laagrid, 2020 – Eesti Noorsootöö Keskus 2020, https://entk.ee/noorsootoo/noorsootoo/laagrid/ (vaadatud 12. XI 2020).

L. Boxell, M. Gentzkow, J. M. Shapiro, Cross-Country Trends in Affective Polarization I.2020, https://www.nber.org/papers/w26669 (vaadatud 4.III.2021).

L. Hébert, The Functions of Langugage, 2011. – Theoretical Semiotics on the Web, http://www.signosemio.com/jakobson/functions-of-language.asp (vaadatud 1. I 2021).

M. Leschelier, loeng EKKM-is, 26. XI 2020. Märkmed autori valduses.

Nomadism, Nomadic Society and Culture, 2020 – Science Encyclopedia, https://science.jrank.org/pages/10492/Nomadism-Nomadic-Society-Culture.html (vaadatud 12. XI 2020).

Noorsootööseadus, 2010 – Riigi Teataja, https://www.riigiteataja.ee/akt/13340694 (vaadatud 12.XI 2020).

Political Polarization in the American Public, 2014. – Pew Research Centrer, https://www.pewresearch.org/politics/2014/06/12/political-polarization-in-the-american-public/ (vaadatud 4.III.2021).

Pioneerid, 2021 – Estonica, http://www.estonica.org/et/Pioneerid/ (vaadatud 1. I 2021).

R. Garrett, Designing Black Rock City. – Burning Man Journal 20. IV 2010, https://journal.burningman.org/2010/04/black-rock-city/building-brc/designing-black-rock-city/ (vaadatud 1. I 2021).

S. Boulay, Living under the Crescent Moon – Domestic Culture in the Arab World. Weil am Rhein: Vitra Design Museum, 2003. lk 22, 28–31.

S. Jakobson, Linguistics and Poetics – Style in Langugage. Ed. Thomas A. Sebeok. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1960.

Tegevusloaga noortelaagrid, 2020. – ENTK, https://entk.ee/wp-content/uploads/2019/12/P%C3%BCsilaagrite-kontaktid-2020.pdf (vaadatud 1. I 2021).

Tegevuslubade otsing, 2021. – Eesti Hariduse Infosüsteem, https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppekava/TegevuslubaOtsi.faces (vaadatud 1. I 2021).

Tervisekaitsenõuded noorte püsilaagrile, 2012. – Riigi Teataja, https://www.riigiteataja.ee/akt/129032012009 (vaadatud 12. XI 2020).

T. Ingold, Being Alive: Essays on Movement, Knowledge and Description. London, New York: Routledge, 2011, lk 147-149.

T. Lillemaa, I. Pukk, Gaidide käsiraamat. Tartu: Paar OÜ, 2009, lk 5, 7, 9, 35–38, 53, 63, 66, 71, 109.

T. Lillemaa, Kes on gaidid? Tartu: Paar Oü, 2020, lk 3, 13, 15.

T. Lott, Kuuldused eksperdi surmast. – Vikerkaar 2020, 02, https://www.vikerkaar.ee/archives/25848 (vaadatud 30. I 2021).

T. Saarts, Populism, polariseerumine ja neoliberalismi mõranemine. – Vikerkaar 2020, 11.

T. Õnnepalu, Aaker. Tallinn: AS Pakett, 2019, lk 99.

Uue Peedu ja Mäe-Kääraku, 2020. – Peedu Noortelaager, https://www.peedu.ee/ (vaadatud 12. XI 2020).

WAGGGS, Highlights – Roverway 2018, 2018 –.World Association of Girl Guides and Girl Scouts, https://www.wagggs.org/en/blog/Roverway2018/#:~:text=Highlights%3A%20Roverway%202018,4%2C500%20people%20are%20taking%20part. (vaadatud 16. III 2021).

Who We Are, 2021. – WAGGGS, https://www.wagggs.org/en/about-us/who-we-are/ (vaadatud 1. I 2021).

World Scout Jamboree, 2021 – Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/World_Scout_Jamboree (vaadatud 16. III 2021).

ILLUSTRATSIOONIDE LOETELU

1. Graafik USA noorte enesetappudest seses sotsiaalmeedia kättesaadavusest telefonis. Kuvatõmmis filmist „The Social Dilemma“. 2020.

2. Nomaadide telgid maailmas. Autori ilustratsioon.

3. Fotod Maroko nomaaditelgist. Carl Vogt albumist, u 1881–1886. a.
S. Boulay, Living under the Crescent Moon – Domestic Culture in the Arab World. Weil am Rhein: Vitra Design Museum, 2003, lk 28–29.

4. Telgi ääre all. Autori illustratsioon.

5. Tiibeti nomaadid ahju valmistamas. Kuvatõmmis videost „ Drokpa Nomads – Tibetan Black Tent“.
Clarke, Gordon. (2017). Drokpa Nomads – Tibetan Black Tent [dokumentaalvideo]. Suurbritannia: The Institute of Nomad Architecture.

6. Siberi nomaadid telki konstruktsiooni püstitamas. Kuvatõmmis videost „ Warmest Tent on Earth – Pitching in the Siberian Arctic Winter...“.
Clarke, Gordon. (2021). Warmest Tent on Earth – Pitching in the Siberian Arctic Winter – Ненецкая палатка чум [dokumentaalvideo]. Suurbritannia: The Institute of Nomad Architecture.

7. Black Rock City linnaplaani skeem aastast 1999. Autori illustratsioon.

8. Vasakul hoone ööbimiseks, pesemiseks, elektri ja vee kasutamiseks. Paremal tegevuskeskus suuremale hulgale inimestele. Kuvatõmmis Heyswood laagriala kodulehelt.
Heyswood, 2021 – Girlguiding, https://www.girlguiding-glw.org.uk/heyswood/ (vaadatud 16. III 2021).

9. Kolmnurklaagri skeem. Autori illustratsioon.

10. Zaatari põgenikelaagri plaan. Autor Julia Slater.
J. Slater, Urban Systems of the Refugee Camp. – Architecture Thes is Prep.: School of Architecture

Dissertations and Theses, XII 2014, https://surface.syr.edu/architecture_tpreps/272 (vaadatud 1. I 2021), lk 24.

11. Noorte- ja projektlaagrid Eestis 2020. Kuvatõmmis ENTK kodulehelt.
Laagrid, 2020 – Eesti Noorsootöö Keskus 2020,
https://entk.ee/noorsootoo/noorsootoo/laagrid/ (vaadatud 12. XI 2020).

12. Väljavõte gaidide järgukava II järgust. Umbes 13–14-aastastele.
Eesti Gaidide Liidu järgukava, 2013. – Eesti Gaidide Liit.

13. Juhiredeli skeem gaidluses. Autori illustratsioon.

14. Tubased ja õuetegevused gaidiaastas. Autori illustratsioon.

15. Päevakava gaidide 2019. aasta suvelaagrist Suur Maalritöö Saarisool Pärnumaal.

16. Aastaks 2020 planeeritud suurlaager Kodu Lävel (jäi ära pandeemia tõttu) nädala ajakava.

17. Päeva eri osad laagris kokku põimunud. Autori meedium.

18. Võrdlus ajutise laagriruumi ja planeeritud siseruumi liikumise osas. Autori illustratsioon.

19. 2017. aasta skautide suurlaager Seiklusratas. Vasakul foto laagriraamatu kaardist, paremal autori illustratsioon.

20. 2019. aasta Lätis toimunud Baltimaade Jamboree laager. Vasakul foto laagriraamatu kaardist, paremal autori illustratsioon.

21. Vasakul inimese suhtlusväli laagriruumis, paremal linnaruumis. Autori illustratsioon.

22. Skeem laagrielanike laagrist lahkumisest. Autori illustratsioon.

23. Mõni kogukond ühendab tugevamini kui teised. Autori makett.

24. Vasakul R. Jakobsoni kommunikatsioonimudeli osad. Paremal R. Jakobsoni mudel keele funktsioonidest.

25. Suhtlustegurid ja keele funktsioonid. Kuvatõmmis veebilehelt Theoretical Semiotics on the Web.
L. Hébert, The Functions of Langugage, 2011. – Theoretical Semiotics on the Web, http://www.signosemio.com/jakobson/functions-of-language.asp (vaadatud 1. I 2021).

26. Laagri moodboard. Autori illustratsioon.

27. Lisaks teel olemisel kogemuste saamisele võiks olla ka paigad ise kogemuste pakkujad. Autori illustratsioon.

28. Kuvatõmmis filmist „Moryiama-San“.

I. Bêka, L. Lemoine. (režissöör). (2017). Moryiama-San [dokumentaalfilm]. France: Bêka & Partners.

29. Vasakul Marc Leschelieri Lyoni installatsioon Worksite III, 2019. Paremal laagriehitise nöörsõlm. Autori foto, 2020.

30. Paiga teeb tervikuks tema olemuse rõhutamine. Autori illustratsioon.

31. Erinevate vaatepunktide pakkumise viisid. Autori illustratsioon.

32. Laose laagriala asukoht Eestis. Autori illustratsioon.

33. Laose laagriala asukoht Raplamaal. Autori illustratsioon.

34. Laose laagriala krunt. Kuvatõmmis Maa-ameti geoportaali kaardirakendusest. Rohekas viirutus tähistab lubjakivi leviala.

35. Eel- ja järellaagri osalejad. Autori illustratsioon.

36. Laagriala ruumid Laose Laagriala näitel. Algne planeering laagriala juhi Maria Bulaku poolt. Punasega märgitud lahendatavad võtmeruumid. Autori illustratsioon.

37. Vasakul Tagametsa pesula, paremal Laose pesula plaan. Autori foto ja illustratsioon.

38. Sissepääs magalasse. Autori illustratsioon.

39. Pesula. Autori illustratsioon.

40. Vasakul Tagametsa pesula, paremal Laose pesula plaan. Foto Tagametsa Jahilossi ja Skaudikeskuse Facebooki lehelt ja autori illustratsioon.

41. Kätepesukoht. Autori illustratsioon.

42. Välikäimlad Autori illustratsioon.

43. Söömisala. Autori illustratsioon.

44. Metsahiis. Autori illustratsioon.

46. Turgutla. Autori illustratsioon.

47. Juhend välikäimlatele, lk 1-2. Autori illustratsioon.

48. Juhend söömisalale, lk 5-6. Autori illustratsioon.

49. Juhend kätepesukohale, lk 3-4 Autori illustratsioon.